

Børn og unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb

En kvalitativ undersøgelse

*Børn og unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb
– En kvalitativ undersøgelse*

© VIVE og forfatterne, 2024

e-ISBN: 978-87-7582-333-8

Projekt: 302648

Finansiering: Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) under
Social- og Boligstyrelsen

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

Børn og unge, der er udsat for vold eller seksuelle overgreb, fortæller ofte ikke om deres oplevelser. Det kan betyde, at fagpersoner og myndigheder først sent og i nogle tilfælde aldrig får kendskab til det. Derfor sætter denne rapport fokus på børn og unges erfaringer med at gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb. Formålet med undersøgelsen er at identificere, hvilke mekanismer der kan fremme eller omvendt hindre, at børn og unge fortæller om sådanne oplevelser, samt afdække børnene og de unges oplevelser med håndteringen af disse sager for at styrke praksis på området.

Vi vil gerne rette en særlig tak til de børn og unge, som har medvirket i undersøgelsen og delt deres oplevelser og erfaringer med os.

Undersøgelsen er gennemført af forsker Sofie Henze-Pedersen, som har været projektleder, og analytiker Michella Ida Mikuta. Rapporten har været i eksternt review, og vi takker reviewerne for deres indsigtfulde og konstruktive kommentarer. Desuden har en følgegruppe været tilknyttet undersøgelsen, og vi takker følgegruppen for gode drøftelser i løbet af projektperioden.

Undersøgelsen er igangsat og finansieret af Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) under Social- og Boligstyrelsen.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater	5
Afreportering	12
1 Indledning	13
1.1 Børn og unge, der fortæller om vold og seksuelle overgreb	15
1.2 At fortælle er en proces over længere tid	16
1.3 Læsevejledning	20
2 Børnene og de unges proces med at fortælle	22
2.1 Tre faser i processen med at fortælle	22
2.2 Typen af overgreb og fortælleprocessen	24
3 Erkendelsesfasen	26
3.1 Barnet eller den unges erkendelsesproces	26
3.2 Omgivelsernes erkendelsesproces	31
4 Opsporingsfasen	37
4.1 Tegn og måder at fortælle	38
4.2 Betydningen af andres reaktioner	54
5 Håndteringsfasen	69
5.1 Håndtering fra myndighederne	69
5.2 Håndtering i det nære miljø	89
5.3 Når det formelle forløb er slut	94
6 Hvordan kan fagpersoner støtte børn og unge?	96
6.1 Den gode dialogpartner	97
6.2 De gode rammer	105
Dokumentation	111
7 Metode	112
7.1 Interview med børn og unge	112
7.2 Workshop med fagpersoner	117
Litteratur	119

Hovedresultater

Børn og unge, der er udsat for vold eller seksuelle overgreb, fortæller ofte ikke om deres oplevelser. Når de gør, fortæller de det ofte til personer tæt på dem, såsom en ven eller en forælder. Det er til gengæld sjældent, at de fortæller om det til myndighederne, og det kan have den konsekvens, at myndighederne først sent og i nogle tilfælde aldrig får kendskab til det.

Formålet med rapporten er at belyse børn og unges erfaringer med at gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb med fokus på at identificere, hvilke mekanismer der kan fremme eller omvendt hindre, at børn og unge fortæller om sådanne oplevelser, samt afdække børnene og de unges oplevelser med håndteringen af disse sager. Rapporten bygger på kvalitative interview med 20 børn og unge og belyser følgende spørgsmål:

- Hvornår, hvordan og til hvem har børnene og de unge fortalt om eller på anden vis givet udtryk for oplevelser med vold og seksuelle overgreb, og hvilke overvejelser havde de i forbindelse hermed?
- Hvordan oplevede børnene og de unge, at deres fortælling eller andre udtryk blev håndteret af såvel myndighederne som personer i deres hverdagsliv?
- Hvordan kan børnene og de unges erfaringer anvendes til at styrke fagpersoners arbejde med at støtte børnene og de unges erkendelse samt styrke opsporings- og håndteringsarbejdet?

Rapporten belyser vold og seksuelle overgreb i hjemmet, dvs. i barnet eller den unges nære familierelationer. Det dækker i denne rapport over børn og unge, der har været udsat for fysisk vold, psykisk vold, seksuelle overgreb eller oplevet partner-vold mellem deres primære omsorgsgivere. Der er fokus på overgreb udøvet af nære familierelationer eller af andre voksne med nær tilknytning til familien.

Tre faser i børnene og de unges forløb

Børnene og de unges forløb med at gøre opmærksom på eller fortælle om deres oplevelser kan inddeles i tre faser: *erkendelsesfasen*, *opsporingsfasen* og *håndteringsfasen*. De tre faser afløser ikke nødvendigvis hinanden, men væves ofte ind i hinanden.

Erkendelsesfasen er en relationel proces, hvor både barnet eller den unge og omgivelserne gennemgår en erkendelsesproces

Det kan være en længerevarende proces for barnet eller den unge at begribe, forstå og erkende, at vedkommende er udsat for vold eller seksuelle overgreb. Barnet eller den unge kan mangle viden og sprog, som først med tiden udvikles. Derudover kan overgrebet være blevet normaliseret, hvilket kan gøre det vanskeligt at erkende, at det, der foregår, er forkert. I disse tilfælde kræver det en ændring i barnet eller den unges forståelse af det, der foregår. Forståelsen kan eksempelvis ændre sig gennem en eskalering af volden eller de(t) seksuelle overgreb (fx trusler fra voldsudøveren), eller i mødet med andre familiemiljøer (fx hos venner). Disse forhold peger på, at det er vigtigt at støtte børnene og de unge i erkendelsesprocessen, eksempelvis gennem samtaler og indsatser, der kan øge deres viden om overgreb.

Personer omkring barnet eller den unge gennemgår også en erkendelsesproces, hvor de forsøger at samle informationer, der kan støtte dem i at forstå deres bekymring eller mistanke. Nogle børn og unge har oplevet, at personer omkring dem har haft svært ved at opdage og forstå, at de blev udsat for overgreb, mens andre har oplevet, at omgivelserne mistolkede eller misforstod årsagen til deres tegn og reaktioner. Dette peger på et behov for også at støtte personer i barnet eller den unges nærmiljø, så de får øget viden om tegn og reaktioner på overgreb, samt hvordan de skal reagere og agere på en bekymring eller mistanke.

Opsporingsfasen handler ofte om børn og unges muligheder for at gøre opmærksom på eller fortælle om deres oplevelser, hvor andres reaktioner kan spille en afgørende rolle i at åbne eller omvendt lukke dette mulighedsrum

At gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb – nonverbalt eller verbalt, bevidst eller ubevidst – er for børn og unge ikke en enkeltstående begivenhed, men en relationel proces over tid. Tegn og reaktioner på overgreb kan både have en specifik og en generel karakter, der kan gøre det vanskeligt at vurdere, om de er udtryk for overgreb eller er udtryk for en form for mistrivsel. At opspore vold og seksuelle overgreb kræver derfor, at omgivelserne er nysgerrige på de tegn og reaktioner, som børn og unge udviser, for herigennem at afdække, hvad der ligger til grund for disse.

Når børnene og de unge for første gang giver udtryk for deres oplevelser, sker det ofte i tillidsfulde relationer, der gør det muligt at tale om svære emner. Andre børn og unge oplever et behov for at fortælle om det i en periode, hvor volden eller de(t) seksuelle overgreb eskaleres, eller fordi de oplever et øget pres eller stressniveau. Nogle børn og unge kan udadtil give det indtryk, at de ikke taler om det, men de kan have betroede i familien, som de taler med. Dette gælder særligt de børn og unge, der oplever partnervold i hjemmet, her bliver den ikke-voldelige forælder ofte

en nær betroet. Denne dynamik kan dog gøre det vanskeligt for andre uden for familien at få viden om volden, hvilket peger på en særlig opmærksomhed omkring, hvordan børn og unge, der oplever partnervold i hjemmet, opspores. Derudover kan det, at overgrebet finder sted i de nære familierelationer, vanskeliggøre, at barnet eller den unge fortæller om det, da vedkommende kan have ambivalente følelser i relation til overgrebspersonen. I samtaler med børn og unge er det derfor vigtigt at være opmærksom på både at skabe rum for, at barnet eller den unge kan give udtryk for komplekse og modsatrettede følelser, og at tilhøreren er i stand til at høre og forstå disse oplevelser og åbent spørge ind.

Tillidsfulde relationer spiller en central rolle i forhold til at skabe et trygt rum, hvor børnene og de unge kan dele deres oplevelser. Det tager tid at udvikle tillidsfulde relationer, og det er derfor vigtigt at sikre, at børn og unge har adgang til tillidsfulde relationer i deres hverdag, samt have fokus på, hvordan forskellige relationer kan indgå i opsporingsarbejdet. Børnene og de unges jævnaldrende fremhæves ofte som vigtige betroede, men jævnaldrende kan mangle viden om, hvordan de hjælper deres ven til at få professionel hjælp. Det peger på vigtigheden af at støtte børnene og de unges nære relationer, så de ved, hvad de skal gøre, hvis en ven eller en nær relation betror sig til dem.

At åbne op om vold og seksuelle overgreb er en proces, der sker i samspil med personer omkring barnet eller den unge, hvor andres reaktioner kan spille en afgørende rolle. Børnene og de unges bekymringer for andres reaktioner kan betyde, at de ikke fortæller om det. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på barnet eller den unges bekymringer ved at spørge ind til og adressere disse. Derudover fortæller børnene og de unge både om negative og positive måder at blive mødt på – hvor mistro og tvivl kan betyde, at de bliver tilbageholdende med at dele deres oplevelser, mens at blive hørt, troet på og bekræftet kan støtte dem i at fortælle. I samtaler med børn og unge er det derfor vigtigt at bekræfte deres oplevelser og undgå at så tvivl om disse.

Håndteringsfasen kan opleves som en modsætningsfyldt proces, hvor personlige oplevelser skal deles med personer og i omgivelser, som barnet eller den unge ikke kender

Ligesom det kan være vanskeligt at fortælle om oplevelser med vold og seksuelle overgreb for første gang, så kan det også være vanskeligt at skulle fortælle om det igen til forskellige fagpersoner. Børnene og de unge skal i forbindelse med håndteringsfasen ofte fortælle om personlige og fortrolige oplevelser til personer og i omgivelser, de ikke kender. Dette kan opleves modsætningsfyldt, da det kræver et trygt og tillidsfuldt rum, hvilket kan blive udfordret, når de skal indgå i samtaler med nye fagpersoner. Her kan eksisterende tillidsfulde relationer (fx et familiemedlem eller

en pædagog) bidrage til at understøtte skabelsen af et tillidsfuldt rum i nye og ukendte rammer, hvilket peger på en opmærksomhed omkring, hvordan personer fra barnet eller den unges hverdag kan understøtte håndteringsfasen.

Det kan være vanskeligt for børnene og de unge at sætte ord på oplevelser, som kan være ubeskrivelige i den forstand, at de kan mangle et sprog for at tale om disse oplevelser. Her kan den måde, som børnene og de unge spørges og lyttes til, være med til at begrænse eller omvendt fremme deres muligheder for at dele deres oplevelser. Det handler både om at kunne stille spørgsmål, der er tilpasset barnet eller den unges alder, viden og sproglige færdigheder, og stille spørgsmål, der er relevante, meningsfulde og giver plads til barnet eller den unges perspektiv, så de føler sig hørt og bekræftet. At tale med børn og unge i en myndighedskontekst kræver generelt et fokus på, hvordan barnet eller den unge inddrages, så vedkommende får mulighed for at give udtryk for sine synspunkter og få indflydelse på forløbet.

Samtidig med myndighedernes håndteringsforløb håndteres viden om overgrebet også i barnet eller den unges nærmiljø. For børnene og de unge er dette (fortsat) forbundet med overvejelser om, til hvem og hvor meget de fortæller, samt hvilke personer de søger støtte hos – ikke blot, mens sagen pågår, men også efterfølgende, når hverdagen sætter ind igen. Støtte fra nære relationer i hverdagen kan være et vigtigt element i forhold til at reducere negative efterdønninger af overgrebet. Det er derfor vigtigt at afdække barnet eller den unges behov for og ønske om støtte.

Ti opmærksomhedspunkter i samtaler med børn og unge om vold og seksuelle overgreb

Børnene og de unge giver i interviewene en række råd til, hvordan fagpersoner og rammerne omkring kan understøtte samtaler om overgreb. Disse råd er nært knyttet til børnene og de unges erfaringer med at fortælle om det gennem de tre faser og kan samles under ti opmærksomhedspunkter.

Den gode dialogpartner

1. Vær opmærksom på tegn og reaktioner og inviter til samtale: Børn og unge kan give udtryk for overgreb på forskellig vis, herunder nonverbalt og verbalt, ubevidst og bevidst. For nogle børn og unge kan overgrebet være blevet normaliseret, og de kan mangle viden og sprog til at sætte ord på deres oplevelser. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på tegn og reaktioner på vold og seksuelle overgreb og invitere til samtaler, der kan afdække, hvad der er på spil. Det kan være vanskeligt for børn og unge at beskrive deres oplevelser, og det kan derfor være en støtte

at blive stillet forskellige spørgsmål, der kan hjælpe med at sætte ord på deres oplevelser.

2. Giv tid til fortællingen og følg op: At fortælle om overgreb er en proces, der kan være præget af barnet eller den unges bekymringer og overvejelser om, hvad der ville ske, efter de har fortalt det. Det er derfor vigtigt at give barnet eller den unge tid til at åbne op i sit eget tempo og vise, at man har god tid til samtalen. Processen med at fortælle udvikles dels i takt med børnenes og de unges erkendelse, dels i takt med at der skabes mulighed for, at de kan dele svære oplevelser. Det kan derfor være nødvendigt at følge op og spørge ind til børnene og de unges oplevelser flere gange.

3. Vær lyttende og bekræftende: Det kan være vanskeligt for andre at høre og forstå børn og unges fortællinger om overgreb – dels fordi personer omkring barnet eller den unge selv gennemgår en erkendelsesproces, dels fordi børnene og de unges fortællinger kan indeholde komplekse og modsatrettede følelser og oplevelser. Det er derfor vigtigt at lytte til barnet eller den unges fortælling med åbenhed og sensitivitet, da det kan bidrage til at afdække barnet eller den unges perspektiv. Det er også vigtigt at bekræfte børn og unge i deres oplevelser, da de kan være i tvivl om det, der er sket.

4. Vær opmærksom på barnet eller den unges bekymringer: Børn og unge kan have forskellige bekymringer, der kan få betydning for, hvornår (og om) de deler deres oplevelser med andre. Det er derfor vigtigt at spørge ind til barnet eller den unges bekymringer for derigennem åbent at kunne adressere disse og dermed skabe rum for, at børnene eller de unge kan dele deres oplevelser. Det kræver også, at dialogpartneren er opmærksom på sine egne reaktioner, da reaktionerne potentielt kan forstærke barnet eller den unges bekymringer.

5. Gå fra generelle til specifikke spørgsmål: Den måde, hvorpå børn og unge stilles spørgsmål, er en central del af fortælleprocessen. Generelle og specifikke spørgsmål kan understøtte samtalen på forskellige tidspunkter i børn og unges forløb med at fortælle. Generelle spørgsmål, der udviser en nysgerrighed på stemninger i hjemmet og følelser relateret til forskellige personer, kan bidrage til at åbne samtalen i starten af forløbet. Det er dog vigtigt på et tidspunkt også at stille specifikke spørgsmål om konkrete hændelser, da disse spørgsmål kan bidrage til at bekræfte børnene og de unges oplevelser.

6. Giv barnet eller den unge kontrol over fortællingen: Børn og unge er ofte varsomme med at fortælle om deres oplevelser. Det er derfor vigtigt at give mulighed for flere samtaler, hvor barnet eller den unge gradvist kan åbne op, samt give mulighed for, at vedkommende kan signalere et ønske om at sætte samtalen på pause

eller stoppe. Det er også vigtigt at skabe plads i samtalen til, at barnet eller den unge kan fortælle om det, som vedkommende synes er vigtigt, så vedkommende føler sig hørt og taget alvorligt.

7. Hav uformelle samtaler, der også handler om andet: Det kan være vanskeligt for børn og unge at tale om personlige oplevelser med personer, som de ikke kender. Det er derfor vigtigt, at samtaler tager form som en fælles dialog, som kan bidrage til at skabe en tryk og afslappet atmosfære. Generelt spiller tillidsfulde relationer en central rolle i fortælleprocessen, og her kan uformelle samtaler, hvor barnet eller den unge kan fortælle om andre aspekter af sit liv, bidrage til at udvikle relationen. Derudover kan uformelle samtaler også bidrage til at skabe en samlet og nuanceret fortælling om barnet eller den unge.

De gode rammer

8. Afhold samtaler i fortrolige rammer: At være udsat for vold eller seksuelle overgreb er et emne, der for børn og unge er følsomt og kan være vanskeligt at tale om. De omgivelser, som danner ramme for samtaler om overgreb, skal være fortrolige og signalere tryk. Det omhandler dels den kontekst, hvori barnet eller den unge inviteres til samtaler (fx at det ikke foregår foran andre), dels de fysiske rammer for selve samtalen. Derudover er det vigtigt at tilbyde nogle rammer for samtalen, der understøtter børnene og de unges deltagelsesmuligheder (fx ved at give mulighed for at lave en aktivitet under samtalen). Dialogpartnerens adfærd spiller også en central rolle i at skabe rolige rammer. Det handler både om at udvise ro og være opmærksom på ens egne reaktioner under samtalen.

9. Vær transparent om vidensdeling: Børnene og de unge opfatter og behandler viden om overgreb som privat og fortrolig information. Derfor er det vigtigt at skabe transparens om vidensdeling, herunder hvilke informationer der bliver videregivet til hvem og hvordan. For nogle børn og unge kan det være en støtte at få hjælp til at sige det videre, og det er derfor vigtigt at afdække barnet eller den unges individuelle behov og ønsker.

10. Forklar roller, opgaver og det videre forløb: Det kan være vanskeligt for børn og unge at vide, hvad der vil ske, efter at de har fortalt om det. De kan have forskellige forventninger til processen, og det er derfor vigtigt at afdække og afstemme disse forventninger. Derudover møder børn og unge ofte en række forskellige fagpersoner gennem forløbet, hvoraf nogle har afgrænsede roller og opgaver. Det er derfor vigtigt at støtte børnene og de unge, så de ved, hvordan processen vil forløbe, hvem de skal tale med og hvorfor, samt hvilken rolle de forskellige personer spiller i det samlede forløb. Endelig er det vigtigt at være opmærksom på barnet eller den unges eventuelle behov for støtte, når det formelle forløb er slut.

Konklusion

At fortælle om vold og seksuelle overgreb er en vanskelig proces for børn og unge. Det kan være svært at begribe, forstå og erkende, at et barn eller en ung er udsat for overgreb – både for barnet eller den unge selv og for personer omkring vedkommende. Denne erkendelsesproces kan fortsætte gennem hele forløbet og kræver, at personer omkring barnet eller den unge støtter vedkommende til at forstå hændelserne gennem samtaler om og bekræftelse af vedkommendes oplevelser. Derudover kræver det at opspore vold og seksuelle overgreb, at fagpersoner har kendskab til tegn og reaktioner på sådanne oplevelser, og at der skabes et trygt rum, hvor barnet eller den unge i tillidsfulde relationer og fortrolige rammer kan dele sine oplevelser. Det er ikke nemt at spørge ind til samt høre og begribe børn og unges oplevelser med vold og seksuelle overgreb – hverken i erkendelsesfasen, opsporingsfasen eller håndteringsfasen. At spørge ind og lytte til børn og unges fortællinger er ikke desto mindre vigtigt for at afdække og forstå deres oplevelser og perspektiver. Denne inddragelse af barnet eller den unge gennem de tre faser er vigtigt for at afdække, hvad der er på spil, og hvordan fagpersoner bedst kan støtte vedkommende gennem forløbet, for derigennem at sikre, at barnet eller den unge får den hjælp og støtte, som vedkommende har behov for.

Fakta om undersøgelsen

Undersøgelsen bygger på kvalitative interview med 20 børn og unge i alderen 12-25 år. I alt har 12 piger og unge kvinder samt 8 drenge og unge mænd deltaget i undersøgelsen. Interviewene tog udgangspunkt i tidslinjemetoden og omhandlede personer og begivenheder, der har haft betydning for børnene og de unges proces, frem mod at andre fik viden om volden eller de(t) seksuelle overgreb, samt deres oplevelse af andres reaktioner og håndteringen efterfølgende.

Børnene og de unges erfaringer er blevet diskuteret på en workshop med fagpersoner for at bruge erfaringerne til at styrke praksis om opsporing og håndtering af disse sager.

> **Afrapportering**

1 Indledning

Mange børn og unge fortæller ikke om vold og seksuelle overgreb, som de har været udsat for i hjemmet. Konsekvensen af dette er, at myndighederne sent eller aldrig får kendskab til sagerne, og der derfor er risiko for, at børnene og de unge ikke får den hjælp og støtte, som de har behov for.

At opleve vold eller seksuelle overgreb i barndommen kan medføre alvorlige konsekvenser – ikke blot i barndommen, men også i voksenlivet. Barnet eller den unge kan udvikle psykiske vanskeligheder (fx angst, depression og PTSD), adfærdsmæssige vanskeligheder (fx aggression og misbrug) og sociale udfordringer (fx vanskeligheder i venskabsrelationer). Nogle af disse udfordringer kan strække sig langt ind i voksenlivet og eksempelvis øge risikoen for misbrug og selv at udøve eller blive offer for vold som voksen (Ottosen et al., 2020; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021).

Børn og unge udsat for vold eller seksuelle overgreb i hjemmet

Børn og unge, der oplever vold eller seksuelle overgreb i hjemmet, dækker i denne undersøgelse over børn og unge, der har været udsat for fysisk vold, psykisk vold, seksuelle overgreb samt oplevet vold mellem deres primære omsorgsgivere. Der er således fokus på vold eller seksuelle overgreb i barnet eller den unges nære familierelationer eller udøvet af andre voksne med nær tilknytning til familien (dvs. der er i denne rapport ikke fokus på vold eller seksuelle overgreb udøvet i andre relationer, fx i kæreste- eller venskabsrelationer).

For at mindske risikoen for disse konsekvenser samt tilbyde børn og unge relevant støtte og behandling står myndighedernes opsporing og håndtering af sådanne sager centralt. Forskning peger dog på, at opsporing og håndtering af disse sager er en vanskelig proces. Undersøgelser viser eksempelvis på den ene side, at oplevelser med vold og seksuelle overgreb er vanskelige for børn og unge at fortælle om, og på den anden side at fagpersoner ofte først reagerer på mistanke om vold og seksuelle overgreb, hvis barnet eller den unge selv har fortalt om det, eller der er tydelige fysiske tegn herpå (Deloitte, 2019; Oldrup et al., 2016). Der kan således være forskellige modsatrettede mekanismer på spil, som har betydning for opsporings- og håndteringsarbejdet.

Formålet med undersøgelsen

Formålet med undersøgelsen er at belyse børn og unges erfaringer med at gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb med fokus på at identificere, hvilke mekanismer der kan fremme eller omvendt hindre, at de fortæller om det, samt afdække børnene og de unges oplevelser med håndteringen af disse sager. At gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb dækker

over flere kommunikationsformer (nonverbale og verbale), eksempelvis at gøre opmærksom på det gennem tegn og reaktioner eller ved at fortælle om det. Undersøgelsen belyser følgende spørgsmål:

- Hvornår, hvordan og til hvem har børnene og de unge fortalt om eller på anden vis givet udtryk for oplevelser med vold og seksuelle overgreb, og hvilke overvejelser havde de i forbindelse hermed?
- Hvordan oplevede børnene og de unge, at deres fortælling eller andre udtryk blev håndteret af såvel myndighederne som personer i deres hverdagsliv?
- Hvordan kan børnene og de unges erfaringer anvendes til at styrke fagpersoners arbejde med at støtte børnene og de unges erkendelse samt styrke opsporings- og håndteringsarbejdet?

Barnets lov

Med barnets lov (der trådte i kraft i 2024) styrkes intentionerne med Overgrebspakken fra 2013. Eksempelvis fastsætter barnets lov, at der altid skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse ved mistanke om overgreb. Derudover videreføres en række bestemmelser, så der fortsat er pligt til at anvende børnehusene som et led i den børnefaglige undersøgelse i sager om vold og seksuelle overgreb, og sundhedspersoner har pligt til at udveksle oplysninger i forbindelse med en sag i børnehuset.

Kilde: Social- og Boligstyrelsen, 2023, p. 178.

Undersøgelsen sætter fokus på børn og unges egne erfaringer og perspektiver med afsæt i en forståelse af børn og unge, som aktører, der har vigtig viden om deres eget liv (Prout & James, 1997). Børnene og de unges oplevelser har derfor en central plads i rapporten. Børn og unges oplevelser mangler ofte i forskning om vold og seksuelle overgreb (Arai et al., 2021), men deres perspektiver er vigtige for at sikre, at tilgange og indsatser (fx hvordan fagpersoner spørger ind til børn og unges oplevelser) møder børn og unges behov.

Med afsæt i børnene og de unges erfaringer bidrager undersøgelsen til at styrke fagpersoners kompetencer til at tale med børn og unge i tilfælde, hvor der er mistanke eller viden om vold eller seksuelle overgreb. Undersøgelsen bidrager også med viden om børn og unges oplevelser med håndteringen af sagen, for at styrke den måde sagsforløb håndteres på, så børnene og de unge føler sig inddraget og trykke under hele forløbet. Rapporten er målrettet følgende målgrupper:

- a) Fagpersoner på almenområdet, der møder børn og unge i dagligdagen og kan bidrage til at opspore børn og unge udsat for vold og seksuelle overgreb.
- b) Børne- og ungerådgivere og andre fagpersoner, der møder børn og unge udsat for vold og seksuelle overgreb i håndteringen af disse sager.

- c) Interessenter på børne- og ungeområdet med fokus på vold og seksuelle overgreb i de nære relationer.

Kort om undersøgelsens metode

Analyserne bygger på interview med 20 børn og unge i alderen 12-25 år. Børnene og de unge havde på tidspunktet for interviewet på den ene eller anden måde brudt med den voldelige relation eller udøveren af det seksuelle overgreb (fx fraflyttet overgrebspersonen), og der er således tale om tidligere oplevelser med at være udsat for vold eller seksuelle overgreb. I alt har 12 piger og unge kvinder samt 8 drenge og unge mænd deltaget. Børnene og de unge blev rekrutteret gennem forskellige aktører, herunder børnehuse, krisecentre, organisationer med fokus på vold i de nære relationer, behandlingstilbud samt via sociale medier (se Tabel 7.1 i kapitel 7 for en karakteristik af interviewdeltagerne).

Interviewene tog udgangspunkt i tidslinjemetoden (Adriansen, 2012), hvor børnene og de unge sammen med interviewererne tegnede en tidslinje over personer og begivenheder, der har haft betydning for processen frem mod, at andre fik viden om volden eller de(t) seksuelle overgreb. Interviewet omhandlede også, hvordan børnene og de unge har oplevet, at andre (fx nære relationer og myndigheder) reagerede på og håndterede informationen om volden eller de(t) seksuelle overgreb. Børnene og de unges erfaringer er blevet diskuteret på en workshop med fagpersoner, med det formål at bruge børnene og de unges erfaringer til at styrke praksis i forbindelse med opsporing og håndtering af sager om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge (se metodebeskrivelse i kapitel 7).

1.1 Børn og unge, der fortæller om vold og seksuelle overgreb

Tidligere forskning har primært fokuseret på det at fortælle om at være udsat for seksuelle overgreb, mens det at fortælle om fysisk vold, psykisk vold og opleve partnervold i hjemmet er mindre belyst (Jernbro et al., 2017). Tidligere undersøgelser udført i Danmark og de øvrige skandinaviske lande viser, at mange børn og unge ikke fortæller andre om oplevelser med vold og seksuelle overgreb. Det skal bemærkes, at disse undersøgelser ofte kun berører fysisk vold og seksuelle overgreb.

En dansk undersøgelse fra SFI (nu VIVE) blandt elever i 8. klasse fandt, at det er almindeligt, at børnene ikke fortæller om vold og seksuelle overgreb (Oldrup et al., 2016). Undersøgelsen belyser kun fysisk vold og seksuelle overgreb. Af de børn, som har været udsat for fysisk vold, angiver 43 pct., at de har fortalt nogen om volden. Blandt de børn, som har oplevet en uønsket seksuel hændelse fra en voksen

eller et familiemedlem, har 60 pct. fortalt det til nogen. Når børnene fortæller om det, fortæller de det i langt størstedelen af tilfældene til en ven. Undersøgelsen viser, at blandt børn, der har fortalt om oplevelser med fysisk vold, har 69 pct. fortalt det til en ven, mens 29 pct. har fortalt det til en voksen i den nærmeste familie, og 23 pct. har fortalt det til kommunen (fx en sagsbehandler eller sundhedsplejerske). Blandt børn, som har fortalt om oplevelser med en uønsket seksuel hændelse fra en voksen eller et familiemedlem, har 75 pct. fortalt om det til en ven, mens 49 pct. har fortalt det til en voksen i den nærmeste familie, og 21 pct. har talt med kommunen (Oldrup et al., 2016; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021).

Undersøgelser fra de skandinaviske lande finder lignende resultater som den danske undersøgelse. En svensk undersøgelse blandt elever i 9. klasse fandt, at 58 pct. af de elever, der havde været udsat for fysisk vold eller overværet vold i hjemmet, havde fortalt om det. De fleste af disse fortalte det til en ven (25 pct.) eller en søskende (24 pct.), mens færre eksempelvis fortalte det til de sociale myndigheder (10 pct.) eller en person på skolen (8 pct.). Blandt de elever, der havde været udsat for seksuelle overgreb (uanset overgrebsperson), havde 56 pct. fortalt om det. Af disse havde de fleste ligeledes fortalt det til en ven (39 pct.), og nogle havde fortalt det til en forælder eller nærtstående voksen (17 pct.), mens færre havde fortalt det til de sociale myndigheder (2 pct.) eller en person på skolen (7 pct.) (Jernbro et al., 2017). En norsk undersøgelse af børn i alderen 12-16 år fandt, at 56 pct. af børn udsat for fysisk vold ikke havde fortalt nogen om det, mens det samme galt 44 pct. af børn udsat for seksuelle overgreb fra voksne. Derudover beskriver undersøgelsen, at 1 ud af 5 (dvs. 20 pct.) havde talt med en fagperson om volden eller det seksuelle overgreb (Hafstad & Augusti, 2019).

1.2 At fortælle er en proces over længere tid

At fortælle om vold og seksuelle overgreb er ikke en engangsbegivenhed, men en proces, der finder sted over længere tid, og som sker i samspil med relationerne omkring barnet eller den unge. Denne proces kan involvere komplekse overvejelser for både børn og unge, men også for fagpersoner, der får mistanke om vold eller seksuelle overgreb (Morrison et al., 2018; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021; Thulin et al., 2020).

Børn og unges proces og overvejelser

En vidensindsamling fra VIVE baseret på tidligere forskning beskriver en række forhold, der kan hindre og fremme, at børn og unge fortæller om vold og seksuelle overgreb (se Boks 1.1).

Barrierer

- Forventning om negativ reaktion fra andre
- Frygt for negative konsekvenser
- Skam, skyldfølelse og selvbekræftelse
- Ambivalente følelser i relation til voldsudøveren
- Normalisering og tvivl

Facilitatorer

- Tillidsfuld relation
- Mulighed for at fortælle
- Information om vold og seksuelle overgreb.

Kilde: Tilpasset med afsæt i oversigt præsenteret i Ottosen & Henze-Pedersen (2021, p. 67).

De **barrierer**, som nævnes, er for det første barnets forventning til, hvordan andre vil reagere på informationen om volden eller det seksuelle overgreb (fx at barnet ikke vil blive troet på). For det andet kan frygten for negative konsekvenser være en barriere (fx om voldsudøveren vil straffe barnet eller andre, såsom søskende). For det tredje kan barnet opleve forskellige følelser som skam, skyldfølelse og selvbekræftelse, hvilket kan blive en barriere for at fortælle om det. For det fjerde kan barnet have ambivalente følelser i relation til voldsudøveren, og barnet kan eksempelvis ud af loyalitet for voldsudøveren undlade at fortælle om det (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). For det femte kan normalisering af volden eller det seksuelle overgreb eller tvivl om det, der er sket, gøre det vanskeligt for barnet at erkende, at der er tale om overgreb (Brennan & McElvaney, 2020; Jernbro et al., 2017; McElvaney et al., 2014). Af **facilitatorer** nævnes for det første vigtigheden af, at barnet har en tillidsfuld relation, som barnet kan betroe sig til. For det andet kan det, at barnet får mulighed for at fortælle om det, bidrage til, at barnet åbner op om sine oplevelser. Det kan eksempelvis ske ved, at barnet bliver spurgt direkte eller inviteret til at fortælle om sine oplevelser i en ramme, der opleves sikker og genkendelig. Endelig kan information om vold og seksuelle overgreb være med til at fremme, at børn fortæller om sådanne oplevelser. For nogle børn er volden eller det seksuelle overgreb blevet normaliseret, og nogle kan mangle sprog til at sætte ord på deres oplevelser.

Derfor kan øget viden om, hvad overgreb er, være med til at understøtte, at børn fortæller om det (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021).

En metanalyse, der ser på tværs af forskning om børns erfaringer med at fortælle om seksuelle overgreb specifikt, peger på, at særligt to mekanismer er centrale for processen frem mod at fortælle om det. Den første mekanisme handler om, at barnet har **behov for at fortælle** om oplevelser med seksuelle overgreb. Dette handler om, at barnet bliver bevidst om, at det, som barnet oplever, ikke er typisk for alle familier, og derigennem kommer til en erkendelse af, at der er tale om overgreb. Det kan også være, at barnet bliver overvældet af følelser, og derfor oplever et behov for at fortælle det til nogen, eller at barnet ønsker, at andre skal gribe ind. Den anden mekanisme handler om, at barnet får **mulighed for at fortælle** om oplevelser med seksuelle overgreb. Dette handler om, at barnet har en tillidsfuld relation at betro sig til og har en forventning om at blive troet på. Derudover kan det, at andre spørger, om noget er galt, bidrage til, at barnet fortæller om det (Brennan & McElvaney, 2020).

Børns ret til beskyttelse

FN's Børnekonvention fra 1989 fastsætter, at børn har ret til beskyttelse mod omsorgssvigt, fysisk og psykisk vold samt seksuelle overgreb.

FN's Børnekonvention artikel 19, stk.1 angiver, at barnet skal beskyttes mod alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbrug, vanrøgt eller forsømmelig behandling, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuelt misbrug, mens barnet er i forældrenes, værgens eller andre personers varetægt.

Kilde: (Børnerådet, 2014).

Fagpersoners proces og overvejelser

I hverdagen er børn og unge ofte i kontakt med forskellige fagpersoner (fx lærer, pædagog og sundhedsplejerske). Disse fagpersoner har mulighed for at opleve børn og unge i forskellige situationer og på den måde få indblik i deres trivsel og helbred – herunder vold og seksuelle overgreb i hjemmet (Oldrup et al., 2011). Det

kan dog være vanskeligt for fagpersoner at identificere børn og unge, der er udsat for vold eller seksuelle overgreb, og undersøgelser peger på, at der kan være en række mekanismer på spil, der kan få indflydelse på, hvordan fagpersoner reagerer på mistanke eller viden om vold og seksuelle overgreb (Deloitte, 2019; Oldrup et al., 2011).

En dansk undersøgelse gennemført af SFI (nu VIVE) har set på, hvilke barrierer der kan være blandt fagpersoner (fx ledere af børneinstitutioner, sundhedsplejersker og familiebehandlere) i forhold til at opspore og håndtere sager om fysisk vold mod førskolebørn (0-6 år) (Oldrup et al., 2011). Undersøgelsen peger på, at der blandt fagpersoner kan være en række barrierer, der kan gøre det svært at opdage volden, herunder berøringsangst, vanskeligheder ved at sætte ord på bekymringer, vanskeligheder ved at blande sig i forældres opdragelse, overvejelser om fagpersonens sikkerhed og manglende eller begrænset viden om vold. Derudover peger undersøgelsen på, at der kan være barrierer blandt fagpersoner i forhold til at underrette ved mistanke eller viden om vold. Disse barrierer drejer sig om usikkerhed om, hvad en underretning er, dilemmaer i forhold til forældresamarbejde, bekymring for at mistænke forældre uberettiget, manglende ressourcer og oplevet afstand mellem frontpersonale og forvaltning.

En analyse af danske kommuners praksis på overgrebsområdet udarbejdet af Deloitte viser også, at fagpersoner kan opleve barrierer for at opspore vold og seksuelle overgreb (Deloitte, 2019). Undersøgelsen peger på, at fagpersoner på almenområdet (fx lærere, pædagoger og sundhedsplejersker) kun anser få tegn og reaktioner som tydelige tegn på overgreb, og at de ofte først reagerer, hvis barnet eller den unge selv fortæller om overgrebet eller har synlige fysiske tegn. Undersøgelsen peger også på, at det er sjældent, at fagpersoner hos myndighederne (fx børne- og ungerådgivere) selv opsporer overgreb, men at det ofte sker på baggrund af underretninger fra andre aktører, herunder primært fra almenområdet og anbringelsessteder.

Den professionelle tvivl og barrierer i forhold til overgreb

Socialstyrelsen (nu Social- og Boligstyrelsen) beskriver i håndbogen "Den professionelle tvivl" fem dynamikker, der kan få betydning for fagpersoners ageren ved mistanke om vold og seksuelle overgreb. Formålet med beskrivelsen af de fem dynamikker er at anspore til faglig refleksion og opmærksomhed i forhold til, hvordan dynamikkerne kan påvirke fagpersoners reaktioner og handlinger ved mistanke om overgreb.

Benægtelse: Tanken om overgreb skubbes væk. **Normalisering:** En bekymrende adfærd opfattes normal. **Bagatellisering:** Man overbeviser sig selv om, at det ikke er så slemt. **Hjælpeløshed:** Man har følelser af magtesløshed og utilstrækkelighed. **Dramatisering:** Man handler overilet uden at afstemme handlinger med andre (fx kolleger, ledere, samarbejdspartnere).

Kilde: (Socialstyrelsen, 2022, p. 19).

Der er således flere forhold og mekanismer, der kan spille ind på børn og unges forløb frem mod at fortælle om oplevelser med vold eller seksuelle overgreb samt fagpersoners proces med at opspore sådanne sager. Denne rapport bidrager til at udbygge vores viden om børn og unges overvejelser i forbindelse med at gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb, samt hvordan børnene og de unge har oplevet andres reaktioner på disse udtryk og håndteringen af sagen efterfølgende.

1.3 Læsevejledning

Rapporten består af to dele. **Afreporteringen** består af en indledning efterfulgt af et kapitel, der beskriver børnene og de unges forløb frem mod og efter, at volden eller de(t) seksuelle overgreb er blevet opdaget. Herefter følger tre kapitler, som går i dybden med tre faser i børnene og de unges forløb. Disse kapitler efterfølges af et kapitel, hvor vi præsenterer en tværgående analyse med fokus på, hvordan børnene

og de unges erfaringer kan understøtte udviklingen af praksis på området. **Dokumentationen** indeholder beskrivelse af undersøgelsens metode.

Afrapportering

Kapitel 1 består af indledningen, der præsenterer rapportens formål og baggrund.

Kapitel 2 beskriver de tre faser, som børnene og de unges proces med at fortælle om volden eller de(t) seksuelle overgreb, kan inddeles i. Disse tre faser danner baggrund for de tre efterfølgende kapitler.

Kapitel 3 beskriver erkendelsesfasen, som handler om, hvordan børnene og de unge i samspil med omgivelserne udvikler en forståelse af, at det, der foregår eller er foregået, er vold eller seksuelle overgreb.

Kapitel 4 beskriver opsporingsfasen, som handler om den måde, hvorpå volden eller de(t) seksuelle overgreb er blevet kendt af andre, samt hvordan andres reaktioner har betydning for børnene og de unges proces med at dele deres oplevelser.

Kapitel 5 beskriver håndteringsfasen, som handler om, hvordan børnene og de unge oplever, at andre har håndteret og reageret på deres sag – både myndighederne, men også deres nære relationer og andre, som de har kontakt med i løbet af hverdagen.

Kapitel 6 ser på tværs af børnene og de unges erfaringer i de tre faser og præsenterer også børnene og de unges råd til, hvordan fagpersoner kan indgå i samtaler med børn og unge om vold og seksuelle overgreb. Kapitlet præsenterer ti opmærksomhedspunkter i samtaler med børn og unge om vold og seksuelle overgreb.

Dokumentation

Kapitel 7 indeholder en beskrivelse af undersøgelsens metode, herunder metodisk tilgang og gennemførelse samt etiske overvejelser.

2 Børnene og de unges proces med at fortælle

Denne undersøgelse sætter fokus på børn og unges erfaringer med at gøre opmærksom på og fortælle om oplevelser med vold og seksuelle overgreb. Dette vedrører både børnene og de unges overvejelser og oplevelser i forbindelse med at give udtryk for volden eller de(t) seksuelle overgreb til nogen for første gang, og deres overvejelser og oplevelser med efterfølgende at skulle fortælle om det igen, når viden om overgrebet håndteres.

Dette kapitel præsenterer først de tre faser, som børnene og de unges forløb typisk følger. Dernæst gives en karakteristik af, hvordan forløbene typisk udfolder sig, afhængigt af typen af overgreb.

2.1 Tre faser i processen med at fortælle

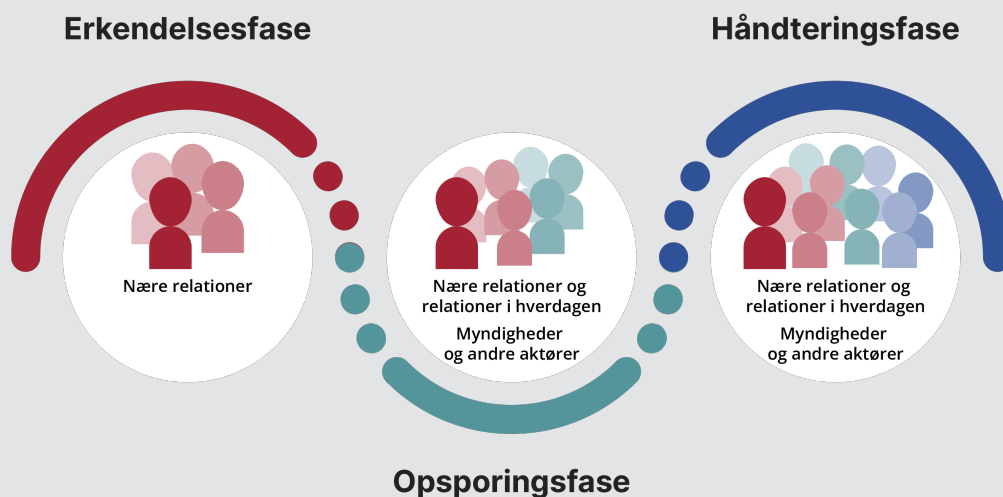
Blandt børnene og de unge i denne undersøgelse kan deres proces med at fortælle om volden eller de(t) seksuelle overgreb inddeles i tre faser:

- Erkendelsesfasen
- Opsporingsfasen
- Håndteringsfasen.

De tre faser skal ikke forstås som lineære faser, hvor et skridt fører til det næste. De tre faser afløser ikke hinanden, men supplerer hinanden. På den måde skal erkendelsesfasen forstås som en proces, der finder sted gennem hele forløbet – fra barnet eller den unge begynder at forstå, at der er tale om vold eller seksuelle overgreb, til sagen håndteres og efterfølgende. Varigheden af faserne, og hvordan de vikles ind i hinanden, varierer fra person til person. Eksempelvis kan der være forhold, der på en og samme tid fremmer og hindrer, at børn og unge fortæller om deres oplevelser. Det kan betyde, at de fortæller det til én person, men efterfølgende er tilbageholdende med at fortælle det igen. Derudover varierer det, hvilke typer af personer barnet eller den unge har talt med i løbet af processen. At fortælle om vold og seksuelle overgreb er en relationel og dialogisk proces, der udspiller sig i et samspil med personer omkring barnet eller den unge. Når vi ser på tværs af interviewene, er der dog et mønster i forhold til, hvilke typer af personer der er centrale i løbet af de tre faser (se Figur 2.1) (se også Reitsema & Grietens, 2016).

Figur 2.1 Tre faser i børnenes og de unges proces med at fortælle om vold og seksuelle overgreb

Nedenfor er skitseret de typer af personer, der typisk indgår i børnenes og de unges proces med at forstå og give udtryk for overgreb gennem de tre faser: erkendelsesfasen, opsporingsfasen og håndteringsfasen. De tre faser afløser ikke nødvendigvis hinanden, men væves ofte ind i hinanden.

Erkendelsesfasen

Nære relationer:

- Familie
- Venner
- Nærområde

Opsporingsfasen

Nære relationer og relationer i hverdagen:

- Familie
- Venner
- Nærområde
- Dagtilbud og skole
- Fritidsklub

Myndigheder og andre aktører:

- Børne- og ungerådgiver
- Krisecenter

Håndteringsfasen

Nære relationer og relationer i hverdagen:

- Familie
- Venner
- Dagtilbud og skole
- Fritidsklub

Myndigheder og andre aktører:

- Børne- og ungerådgiver
- Krisecenter
- Børnehus
- Politi
- Retssystem
- Hospital
- Psykolog og psykiatri

Note: De typer af personer og fagpersoner, som er angivet i figuren, er baseret på de interview, der er gennemført med børn og unge i denne undersøgelse. Figuren er derfor ikke udtømmende for, hvilke personer og fagpersoner som kan være en del af et forløb.

Kilde: VIVE.

Den første fase – **erkendelsesfasen** – karakteriserer processen, hvor barnet eller den unge (og vedkommendes omgivelser) udvikler en forståelse af, at det, der foregår i familien, ikke er almindeligt og kan betegnes vold eller seksuelle overgreb. I denne fase spiller barnet eller den unges nære relationer en central rolle, såsom

andre familiemedlemmer (fx søskende), venner eller kæreste samt personer i nær-området (fx naboer). Som Figur 2.1 illustrerer, så slutter denne fase ikke nødvendigvis, når opsporingsfasen starter, men kan fortsætte gennem hele forløbet – og også efter sagen formelt er afsluttet.

Den anden fase – **opsporingsfasen** – karakteriserer processen, hvor volden eller de(t) seksuelle overgreb bliver kendt af andre. Dette kan ske på forskellig vis, herunder ved at barnet eller den unge (bevidst eller ubevidst) gør opmærksom på det, eller ved at andre fornemmer eller opdager, at noget er galt og eksempelvis spørger ind. I denne fase er relationer i barnets hverdag centrale for opsporingen, herunder familie, venner eller kæreste, personer i nærområdet og voksne i barnets skole eller fritidstilbud. Derudover spiller børne- og ungerådgivere og andre aktører en rolle for nogle børn og unge i denne fase. Eksempelvis har enkelte af børnene og de unge selv kontaktet en børne- og ungerådgiver. Endelig spiller krisecentre også en rolle i de tilfælde, hvor barnet eller den unge flytter på krisecenter med en forælder på grund af partnervold. Som Figur 2.1 illustrerer, kan denne fase overlappe med håndteringsfasen, da en sag kan udvikle sig, mens den håndteres, og da nogle af de samme personer indgår i begge faser – ligesom erkendelsesfasen fortsat kan spille en rolle.

Den tredje fase – **håndteringsfasen** – karakteriserer processen, efter at volden eller de(t) seksuelle overgreb er blevet kendt. I denne fase spiller fagpersoner fra myndighedsområdet samt andre aktører en central rolle, herunder børne- og ungerådgivere, politiet, børnehuse samt behandlingstilbud (fx psykolog). Derudover er andre personer og fagpersoner i barnets hverdagsliv også en vigtig støtte for barnet eller den unge i håndteringsfasen, såsom familie og venner samt fagpersoner tilknyttet skolen eller uddannelsesinstitutionen. Nogle af disse personer og fagpersoner har en afgrænset rolle og opgave (fx politiet), mens andre kan støtte barnet eller den unge over længere tid (fx ven eller psykolog). I løbet af håndteringsfasen kan børnene og de unges proces med at forstå deres oplevelse forsat udvikle sig, ligesom opsporingen eller afdækningen af, hvad der er sket, også kan udvikle sig.

2.2 Typen af overgreb og fortælleprocessen

Børnene og de unges proces med at fortælle varierer, men når vi ser på tværs af interviewene, er der nogle karakteristika, der går igen i forhold til typen af overgreb, og hvordan fortælleprocessen har forløbet. Det er vigtigt at understrege, at de beskrevne forløb herunder er *typiske forløb*, hvor vi har samlet de træk, der går igen i flere af interviewene. Beskrivelserne bygger på interviewene i denne undersøgelse, og andre kan derfor have oplevet andre forløb.

For de børn og unge, der har været udsat for **fysisk og/eller psykisk vold**, har volden ofte stået på over længere tid, og for nogle har det stået på det meste af deres barndom. For flere af disse børn og unge har både erkendelses- og opsporingsfasen fundet sted over længere tid. Når disse børn og unge har betroet sig til andre, eller på anden vis givet udtryk for, at noget var galt, er det typisk et familiemedlem, en ven eller en kæreste, som de har fortalt det til, men nogle har også delt det med tillidsfulde relationer i deres nærmiljø, eksempelvis en nabo eller en voksen i skolen. Når sagen er blevet håndteret, har børnene og de unge ofte været i kontakt med flere forskellige fagpersoner, som de har skullet fortælle om deres oplevelser.

For de børn og unge, der har **oplevet partnervold** i hjemmet, har volden ofte stået på i flere år. For flere af disse børn og unge har erkendelsesfasen fundet sted over længere tid. Når de begynder at forstå, hvad der foregår i familien, betror de sig ofte til den ikke-voldsudøvende omsorgsgiver. Viden om volden holdes ofte inden for familien. Flere af disse børn og unge flytter på et tidspunkt på krisecenter med den ikke-voldsudøvende omsorgsgiver, hvorefter sagen håndteres, mens de bor der. Disse børn og unge har typisk delt deres oplevelser med nære familiemedlemmer (fx forældre og søskende) og venner. Deres skole bliver ofte informeret, når de flytter på krisecenter.

For de børn og unge, der har været udsat for **seksuelle overgreb**, varierer det, om der er tale om en enkeltstående hændelse, eller om overgrebene har fundet sted over en periode. Tiden forud for selve hændelserne har for nogle involveret grooming eller grænseoverskridende adfærd, som har fundet sted over længere tid. For de børn, som var i førskolealderen, da overgrebet fandt sted, har erkendelses- og opsporingsfasen varet flere år. For de ældre børn og unge varierer det, hvor lang tid de to faser har varet – fra under ét år til flere år. Det er ofte den nære familie – primært en af forældrene – som barnet eller den unge har betroet sig til, eller som har opdaget overgrebet. Disse børn og unge har ofte været i kontakt med en lang række forskellige fagpersoner – både i løbet af opsporings- og håndteringsfasen – som de har skullet fortælle om deres oplevelser.

Rapporten er bygget op omkring de tre faser i børnene og de unges forløb – erkendelsesfasen, opsporingsfasen og håndteringsfasen – og beskriver de overvejelser og oplevelser, børnene og de unge har haft i forbindelse med at gøre andre opmærksomme på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb. I de tre kapitler illustreres flere af rapportens opmærksomhedspunkter løbende i bokse. I kapitel 6 samler vi op på disse opmærksomhedspunkter sammen med børnene og de unges råd til, hvordan fagpersoner og rammerne omkring samtalen kan understøtte samtaler med børn og unge om vold og seksuelle overgreb.

3 Erkendelsesfasen

Børn og unge kan både ubevidst og bevidst give udtryk for, at de er udsat for vold eller seksuelle overgreb. En vigtig forudsætning for, at de bevidst kan give udtryk for dette – eller bekræfte andres mistanke, hvis de bliver spurgt – er, at de først skal forstå, at der er tale om overgreb. At forstå og erkende, at det, der finder sted i familien, er overgreb, kan være en længerevarende proces, der ikke alene handler om barnet eller de unges erkendelsesproces, men også omgivelsernes proces.

Tidligere forskning har peget på, at manglende viden om vold og seksuelle overgreb kan være en barriere for, at børn og unge fortæller om deres oplevelser (Linell, 2017; Schaeffer et al., 2011). Det betyder, at der forud for, at det bliver kendt af andre, er et forløb, hvor barnet eller den unge bliver bevidst om volden eller de(t) seksuelle overgreb. Der mangler dog særligt viden om den måde, hvorpå børn og unge får en forståelse af, bevidsthed om og erkendelse af deres situation (Linell, 2017).

Det er dog ikke kun barnet eller den unge, der gennemgår en sådan proces – det er en proces, der sker i samspil med omgivelserne (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). Det er en relationel proces, der finder sted over tid, hvor interaktionen med andre omkring barnet eller den unge spiller en vigtig rolle for barnet eller den unges erkendelsesproces (Reitsema & Grietens, 2016).

Den første del af børnene og de unges forløb – erkendelsesfasen – handler derfor om, hvordan barnet eller den unge og personer omkring vedkommende gradvist begynder at få øje på, forstå og erkende, hvad der foregår i familien. Det er disse sideløbende processer, som vi sætter fokus på i dette kapitel. For børnene og de unge i undersøgelsen foregår denne proces typisk i samspil med personer i de nære relationer, herunder familiemedlemmer, kæreste, venner og personer i nærområdet (fx en nabo) (se også Figur 2.1).

3.1 Barnet eller den unges erkendelsesproces

Processen med at forstå og erkende, at der er tale om vold eller seksuelle overgreb, udvikler sig gennem et samspil mellem barnet eller den unge og personer omkring dem (Reitsema & Grietens, 2016).

For børnene og de unge er der flere forhold og dynamikker, der har haft betydning for deres erkendelsesproces. Det handler om deres proces med at forstå deres oplevelser, hvor det, at de mangler viden om eller sprog til at kunne forstå og sætte ord på disse oplevelser, kan blive barriere for deres erkendelse. Derudover handler det

om, at overgrebet er blevet normaliseret, og det derfor kan være vanskeligt for barnet eller den unge at forstå, at det, de oplever i hjemmet, ikke sker i alle hjem.

3.1.1 Viden og sprog

Børn og unge kan mangle viden om vold og seksuelle overgreb, og mangle et sprog til at beskrive deres oplevelser. Manglende viden og sprog kan blive barriere for at forstå og erkende volden eller de(t) seksuelle overgreb og dermed også barriere for at fortælle om det (Allnock & Miller, 2013). Særligt yngre børn kan mangle viden og sprog, da dette også er forbundet med deres udvikling (Allnock & Miller, 2013; Linell, 2017).

Det kan være vanskeligt at begribe og sætte ord på oplevelser med vold og seksuelle overgreb, og det kan derfor også være en længerevarende proces at erkende det, der foregår. Mens enkelte børn og unge fortæller, at de tidligt i forløbet forstod, at volden eller de(t) seksuelle overgreb var forkert, så fortæller flere af børnene og de unge, at deres erkendelsesproces fandt sted over længere tid. De fremhæver, at det særligt var deres alder, der gjorde, at de havde vanskeligt ved at forstå deres oplevelser. Eksempelvis fortæller en pige (aldersgruppe 12-17 år), der blev udsat for seksuelle overgreb, at hun på tidspunktet for overgrebet ikke forstod, at der var tale om seksuelle overgreb:

*Det var sådan **i starten, der var jeg meget i tvivl**. Altså som 5-6-årig pige. Altså, jeg vidste ikke, hvad der skete. **Jeg havde slet ikke lært noget om det**, der foregik. [...] Jeg tænkte bare, at det skulle stoppes.*

Pige
Aldersgruppe 12-17 år

Pigen fortæller, at hun på grund af sin alder på tidspunktet for det seksuelle overgreb ikke havde viden om, hvordan det kunne karakteriseres og forstås. Hun giver dog udtryk for, at hun var bevidst om, at hun ønskede, at det skulle stoppe. Laura (aldersgruppe 12-17 år) fortæller om en lignende oplevelse, hvor hun var bevidst om, at hun var bange for sin far, men ikke kunne forstå og sætte ord på hvorfor. Hun blev udsat for fysisk og psykisk vold af sin far gennem barndommen og beskriver sin oplevelse således:

Jeg gik rundt i flere år og forstod ikke, hvorfor at jeg var sådan virkelig bange for min far, og hvorfor jeg ikke ville se ham og gjorde oprør

– altså, jeg plejede at gemme mig og løbe væk, hver gang han skulle hente mig, og fuldkommen brød sammen hver gang. [...] **Jeg forstod det ligesom ikke, hvad det var, der foregik, og hvad der gjorde, jeg havde det sådan.**

Laura var bevidst om, at hun havde negative følelser i relation til sin far, men hun manglede viden og sprog for at kunne forstå det. Derfor gik der flere år, før hun begyndte at erkende volden. Det skete gennem samtaler med hendes mor, som hjalp hende til at sætte ord på oplevelserne.

Det er dog ikke kun yngre børn, som kan have vanskeligt ved at begribe det, der foregår i familien – det kan også være vanskeligt for ældre børn og unge. En af dem er Gry (aldersgruppe 18-25 år), som oplevede, at hendes mor blev udsat for partner-vold af hendes stedfar, og også at hun selv blev udsat for psykisk vold. Hun fortæller, at hun manglede viden, da hun var yngre, til at begribe stedfarens handlinger:

Jeg ved jo ingenting om det. På det her tidspunkt, har [jeg] ikke engang undersøgt eller googlet eller noget som helst, fordi det stadig er en proces med at erkende, hvad det er, der er foregået, og hvad det betyder. Men jeg tror bare, jeg tænker der som 19-årig, 'gud ja, man kan godt kalde det her for vold i hjemmet', og jeg havde aldrig sådan tænkt vold i hjemmet og mit hjem. Men ... det er også en proces, det der med at få forståelsen med for det.

For Gry havde det meste af hendes barndom været præget af volden, og hun fortæller, at det var en længere proces at forstå, at der var tale om vold. Som uddraget illustrerer, så er det ikke kun yngre børn, der kan mangle en forståelse for det, der foregår i hjemmet – for Gry var det først i 19-årsalderen, at hun erkendte, at der var tale om vold. I interviewet reflekterer hun over sin erkendelsesproces og giver udtryk for, at noget af det, som gjorde det vanskeligt at forstå, var, at hendes familiebaggrund – middelklassefamilie, der boede i et parcelhusområde – ikke stemte overens med hendes forestillinger om, i hvilke typer familier der kan forekomme vold. På den måde blev manglende viden om, at vold og seksuelle overgreb kan forekomme i alle samfundets lag og alle familietyper, en barriere for at forstå volden.

3.1.2 Normalisering

Børn og unge, der vokser op i et hjem præget af vold eller seksuelle overgreb, kan udvikle en forståelse af, at det, der sker i hjemmet er normalt. De ved eksempelvis ikke, at voksne eller andre ikke må slå eller true børn og unge (Linell, 2017), og de ved derfor ikke, at det, der sker i hjemmet, er forkert (Allnock & Miller, 2013).

Volden eller de(t) seksuelle overgreb kan blive normaliseret, hvis det har stået på over længere tid, eller hvis barnet eller den unge som beskrevet ovenfor mangler viden og sprog (Brennan & McElvaney, 2020). Det fortæller nogle af børnene og de unge om – særligt dem, der har været udsat for fysisk og psykisk vold eller oplevet partnervold i hjemmet. Disse børn og unge giver udtryk for, at de troede, at det, der skete i deres hjem, var normalt, da de ikke kendte til andet. Said (aldersgruppe 18-25 år), som blev udsat for psykisk og fysisk vold gennem hele sin opvækst, fortæller:

*Det er **meget normaliseret**, det er rigtig normaliseret, for mine forældre de er meget gode til sådan at få det til at virke som om – og **min mor siger også altid, 'alle familier har problemer'**, det er bare et citat, som hun har.*

Said
Aldersgruppe 18-25 år

For Said skyldtes hans opfattelse af, at det, der skete i hjemmet var normalt, især, at hans forældre normaliserede volden ved at påpege, at alle familier har problemer. Andre børn og unge fortæller, at normaliseringen af volden eller de(t) seksuelle overgreb særligt skyldtes, at det havde stået på længe, og at de ikke kendte til andet. Her fremhæver nogle af dem, at deres alder gjorde, at de ikke vidste, at der var tale om vold eller seksuelle overgreb. På den måde kan manglende viden og sprog også få betydning for, at volden eller de(t) seksuelle overgreb normaliseres.

Nogle af børnene og de unge fortæller, at en eskalering af volden eller de(t) seksuelle overgreb var med til at skubbe til deres erkendelse af, at det, der foregik i hjemmet, ikke foregik i alle hjem. Dette var tilfældet for Frida (aldersgruppe 12-17 år), som i det følgende fortæller, hvordan hun begyndte at forstå den vold, som hendes stedfar udsatte hende for:

*Altså, det var fordi vi skulle til min bedstemor, der havde fødselsdag. Og så var vi så på et hotel, og jeg lå jo så og talte om det og var spændt på det. Og så sagde han: '**Hvis du ikke falder i søvn, så kvæler jeg dig**'. Så der tror jeg, at **det gik lidt op for mig, at det siger man ikke rigtig.***

Frida forklarer, at en eskalering af volden i form af stedfarens trusler gjorde, at hun begyndte at begribe stedfarens handlinger på en ny måde. Eskaleringen af volden betød således, at hun begyndte at forstå, at hans handlinger var forkerte og ikke noget, der almindeligvis sker i familier.

En anden måde, hvorpå børnene og de unge begynder at ændre deres forståelse af volden eller de(t) seksuelle overgreb, er i mødet med andre familiemiljøer, eksempelvis når de begynder at tilbringe tid hjemme hos jævnaldrende eller har venner på besøg derhjemme. Jacob (aldersgruppe 18-25 år), der gennem sin barndom var udsat for fysisk og psykisk vold af begge sine forældre, fortæller i det følgende om et besøg hos en ven, hvor en – for Jacob – uventet reaktion fra vennens forælder begyndte at sætte tanker i gang om det, der foregik hjemme hos Jacob:

*Jacob: Det var sådan lidt en følelse af at være i fængsel [derhjemme]. **Men uden at vide, at det var forkert, fordi man var så ung, som man var og ikke vidste andet.** Man kendte ikke til andet. Hvor altså, da jeg er omkring 8 år, **får jeg lov til at tage hjem til en af mine venner [...].** Så tager jeg hjem til ham. Han taber det her glas med vand sådan senere på dagen, og jeg tænker, 'nu går det helt galt. Nu kommer hans far.'*

Interviewer: Det går helt amok.

*Jacob: Går helt amok og slår ham, og jeg ved det ikke. **Og der skete bare ikke noget.** Hans far kom, han tørrede det op efter ham og sagde til ham, 'det kan ske'. Og så tænkte jeg, at det er, fordi at jeg sidder her. Så tænkte jeg, når jeg er gået, så ser jeg ham i morgen i skolen med gule og blå mærker og sådan ja, han havde det helt fint. **Og der begyndte det stille og roligt at gå op for mig, at det, jeg sådan går igennem, er det rigtigt, eller er det forkert?***

Jacobs oplevelse af, hvordan vennens forælder reagerede på situationen stod i modsætning til, hvordan hans egne forældre ville have reageret i samme situation. Det gjorde, at han langsomt begyndte at forstå, at det, der foregik i hans hjem ikke var normalt. Mens andre børn og unge fortæller om lignende oplevelser, så er der enkelte, der fortæller, at de voksede op i et miljø, hvor de oplevede, at andre børn og unge blev udsat for vold – eksempelvis deres nære venner – hvilket kunne forstærke normaliseringen af volden.

Opsamling: Barnet eller den unges erkendelsesproces

Børnene og de unges erkendelsesproces kan finde sted over længere tid. Processen kan udfordres af, at de kan mangle viden og sprog til at forstå og sætte ord på deres oplevelser – særligt når de er yngre. Psykologisk forskning har vist, at udviklingsmæssige faktorer såsom barnets kognition og kommunikative færdigheder kan få betydning for deres erkendelse af volden eller de(t) seksuelle overgreb (Paine & Hansen,

2002). I løbet af opvæksten udvikles deres viden og sprog, hvilket kan understøtte erkendelsesprocessen, men selv for unge kan det være vanskeligt at begribe det, der foregår i familien. Det er derfor vigtigt at støtte børnene og de unges erkendelse, eksempelvis gennem samtaler om vold og seksuelle overgreb, som kan udvikle deres forståelse og sprog for disse oplevelser. Sådanne samtaler kan både ske med det enkelte barn, hvis der er en bekymring, og med grupper af børn og unge (fx en klasse). Anden forskning har som tidligere nævnt peget på, at undervisning i, hvad overgreb er (fx en skolebaseret indsats), kan støtte børn og unge i deres erkendelsesproces og fremme, at de fortæller om deres oplevelser (Lemaigre et al., 2017).

Erkendelsesprocessen kan også blive præget af en normalisering af volden eller de(t) seksuelle overgreb, der kan gøre det vanskeligt for barnet eller den unge at forstå og begribe, at det, der sker, er forkert. Når overgrebet er blevet normaliseret, kræver det en ændring i barnet eller den unges forståelse af, at det, der foregår, ikke er normalt (Linell, 2017). En sådan ændring sker i nogle tilfælde i forbindelse med en eskalering af volden eller det seksuelle overgreb eller i mødet med andre familiemiljøer (fx besøg hos venner). Sidstnævnte forhold illustrerer den centrale betydning, som nærmiljøet omkring barnet eller den unge har for erkendelsesprocessen, og vigtigheden af, at børn og unge møder forskellige måder at være familie på.

3.2 Omgivelsernes erkendelsesproces

Det kan ikke blot være svært for barnet eller den unge at forstå og erkende, hvad der foregår i familien – det kan også være svært for personer i det nære miljø omkring vedkommende (fx andre familiemedlemmer, naboer, lærere). Derfor gennemgår personer i omgivelserne også en erkendelsesproces, hvor de stykker informationer sammen, hvilket kan tage tid (Reitsema & Grietens, 2016).

Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at de har fornemmet, at andre omkring dem (også) har haft vanskeligt ved at begribe forskellige hændelser, eller at andre har haft mistanke om, at noget var galt.

3.2.1 Mistanke

Det kan være en vanskelig og længerevarende proces for personer i det nære miljø omkring barnet eller den unge at få øje på, forstå og erkende, hvad der foregår. Denne proces kan være præget af tvivl og ambivalens, hvor personen forsøger at samle informationer, der kan understøtte sin egen erkendelsesproces (Reitsema & Grietens, 2016).

Familier kan have forskellige udfordringer – herunder at der finder vold eller seksuelle overgreb sted. Nogle af børnene og de unge fortæller, at de har oplevet, at andre havde mistanke – og i nogle tilfælde viden om – at der var udfordringer i familien, men at de ikke nødvendigvis mistænkte, at barnet eller den unge blev udsat for vold eller seksuelle overgreb. Eksempelvis fortæller Anya (aldersgruppe 12-17 år), at personalet på hendes skole og fritidshjem vidste, at hendes forældre ikke kunne sammen, men ikke at Anya også blev udsat for vold:

*Men jeg kan i hvert fald huske, altså **lærerne i skolen vidste godt, at mine forældre ikke kunne finde ud af sådan altså ... og at der var noget.** De vidste selvfølgelig ikke så meget, men de vidste bare, at de ikke kunne finde ud af at være sammen. De [forældrene] var blandt andet også med os i fritidshjemmet. Så var nogen af pædagogerne der med til sådan at sørge for, **at mor og far skulle sidde i forskellige ender af lokalet.** [...] Altså, ja ... **Så på den måde har [de] jo nok godt vidst, at der var noget,** men jeg er jo ikke sådan selv kommet op og snakket ... om det, nej.*

Anya fortæller, at hendes skole og fritidshjem var bevidste om, at hendes forældre havde et dårligt forhold, og at det var nødvendigt at holde dem adskilt, når de deltog i samme arrangement på skolen. Lærerne og pædagogerne kendte dog ikke til den vold, som Anya blev udsat for i hjemmet. I Anyas tilfælde havde personer omkring hende viden om nogle af familiens udfordringer. I andre tilfælde fortæller børnene og de unge, at personer omkring dem ikke havde en konkret mistanke, men kunne fornemme, at der var noget galt. Således fortæller Olivia (aldersgruppe 12-17 år), at hendes daværende kæreste havde fornemmet, at noget var galt, efter at han havde været på besøg hjemme hos hende:

*Han var sådan lidt: 'Okay, **hvad er det lige, der sker?**'. Fordi min mor, den dag han var der for første gang, der var hun meget sådan ... Altså, hun var sådan meget passiv-aggressiv på sådan en måde, hvor man godt kunne mærke, at hun var rigtig irriteret. [...] Han sagde også bare, at han kunne mærke, at hun var virkelig sådan, hun både giver dræberblik og sådan noget, **han syntes det var underligt.** Og så sagde han også, at jeg var meget mere stille, end jeg plejer at være.*

Olivia
Aldersgruppe 12-17 år

Olivias kæreste reagerede på morens adfærd og spurgte Olivia, om der foregik noget i familien. På trods af at Olivia på daværende tidspunkt var klar over, at dét, der foregik i hjemmet, var forkert, undveg hun spørgsmålet, da hun ikke var klar til at fortælle om det, der foregik. Dette illustrerer, hvordan omgivelsernes erkendelsesproces udvikles i et samspil med barnet eller den unges proces og vedkommendes overvejelser om at fortælle eller ikke fortælle om det.

Det er ikke alle børn og unge, der har oplevet, at personer omkring dem har spurgt ind til dem, selvom de tænker, at personerne må have haft mistanke om, at noget var galt. Denne oplevelse giver Laura (aldersgruppe 12-17 år) udtryk for. Hun fortæller om en række episoder, hvor hun gemte sig, græd og skreg, når hendes far – som udsatte hende for fysisk og psykisk vold – kom for at hente hende på skolen. Når hun ser tilbage, tænker hun over, hvorfor der ikke var nogen, der reagerede på hendes adfærd:

*Der var ikke nogen, der sagde noget ... af pædagogerne. De kendte mig jo og vidste, at sådan opførte jeg mig ikke ved nogen som helst andre, altså der var jeg meget rolig, venlig alt muligt, men **når han kom, så gik jeg fuldkommen i spåner-agtig**. Det var lidt en af de dårlige oplevelser, hvor **jeg tænker: 'Okay, hvorfor er der ikke nogen, der gjorde noget?'**.*

Når Laura tænker tilbage, undrer hun sig over, at der ikke var nogen, der reagerede på hendes adfærd, som for hende var et tegn på, at der var noget galt i relationen til faren. Nogle af de andre børn og unge giver i lighed med Laura udtryk for en oplevelse af, at personer omkring dem må have fornemmet, at noget ikke var, som det skulle være, men at der ikke var nogen, der spurgte ind til det. Derfor fremhæver nogle af dem vigtigheden af, at personer omkring dem spørger ind, hvis de har mistanke om noget (se eksempel i Boks 3.1).

Nogle af børnene og de unge giver udtryk for, at de har haft en fornemmelse af, at andre personer i deres nære omgivelser har haft mistanke om, at der var noget galt. De fortæller eksempelvis om venner, naboer og voksne i deres skole eller fritidstilbud, som de mener har haft mistanke. En pige siger i interviewet, at det er vigtigt, at voksne snakker med barnet eller den unge, hvis de har mistanke om, at der er noget galt. På den måde bliver barnet eller den unge inviteret til samtale og får herigennem mulighed for at fortælle om sine oplevelser:

*"Altså, jeg tror, hvis der er nogle voksne i ens liv, der har **mistanke** om det, så kunne det jo være noget, de **tog en snak** med børnene om, og sagde: 'Du behøver ikke at snakke med mig om det, men nu har jeg en mistanke om, at du måske har været udsat for det her og det her, og så – altså, det her er en mulighed, **hvis det er noget, du ville have lyst til [at tale om]**'".*

3.2.2 Begribe og forstå

For at kunne erkende, at der er tale om vold eller seksuelle overgreb, skal omgivelserne kunne begribe og forstå barnet eller den unges tegn og reaktioner. Det kræver i lighed med barnet eller den unges erkendelsesproces, at personer i barnets nærmiljø har viden om vold og seksuelle overgreb samt de tegn og reaktioner, der kan være herpå (Reitsema & Grietens, 2016).

Det kan være vanskeligt for omgivelser at forstå de tegn og reaktioner, som barnet eller den unge kan udvise på volden eller de(t) seksuelle overgreb. Som beskrevet ovenfor har nogle børn og unge en oplevelse af, at personer omkring dem har haft mistanke, men ikke nødvendigvis reageret på denne mistanke. Andre børn og unge har oplevet, at omgivelserne på et tidspunkt blev opmærksomme på, at de oplevede en form for mistrivsel, men at omgivelserne ikke fortolkede tegnene og reaktionerne som et udtryk for, at de var udsat for vold eller seksuelle overgreb. Josefine (aldersgruppe 18-25 år) fortæller i det følgende om dette. Da Josefine begyndte at udvise tegn på mistrivsel, troede fagpersoner omkring hende, at Josefines udfordringer skyldtes morens psykiske udfordringer og ikke den vold, som hendes far udsatte hende for:

Året op til mine forældre blev skilt, der var min mor indlagt flere gange med depression. Det var der meget fokus på [...] Så jeg kom i sådan en støttegruppe [for børn til forældre med psykiske udfordringer]. [...]. Ja, så altså, jeg ved, **jeg har snakket med rigtig mange, men jeg er faktisk i tvivl, om de ville være klar over i dag, hvordan det egentlig var.**

Josefine

Aldersgruppe 18-25 år

Josefine fortæller, at omgivelsernes havde fokus på morens psykiske udfordringer og derfor troede, at Josefines mistrivsel var udtryk for lignende udfordringer. Det betød, at der ikke blev fokuseret på, om andre årsager kunne lægge til grund for hendes mistrivsel. Det er ikke kun fagpersoner i barnet eller den unges hverdag, der kan mistolke eller misforstå tegnene og reaktionerne – det kan barnet eller den unges helt nære relationer også. En pige (aldersgruppe 12-17 år), der har været udsat for seksuelle overgreb, fortæller, at hun troede, hendes mor forstod, hvad der var foregået, da hun fortalte, at en voksen med tilknytning til familien havde rørt hende. Der gik dog flere år, før hun fandt ud af, at hendes mor ikke havde forstået det dengang:

*[Dengang sagde] hun bare 'okay, jeg forstår det'. Fordi jeg begyndte at græde selvfølgelig, og jeg havde ingen anelse om, hvad der foregik. Så hun sagde bare, 'jamen, du behøver ikke forklare mere'. Altså, hun forstår det godt. Eller hun forstod det, ja. Men det gjorde hun ikke. Det var også meget svært ligesom at forklare hende det efter... for det var sådan, **i alle de år havde jeg tænkt, at hun forstod, hvad der skete, og den smerte jeg gik igennem. Men det vidste hun bare slet ikke.***

Pigen fortæller, at hun i første omgang havde oplevelsen af, at hendes mor forstod det, pigen havde givet udtryk for, men det viste sig, at moren ikke havde forstået hende. Dette illustrerer, at der også for omgivelserne kan være tale om en længerevarende proces frem mod at erkende og forstå, hvad barnet eller den unge er eller har været udsat for. Dertil kommer, at nogle af børnene og de unge beskriver en oplevelse af, at deres trivsel i nogle sammenhænge (fx i skolen) kunne gøre det vanskeligt for andre at få øje på deres mistrivsel i andre sammenhænge (fx i hjemmet). Eksempelvis beskriver Olivia (aldersgruppe 12-17 år) en oplevelse af, at det, at hun klarede sig godt i skolen, blev en barriere for omgivelsernes erkendelsesproces:

[Når nogen ikke har fornemmet noget], er det også, fordi altså jeg også er en person, der klarer mig ret godt socialt, hvis man kan sige det sådan. Altså sådan, jeg har også gode karakter og sådan noget, så **det er ikke, fordi at en eller anden lærer vil pege mig ud og være sådan, 'hende der, hun har problemer derhjemme'**.

Olivia beskriver en oplevelse af, at det, at hun klarede sig godt både fagligt og socialt i skolen, kan have været en barriere for, at personer i hendes nærmiljø opdagede, at hun blev udsat for vold i hjemmet.

Opsamling: Omgivelsernes erkendelsesproces

Erkendelsesfasen er en relationel proces, hvor både barnet eller den unge og omgivelserne udvikler en forståelse af volden eller de(t) seksuelle overgreb. Det kan ikke blot være vanskeligt for barnet eller den unge at begribe og forstå, det der foregår i familien – det kan også være vanskeligt for omgivelserne. Nogle børn og unge fortæller, at de har fornemmet, at andre havde mistanke om, at noget var galt, men at de ikke spurgte ind.

Nogle af børnene og de unge har oplevet, at personer omkring dem har haft svært ved at opdage og forstå, at barnet eller den unge var i en eller anden form for mistrivsel, mens andre har oplevet, at omgivelserne misforstod årsagen til deres tegn og reaktioner. Der kan være forskellige årsager til, at personer omkring barnet eller den unge ikke forstår eller misforstår, hvad der er på spil i familien. Tidligere forskning peger på, at personen kan lede efter andre forklaringer på barnet eller den unges tegn og reaktioner eller opleve ambivalente følelser i relation til den mistænkte overgrebsperson, som kan gøre det vanskeligt at begribe, hvad der foregår (Reitsema & Grietens, 2016). Der bør også være fokus på, hvordan man kan støtte erkendelsesprocessen blandt personer i barnets nærmiljø, som kan være i tvivl om, hvad der foregår i familien, og hvordan de skal reagere på det.

4 Opsporingsfasen

At gøre opmærksom på eller fortælle om vold og seksuelle overgreb er for børn og unge ofte en vanskelig proces, der finder sted over længere tid. Denne proces foregår ligesom erkendelsesprocessen i et samspil mellem barnet eller den unge og omgivelserne (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). Det er således ikke en enkeltstående hændelse, men en proces over tid, der kan føre til opsporing af vold og seksuelle overgreb (Alaggia et al., 2019). I løbet af denne proces bliver volden eller de(t) seksuelle overgreb kendt af andre.¹ Dette kan ske på flere forskellige måder, eksempelvis ved at barnet eller den unge selv (bevidst eller ubevidst) gør opmærksom på eller fortæller om det – til nære relationer, fagpersoner eller myndigheder – eller ved at andre fornemmer eller opdager, at noget er galt.

Som beskrevet i indledningen, har tidligere forskning primært været optaget af opsporingsfasen og de mekanismer og forhold, der kan være med til at fremme eller hindre, at børn og unge fortæller om deres oplevelser (se fx Alaggia et al., 2019; Linell, 2017). Selvom tidligere forskning primært har fokuseret på denne proces, så mangler der fortsat dybdegående viden om processen – særligt fra børn og unges egne perspektiver. Derudover mangler der viden om, hvordan reaktioner fra andre indgår i den relationelle og dialogiske proces, som udspiller sig mellem barnet eller den unge og omgivelserne i opsporingsfasen (Reitsema & Grietens, 2016).

Den anden del af børnene og de unges forløb – opsporingsfasen – handler om, hvordan volden eller de(t) seksuelle overgreb bliver kendt af andre enten gennem barnet eller den unges udtryk, eller ved at andre har fået mistanke og har spurgt ind. Her har andres reaktioner – eller barnet eller den unges bekymringer og forventninger til andres reaktioner – betydning for opsporingsprocessen. Det er dette samspil, som belyses i dette kapitel. Blandt børnene og de unge i denne undersøgelse spiller de relationer, som de er i kontakt med i hverdagen, en central rolle – det kan både være de nære relationer, såsom familie og venner, og relationer i nærområdet, såsom voksne i skolen eller fritidstilbud. For enkelte af børnene og de unge spiller børne- og ungerådgivere eller medarbejdere på krisecentre en rolle i opsporingsfasen (se også Figur 2.1).

¹ Processen, hvor volden eller de(t) seksuelle overgreb bliver kendt af andre, betegnes ofte "disclosure" på engelsk. Denne betegnelse kan oversættes til, at volden eller de(t) seksuelle overgreb bliver "afsløret", eller at andre får "oplysning" om det. Dette kan både ske til nære relationer (fx familie eller venner) og myndigheder (fx politi eller sociale myndigheder) og kan således handle om det at gøre opmærksom på eller fortælle om det til nogen overhovedet, samt det at gøre opmærksom på eller fortælle om det til myndigheder specifikt (Jones, 2000).

4.1 Tegn og måder at fortælle

Børn og unge kan udvise forskellige tegn og reaktioner, som kan være indikationer på, at de er udsat for vold eller seksuelle overgreb (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). Derudover kan forskellige mekanismer få betydning for, til hvem, hvornår og hvordan at børn og unge fortæller eller forsøger at gøre opmærksom på deres oplevelser (Ottosen et al., 2020; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). At have viden om og være opmærksom på forskellige tegn og måder, hvorigennem børn og unge (bevidst eller ubevidst) giver udtryk for vold og seksuelle overgreb, er relevant i det opsporende arbejde.

Det er vigtigt at understrege, at processen med at gøre opmærksom på og fortælle om vold og seksuelle overgreb ikke kun er en proces, der vedrører barnet eller den unge, men også omhandler personer omkring dem. Disse personer spiller en central rolle som dialogpartnere, da de kan støtte barnet eller den unge i processen og skabe rum for, at de kan dele deres oplevelser (Reitsema & Grietens, 2016). Dette vender vi tilbage til i kapitel 6, mens vi i dette kapitel har fokus på, hvordan børnene og de unge har fortalt om eller på anden vis gjort opmærksom på deres oplevelser.

Børnene og de unge fortæller om forskellige tegn og reaktioner, som for dem var indikationer på, at de blev udsat for overgreb. Selve processen med at give udtryk for eller fortælle om deres oplevelser for første gang udspillede sig på forskellige måder, hvor nogle fik mulighed for at fortælle, andre havde behov for at fortælle, og nogle holdt samtalerne inden for familien.

4.1.1 Prøveballoner og tegn

Børn og unge kan udvise forskellige tegn og reaktioner, som kan indikere, at de er udsat for vold eller seksuelle overgreb. Disse tegn og reaktioner kan være fysiske tegn samt adfærdsmæssige, psykiske og sociale reaktioner (Ottosen et al., 2020; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). De første og helt tidlige tegn kaldes "prøveballoner", et udtryk, der stammer fra forskningen om seksuelle overgreb (Flåm & Haugstvedt, 2013). Herunder beskriver vi nogle af de tegn og reaktioner, som børnene og de unge selv beskriver, når de ser tilbage på deres forløb. Disse er blot eksempler og er ikke udtømmende for de tegn og reaktioner, som fagpersoner kan være opmærksomme på.²

² For en uddybende beskrivelse af tegn og reaktioner på vold og seksuelle overgreb, se eksempelvis VIVE-rapporterne "Fysisk vold og seksuelle overgreb" (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021) og "Psykisk vold i hjemmet" (Ottosen et al., 2020).

Prøveballoner

Prøveballoner er de første små tegn på, at et barn eller en unge er udsat for vold eller seksuelle overgreb (Cossar et al., 2019; Flåm & Haugstvedt, 2013). Det kan eksempelvis være et barn, der udtrykker reservationer over for en bestemt person eller aktivitet (Flåm & Haugstvedt, 2013). Barnet eller den unge kan både give udtryk for prøveballoner bevidst og ubevidst – i vores materiale er der dog kun eksempler på ubevidste prøveballoner.

Når Laura (aldersgruppe 12-17 år) ser tilbage på sit forløb, så kan hun huske, at hun i de yngste klasser i skolen udviste små tegn på den fysiske og psykiske vold, som hendes far udsatte hende for. Hun fortæller:

*For eksempel i skolen – også i de helt små klasser. Der var det sådan, hvis folk snakkede om deres fædre, så sagde jeg altid bare: **'Jeg kan ikke lide min far'**. [...] Hver anden weekend skulle han komme og hente mig i skolen, og **stort set hver gang gemte jeg mig og græd og skreg og alt muligt, fordi jeg ikke ville med ham.***

Laura
Aldersgruppe 12-17 år

På tidspunktet, hvor Laura gik i de yngste klasser, havde hun ikke selv nået en erkendelse af, at det, som foregår hjemme hos faren, er vold. Hun beskriver, at hun på det tidspunkt både udtrykte reservation over for sin far ved at sige, hun ikke kunne lide ham, og reagerede adfærdsmæssigt, når han skulle hente hende. En anden, der fortæller om eksempler på små tegn, inden hun selv havde udviklet en forståelse og erkendelse af volden, er en pige (aldersgruppe 12-17 år), som blev udsat for seksuelle overgreb. Hun fortæller, at hendes mor inden for de seneste år har fortalt, at pigen udviste små tegn på overgreb, da hun var yngre, og overgrebet stod på:

*Pige: Jeg havde givet hende en **ledetråd, som jeg selv ikke forstod i starten som lille**, men som gik op for hende [moren] nu de sidste to år, tror jeg nok. Hvor jeg havde givet hende ledetråd i en butik. Så ville jeg købe ting til ham, og jeg ville sige til hende: **'Jamen, jeg tror ikke, at han ser mig bare som et barn. Jeg tror, at han ser mig som noget andet'**. Og det forstod hun heller ikke de år tilbage. Men det forstod hun så nu, hvor vi var i gang med at få vores hjælp.*

Interviewer: Okay, du sagde 'ledetråde', så vil du købe ting til ham?

*Pige: Ja, det var et eller andet. Det var ikke noget specifikt, men jeg spurgte hende bare, 'kan vi ikke købe noget til ham?' eller sådan. Du ved, **jeg prøvede at sætte ord på det sådan.***

Pigen fortæller, at hendes mor flere år efter overgrebet er kommet i tanke om de prøveballoner – eller ledetråde – som pigen havde givet, og som kunne indikere en relation mellem pigen og familiemedlemmet. Moren forstod det dog ikke på det tidspunkt og spurgte ikke nærmere ind.

Prøveballoner beskrives som starten på en dialogisk proces, hvor tillidsfulde relationer omkring barnet eller den unge kan støtte vedkommende ved at invitere til samtaler, der udforsker de første mulige tegn på vold eller seksuelle overgreb. Disse invitationer kan beskrives som "døråbninger", hvor barnet eller den unge mødes med åbne spørgsmål, der muliggør en udforskning af, hvad der er årsagen til tegnene og reaktionerne (Flåm & Haugstvedt, 2013).

Tegn og reaktioner

Børn og unge kan udvise en række forskellige tegn og reaktioner, som følge af den vold eller de(t) seksuelle overgreb, som de er udsat for. Disse tegn og reaktioner kan både være fysiske tegn og adfærdsmæssige, psykiske og sociale reaktioner (Ottosen et al., 2020; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). Disse tegn og reaktioner kan forekomme tidligt og komme til udtryk, før børnene eller de unge selv er klar over, hvorfor de reagerer, som de gør.

Børnene og de unge giver forskellige eksempler på tegn og reaktioner, som de bemærker, når de kigger tilbage på deres forløb. Flere af børnene og de unge fortæller eksempelvis, at de havde forskellige fysiske tegn og adfærdsmæssige reaktioner. Rasmus (aldersgruppe 18-25 år) blev udsat for fysisk og psykisk vold af sin far. Han fortæller, at han havde blå mærker, som han skjulte, og at han nogle gange reagerede ved at blive sur og råbe:

***Jeg skjulte jo blå mærker, og jeg gjorde så meget, jeg kunne, og fortalte ikke nogen – altså måske det eneste, det var det der med, at jeg reagerede over for det i afmagt ved at blive sur og råbe og skrike** og sådan noget. [...] Det var ikke, fordi jeg prøvede at give et signal, det var bare ... **som ung dreng, der var vant til at se sin biologiske far slå folk, når han blev sur.** Så tænkte man, det er jo fandeme også sådan, jeg skal gøre.*

Den måde, Rasmus reagerede på, afspejlede farens adfærd i hjemmet, når han blev sur. Lignende fortællinger går igen blandt nogle af de andre børn og unge. Det, de fortæller, er ofte, er deres reaktioner ikke var bevidste forsøg på at gøre

omgivelserne opmærksomme på volden eller de(t) seksuelle overgreb, men i stedet var forskellige reaktioner herpå.

Børnene og de unge giver også eksempler på psykiske og sociale reaktioner. Eksempelvis fortæller nogle af børnene og de unge, at de var ængstelige eller kede af det eller trak sig fra sociale fællesskaber (fx i skolen eller til fritidsaktiviteter). For Olivia (aldersgruppe 12-17 år) kom hendes ængstelighed fysisk til udtryk i form af, at hun rystede:

*Jeg var et meget, sådant paranoidbarn, **jeg var virkelig bange for al-ting**, og du ved, der er også en grund til, at jeg retter mig så meget ind for reglerne, fordi **jeg turde ikke gøre ting forkert** og sådan noget. [...]. Det var også sådan – altså, **jeg ville også bare ryste ekstremt meget**, og jeg ville – jeg tror bare slet ikke, det er noget, folk lægger mærke til, men det var sådan noget, jeg også – jeg kunne bare huske, at **jeg ikke var et særlig glad barn**.*

Olivia beskriver forskellige fysiske, psykiske og adfærdsmæssige reaktioner, som kom til udtryk i løbet af barndommen. Andre børn og unge fortæller om lignende tegn og reaktioner, såsom nedtrykthed og social isolation. Tegn og reaktioner som disse kan dog være udtryk for andet end vold og seksuelle overgreb, og det kræver derfor afdækning for at forstå årsagen bag (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021).

4.1.2 Mulighed for at fortælle

At børn og unge får mulighed for at fortælle om oplevelser med vold og seksuelle overgreb handler om, at der skabes et tillidsfuldt rum, hvor de kan dele deres oplevelser (Brennan & McElvaney, 2020). Børnene og de unge fortæller om forskellige tillidsfulde relationer såsom venner og fagpersoner i deres hverdagsliv, som skabte dette tillidsfulde rum.

Flere af børnene og de unge beskriver, at en af de første, de talte med om volden eller de(t) seksuelle overgreb, var en af deres venner. Det fortæller Abdel (aldersgruppe 12-17 år) om. En dag han mødtes med sin ven, spurgte vennen, om noget var galt, og inviterede således til en samtale om, hvordan Abdel havde det. Abdel forklarer, at hans ven spurgte ham i en periode, hvor han var begyndt at have mindre energi og derfor ikke kom til fodbold, som han plejede, og nogle gange virkede stresset og sur. Abdel beskriver i det følgende, hvorfor han fortalte det til sin ven den dag:

Det var godt at snakke med ham**, det var bare fordi – altså, han var også helt forvirret over, hvorfor tingene var anderledes. **Jeg så også lidt

anderledes ud, altså min humor, og hvordan jeg var, det var også anderledes. **Så spurgte han mig: 'Hvad er der galt**, hvorfor er du sådan anderledes i dag? Hvorfor har du ikke tid til at gå ud og spille fodbold med mig?'. Så fortalte jeg ham det.

I Abdels tilfælde reagerede hans ven på en ændret adfærd hos Abdel og spurgte ind til, hvordan han havde det. Andre børn og unge fortæller i lighed med Abdel, at det særligt er i deres venskabsrelationer, at de har talt om volden eller de(t) seksuelle overgreb (se afsnit 4.1.5). Muligheden for at dele sådanne oplevelser kan dog også opstå i andre relationer. Mads (aldersgruppe 12-17 år) blev gennem barndommen udsat for fysisk og psykisk vold af sin ene forælder. En dag spurgte en lærer ham direkte, om han blev udsat for vold, da læreren havde lagt mærke til Mads' adfærd:

*Jeg kom tit for sent i skole ... Og så blev jeg hevet til en lille snak, hvor [læreren] bare **spurgte direkte**, om der var vold i hjemmet? **Og så sagde jeg bare ja**. Og så lavede han en underretning.*

For Abdel og Mads blev der skabt en mulighed for at fortælle om deres oplevelser, da nogen spurgte ind til dem. Muligheden for at fortælle kan også skabes ved at invitere til samtaler om forskellige emner. Det oplevede Victoria (aldersgruppe 12-17 år), da pædagogerne i hendes fritidsklub tog emnet om vold op:

Vi havde sådan et emne [om vold] i klubben, hvor vi snakkede om det. Altså ikke præcist det, som jeg havde gået igennem, men bare generelt. Og vi sad og snakkede i klubben med vores pædagoger. [...] Og jeg kunne bare huske, at den dag, det var bare ikke min dag. Jeg var bare sådan nede i humøret, og så skulle vi til en samling, og jeg begyndte at græde. Altså, jeg var bare virkelig drænet ved at kunne sige – altså, jeg vidste ikke, hvad der skete. **Og hun [pædagog] var den eneste, jeg kunne rigtig snakke med på det tidspunkt. Og så kom det bare ud.** Altså, hun lyttede, og vi snakkede om det.

Victoria
Aldersgruppe 12-17 år

I Victorias tilfælde blev muligheden for at fortælle ikke blot skabt ved, at emnet om vold blevet taget op, men også ved, at hun havde en tillidsfuld relation til en

pædagog. Netop aspektet om tillidsfulde relationer italesættes af nogle af børnene og de unge som særligt vigtigt for at skabe et rum, hvor de kan dele deres oplevelser.

Nogle af børnene og de unge fortæller, at der har været tidspunkter i deres forløb, hvor de blev spurgt ind til situationen i deres familie. I disse situationer fik de således mulighed for at dele deres oplevelser, men de svarede enten nej til, at der var noget galt, eller undveg spørgsmålet. Flere af disse børn og unge giver udtryk for, at det handlede om, at de ikke havde en tillidsfuld relation til personen, og at de ikke var forberedt på samtalen. Det fortæller Anya (aldersgruppe 12-17 år) om. Hun oplevede gennem flere år at blive udsat for psykisk vold af sin far og oplevede også partnervold i hjemmet. Hun fortæller, at hun havde en lærer, som havde mistanke om, at der foregik noget i hjemmet, og flere gange spurgte Anya om det. Anya betroede sig dog ikke til læreren, da hun ikke brød sig om vedkommende. Derudover overraskede lærerens spørgsmål ofte Anya, og hun havde derfor ikke mulighed for at overveje, hvad hun ville fortælle. I det følgende fortæller Anya, hvordan læreren spurgte ind:

*Hvis det har været i hendes [lærerens] time, så har hun fx sagt: 'Okay, nu kan resten af eleverne lige arbejde med det her'. Og så har hun spurgt: 'Anya kan du lige komme med mig'. Og så, ja, er vi bare gået ind i et andet lokale, og så – jeg tror bare, at det har været sådan igen, **ud af det blå**. Det var meget sådan **uventet**. Og så bliver man bare lidt **chokeret**, når der lige pludselig bliver spurgt ind til alt muligt. Og så altså, **jeg vidste ikke rigtig selv, hvad jeg skulle sige**. Så de fleste af gangene **så frøs jeg** bare lidt, eller så var jeg bare sådan 'altså, **det ved jeg ikke**'. Eller 'ja, **det går fint**', kunne man jo sige. Men ja, altså meget uventet. Jeg tror, det nok også var derfor, at jeg ikke havde lyst til at dele noget.*

Anyas oplevelse illustrerer, at det ikke altid er nok at skabe anledninger til, at børn og unge kan dele deres oplevelser – rammerne og relationen spiller også en central rolle. Anya havde ikke en god relation til den lærer, der spurgte ind, og blev også overrasket over lærerens spørgsmål. Begge dele gjorde, at der ikke blev skabt et tillidsfuldt rum, hvor Anya kunne dele sine oplevelser, og muligheden for at fortælle derfor udeblev. Skabelsen af et tillidsfuldt rum tager tid og illustrerer, at processen med at fortælle om vold og seksuelle overgreb for nogle børn og unge kræver, at de bliver inviteret til samtaler om deres oplevelser over tid, hvorigennem de gradvist kan opbygge tillid og åbne op i deres eget tempo (se eksempel i Boks 4.1).

At blive inviteret til at fortælle om ens oplevelser kan ifølge nogle af børnene og de unge hjælpe dem til at åbne op. Det handler om løbende at spørge barnet eller den unge, om der er noget, vedkommende har lyst til at tale om. Herunder giver en pige et råd til, hvordan andre omkring børn og unge kan støtte dem i at åbne op om oplevelser med vold eller seksuelle overgreb ved at give dem tid til at åbne sig op i deres eget tempo:

“Give barnet sin tid. Det er ikke, fordi at de ikke vil åbne op til dig. Det er bare det med tilliden. Altså, hvis du kan overbevise barnet om, at du faktisk har intention om at hjælpe, så tro mig, efter kort tid, så vil de åbne op for dig. Så vil de gerne bede om den hjælp, du gerne vil henvise til. [Interviewer: Hvordan gør man det?] Det kommer an på, hvordan du snakker. Hvor meget du vil mødes med barnet. Hvor lang tid du faktisk gerne vil bruge på barnet. **Altså, hvis det bare er sådan kort hurtigt ‘okay, hvad vil du snakke om i dag?’. Det får du ikke noget ud af. [...] Det er sådan virkelig bare at ... altså snakke på vores niveau. Ville jeg sige, og ja bare sådan give tiden. **Det er altid tiden**”.**

4.1.3 Behov for at fortælle

Børn og unge udsat for vold eller seksuelle overgreb kan opleve forskellige former for bekymringer, pres og stress, som gør, at de oplever et behov for at fortælle. Dette er blevet beskrevet som “trykkoger-effekten”, hvor barnet eller den unge bliver overvældet af følelser, som kan føre til, at de fortæller om deres oplevelser (Brennan & McElvaney, 2020). Børnene og de unge beskriver typisk denne trykkoger-effekt i en periode, hvor volden eller de(t) seksuelle overgreb eskaleres, eller på et tidspunkt i deres liv, hvor andre omstændigheder gør, at de oplever et øget pres eller stressniveau.

Nogle af børnene og de unge fortæller, at en eskalering af volden gjorde, at de fortalte om deres oplevelser. Det var tilfældet for Olivia (aldersgruppe 12-17 år), som blev udsat for fysisk og psykisk vold af sine forældre. En dag havde hun et skænderi med sin mor, hvorefter hun forlod familiens hjem. Hun fortæller her om, hvad der skete efterfølgende:

Olivia: Så valgte min far at køre efter mig, og så kommer jeg tilbage i huset. Og så kommer min mor ind, og så smider hun mig så ud. Så det var

sådan lidt **en hektisk dag**, og ja, jeg gik rundt og havde ondt, fordi jeg var kommet til skade tidligere på dagen. **Det var så også det, der eskalerede problemet.**

Interviewer: Så du bliver smidt ud samme dag af din mor?

*Olivia: Ja, samme dag som det der skænderi. Og **det var først den dag, jeg fortalte min kæreste det** der med, at det var rigtig. Fordi jeg sad og snakkede med ham om det, og så kunne han mærke, at der var et eller andet galt, og så var jeg sådan 'ja okay'. Øhm, også fordi jeg gad ikke at tage hjem igen, og **jeg vidste ikke, hvor jeg skulle tage hen**, så jeg **følte mig sådan lidt tvunget til at sige noget til ham**. Og så valgte hans forældre så at tage mig ind, det var jo meget heldigt.*

Olivias kæreste havde tidligere spurgt hende, om der foregik noget i familien, hvor hun havde svaret undvigende. Da volden eskalerede, og hun ikke havde noget sted at tage hen, oplevede Olivia sig nødsaget til at fortælle sin kæreste, at hans fornemmelse var rigtig. Der opstod således en situation, hvor hun havde behov for at fortælle det til ham for at få hjælp og støtte.

Nogle af de andre børn og unge oplevede et behov for at fortælle i en periode, hvor de var under pres på grund af forskellige omstændigheder i deres liv. Eksempelvis fortæller Gry (aldersgruppe 18-25 år), at hun gik til en studievejleder på sit gymnasium, da hun var bekymret for, hvordan hun skulle klare det sidste år, på grund af ustabilitet i sit privatliv. Til den samtale fortæller hun for første gang en uden for familien om den vold, som hendes stedfar udsatte hende for gennem flere år:

*Min far bliver **syg** det forår. Der er rigtig meget på min hjemmefront, der er **super ustabil** ... [...] Min søster bliver **syg**, og det fylder alt derhjemme. **Belastningerne begynder at hobe sig op**, og jeg står og skal færdiggøre det sidste år i mit gymnasie og kan bare se, at jeg nærmest ikke kan læse længere. Jeg kan ikke koncentrere mig, jeg kan ikke huske særlig godt. **Jeg er super belastet** og kan mærke det kognitivt og følelsesmæssigt – mest følelsesmæssigt men også kognitivt. [...] **Men jeg når ikke at tale med hende om ... alt volden**, og ... det dybere lag, der når vi ikke ned. Både fordi – der tror jeg slet ikke selv, at jeg er der i min egen erkendelse af, hvad der foregår. Fordi der foregår virkelig meget. Jeg ved også, at hun ikke er en, jeg kan fortsætte ved, jeg ved der er en begrænsning på vores relation og samarbejde.*

For Gry blev hendes hverdagsliv i en periode ikke blot påvirket af volden i hjemmet, men også af sygdom i den nærmeste familie. Hun beskriver, hvordan de forskellige

omstændigheder begyndte at få indflydelse på hendes skolegang, hvorigennem behovet for at fortælle om sine oplevelser opstod.

4.1.4 Taler om det i familien

Børn og unge kan udadtil give det indtryk, at de ikke taler om volden eller det seksuelle overgreb med andre. Selvom de ikke taler om det med andre uden for familien, er det dog ikke ensbetydende med, at de ikke taler med nogen om det (Callaghan et al., 2016). I stedet kan de have betroede i familien, som eksempelvis en ikke-voldelig forælder eller en søskende, som de taler med om deres oplevelser. Dette kommer i denne undersøgelse særligt til udtryk i familier, hvor der optræder partnervold.

Nogle børn og unge udvikler en forståelse af volden gennem dialog med nære familierelationer og taler om deres oplevelser i disse relationer. Et eksempel på dette er Laura (aldersgruppe 12-17 år). Laura har boet på krisecenter med sin mor, på grund af vold udøvet af hendes far. Efter krisecenteropholdet flytter moren i egen bolig, og Laura flytter med. Hun fortsætter dog med at have samvær med faren. Laura fortæller, at det var gennem dialog med moren, at hun begyndte at forstå og åbne op om sine oplevelser:

*Der var ikke sådan et specielt tidspunkt, hvor [min mor] satte sig ned sammen med mig og ligesom sagde, 'okay nu skal du høre her', **det kom bare sådan ... langsomt ... så snakkede hun mere og mere med mig om det.** [...] Det kom sådan **langsomt, langsomt, langsomt**, også når hun kunne se, at det ikke blev bedre med at se ham ... Så begyndte hun at **snakke mere med mig om det.** Sådan fortælle mig nogle ting, og det var rart, fordi så kunne jeg ligesom forstå, okay, det var faktisk ikke okay den måde, han behandlede mig, det var ikke normalt.*

Samtalerne mellem Laura og hendes mor fandt ofte sted, efter hun havde været på samvær hos faren, hvor moren spurgte ind til, hvordan det var gået. I lighed med dette fortæller Amal (aldersgruppe 12-17 år), at hendes mor har været en vigtig person for hende i forhold til at forstå og italesætte volden i hjemmet. Amal voksede op i et hjem med en far, som udøvede vold mod Amals mor. Da Amal var 10 år, overhørte hun nogle samtaler mellem hendes forældre, som gjorde, at hun begyndte at forstå, at der var tale om vold. Hun gik efterfølgende til sin mor for at tale om det, da hun følte sig tryk ved moren. Amal fortæller, at hun ikke overvejede at fortælle det til andre uden for familien, da hendes mor sagde, at hun skulle holde det inden for familien:

Altså, **min mor sagde sådan, at vi skulle lige holde det for os selv**, altså i familien. Og det gjorde jeg også. **Jeg sagde det ikke til nogen** i skolen eller venner eller sådan noget.

Amal

Aldersgruppe 12-17 år

Amal gjorde længe, som moren havde sagt, og talte ikke om volden uden for familien. Da de på et senere tidspunkt flyttede på krisecenter, lagde hendes venner mærke til, at hun ikke kom i skole, og kontaktede Amal. Her valgte hun at fortælle om volden til sine nærmeste venner.

At vælge ikke at tale om volden uden for familien kan for nogle børn og unge være en måde at håndtere eventuelle konsekvenser af, at volden eller overgrebet bliver kendt af andre. Det giver Eline (aldersgruppe 12-17 år) udtryk for. Hun oplevede, at hendes stedfar udsatte hendes mor for vold og også udsatte Eline for psykisk vold. Efter at volden havde stået på i flere år, flyttede Eline på krisecenter med sin mor. Det var først her, at Elines skole fik viden om volden, da hendes mor informerede skolen. I interviewet reflekterer Eline over, hvad hun ville have svaret, hvis der var nogen uden for familien, der havde spurgt ind til, hvad der foregik i hjemmet. Hun fortæller, at hun formentlig ikke ville have sagt noget:

*Eline: **Jeg havde nok ikke svaret dem.** Jeg havde nok sagt sådan. Det ved jeg ikke... fordi **i starten ville jeg jo bare have, at det var mig og mine forældre, der vidste det, og så min lillesøster.** Fordi sådan ja, det var bare lidt bedre i starten.*

Interviewer: Hvad var det, du tænkte var godt ved, at det kun var jer, der vidste det?

*Eline: **Så kunne vi snakke om det** i stedet for, at vi ikke nåede at få snakket om det, og så skulle ud at snakke med en eller anden.*

Eline giver – i lighed med nogle af de andre børn og unge – udtryk for, at hun i starten gerne ville holde informationen om volden privat. På den måde kunne de tale om det i familien, inden andre uden for familien fik viden om volden. Det kan ses som en måde at håndtere eventuelle konsekvenser af, at andre fik viden om volden ved udadtil ikke at tale om den.

Hjælp til at fortælle det uden for familien

Når viden om volden eller de(t) seksuelle overgreb primært tales om inden for familien, kan nogle børn og unge have behov for hjælp til at fortælle om det uden for familien. Det sker eksempelvis, hvis barnet flytter på krisecenter med den ikke-voldelige forælder, som informerer barnet eller den unges skole.

Da Obi (aldersgruppe 12-17 år) flyttede på krisecenter med sin mor, informerede moren hans lærere, da Obi i en periode ikke kom i skole. Han fortæller:

***Det var min mor, fordi ellers kunne jeg ligesom ikke sige ja.** Jeg kom ikke i skolen, og [klassekammerater] ved ikke hvorfor. Så vi skal ligesom også sige det til nogen, at jeg er her, og ikke derhjemme. Og at jeg ikke kan gå i skolen de sidste uger inden ferien.*

For Obi var det en støtte, at moren fortalte det til skolen, så Obi kunne forklare sine klassekammerater, hvorfor han ikke kom i skole. Eline (aldersgruppe 12-17 år) giver også udtryk for, at det var en støtte at få hjælp til at fortælle det uden for familien. Som beskrevet ovenfor oplevede Eline partnervold i hjemmet udøvet af hendes stedfar. Elines far spurgte Eline, om han skulle informere hendes klasselærer om volden. Til det svarede Eline:

*Eline: Så sagde jeg: **'Det må du godt, fordi sådan så er det ikke kun os, der ved det'** også ...*

Interviewer: Så du vil gerne have, at der var nogle andre, der vidste det ud over jer i familien?

*Eline: Det er bare sådan... **jo flere, der ved det, så blev det lidt nemmere** sådan ... Hvis der var noget, jeg ikke sådan lige gad at snakke med mine forældre om, så kan jeg snakke med min klasselærer. Hvis jeg ikke har snakket med hende, så kunne jeg snakke med mine forældre og sådan noget. Der var sådan forskellige mennesker ...*

For Eline var det en støtte, at hendes far fortalte om volden til personer uden for familien. At der både var nogle i og uden for familien, der havde kendskab til volden, gjorde, at Eline havde flere, hun kunne tale med, hvis behovet opstod. På den måde kan nogle børn og unge opleve det hjælpsomt, at andre får viden om volden, så de har flere at betro sig til.

4.1.5 Relationens betydning

At fortælle om vold og seksuelle overgreb er en relationel proces, der foregår i et samspil med og i konteksten af andre personer (Alaggia et al., 2019). Processen handler både om, hvilke relationer barnet eller den unge betror sig til, og om, hvordan den relationelle kontekst – at overgrebet finder sted i de nære familierelationer – kan få betydning for fortælleprocessen.

Nærhed og distance

Når børn og unge vælger, hvem de vil fortælle om deres oplevelser, kan både nære relationer og relationer, der er mere distanceret, spille en rolle. Flere af børnene og de unge fortæller, at den eller de personer, som de først fortalte om deres oplevelser, var personer, som de havde en tillidsfuld relation til. Andre giver dog udtryk for, at de helst ville tale med en person, der var distanceret fra deres hverdag, for at beskytte andre eller beskytte sig selv.

De fleste børn og unge giver udtryk for, at en af de første personer, som de fortalte om volden eller de(t) seksuelle overgreb, var en nær og tillidsfuld relation, såsom en forælder eller en ven. For Amal (aldersgruppe 12-17 år), var hendes mor – som beskrevet ovenfor – en vigtig samtalepartner, som hjalp hende til at forstå og tale om volden. Amal havde dog også en nær ven, som var den første person uden for familien, som hun fortalte om sine oplevelser:

Vi var meget tætte, og hun var lidt bekymret for, hvorfor jeg ikke var i skole i flere uger. Så jeg skrev til hende lidt, hvor jeg er og sådan. Altså, jeg skrev ikke præcist, men jeg sagde, at det var et krisecenter. Og så spurgte hun ind til det, og så sagde jeg lidt mere. Fordi jeg føler mig tryk ved hende, og hun var meget sød.

Amal fortæller, at hun følte sig tryk ved sin veninde, hvilket gjorde, at hun fortalte hende om, at de var flyttet på krisecenter. Rasmus (aldersgruppe 18-25 år) fortæller også, at en af de første, han delte sine oplevelser med, var en ven. Rasmus blev udsat for fysisk og psykisk vold af sin far. Han forklarer, at grunden til at han betroede sig til sin ven, var, at de talte godt sammen, og Rasmus vidste, at vennen ikke ville blive skræmt af hans fortælling:

*Fordi ham og jeg, **vi snakkede meget godt sammen.** Han var nogle år ældre end mig. Og han havde selv lavet noget lort, da han var mindre. Så jeg kunne godt lide at snakke med ham om tingene, fordi **han var ikke bare sådan: 'Ej, hvor er det synd for dig' og gik i panik over det.** Så jeg synes, at det var rart at snakke med en, der ikke bare begyndte at tænke: 'Åh nej'*

og sådan noget. [...] **Så når jeg fortalte ham det, så vidste jeg, at han ville ikke blive skræmt, fordi han havde oplevet noget af det samme.**

Uddraget med Rasmus illustrerer betydningen af relationen, og også betydningen af, hvordan andre reagerer, når børn og unge fortæller om vold og seksuelle overgreb. Andre børn og unge fremhæver i lighed med Rasmus vigtigheden af, at den anden reagerer roligt. Nogle af børnene og de unge fortæller også, at det, at den anden viser, at personen er der for at hjælpe, kan støtte dem i at dele deres oplevelser.

Selvom de fleste børn og unge beskriver, at det særligt er i nære og tillidsfulde relationer, at de åbner op om deres oplevelser, så er der andre, der peger på, at personer, der ikke er tæt på dem, kan spille en vigtig rolle. Et eksempel på dette er Frida (aldersgruppe 12-17 år), som har oplevet partnervold i hjemmet og psykisk vold udøvet af hendes stedfar. På spørgsmålet om, hvilke voksne hun helst vil tale med om sine oplevelser, siger hun:

*Frida: **Måske en fremmed** – men det kommer lidt an på, hvor meget ...
[...] Fordi jeg synes jo godt, at **det kan være svært at åbne op til nogen, jeg kender.** Ligesom stå ansigt til ansigt og sige det.*

Interviewer: Ja. Hvad er det, der er svært ved at skulle sige det til nogen, man kender?

*Frida: [...] **Det bare lidt sværere for mig, tror jeg. Også at det bare er nogen, man holder af.** Så er det bare nogle gange lidt nemmere, at der er nogen, der kan sige det videre, synes jeg.*

Frida forklarer, at det nogle gange kan være svært at åbne op om negative oplevelser til personer, man holder af. Derfor kan det i nogle tilfælde være en hjælp at fortælle det til en, man ikke kender så godt, som så kan hjælpe med at fortælle det til personer tættere på en. Eline (aldersgruppe 12-17 år), fortæller også, at det for hende kan være nemmere, at betro sig til en, som hun ikke kender så godt. På spørgsmålet om, hvem hun gerne ville have spurgt ind til hendes oplevelser, svarer hun:

*Eline: **En man ikke kender.** [...] Det er **nemmere** at sidde og fortælle end en, man kender. Synes jeg. [...]*

Interviewer: Hvad er det, der kan gøre det svært, hvis det er en, man kender, fx en ven eller ens klasselærer?

*Eline: **At man går og møder dem hele tiden, tror jeg.** Og øh ja.*

Interviewer: Ja, de er der hele tiden, så når man har sagt det så/

*Eline: **Så kan man ikke flygte.***

Eline giver udtryk for, at det kan være nemmere at fortælle om sine oplevelser til en, som man ikke kender så godt, så man efterfølgende ikke risikere at blive konfronteret med sine oplevelser. Både Frida og Elines eksempler kan ses som udtryk for forskellige strategier til at håndtere eventuelle konsekvenser af, at viden om volden kommer ud. For Frida kan det ikke at fortælle det til sine nærmeste være en måde at beskytte dem på, mens valget om at fortælle det til en fremmed i Elines tilfælde kan være en måde at beskytte sig selv på. På den måde kan børn og unges valg om at fortælle eller ikke fortælle være udtryk for mestringsstrategier, hvor de søger at navigere og tage hensyn til, hvordan andre og de selv kan blive påvirket af, at viden kommer frem (Callaghan et al., 2017).

Den svære relation

At volden eller det seksuelle overgreb finder sted i barnet eller den unges nære familierelationer, kan blive en barriere for, at børn og unge fortæller om det (Linell, 2017; McElvaney et al., 2014; Ottosen & Henze-Pedersen, 2021). Barn-forælder-relationen er en særlig relation, da et barn eller en ung på forskellig vis er afhængig af sin forælder, og derfor både kontekstuel og følelsesmæssigt er knyttet til dem (Linell, 2017). Denne relation kan betyde, at barnet eller den unge ikke fortæller om det, da vedkommende kan have ambivalente følelser i relation til voldsudøveren eller kan være bekymret for, hvordan voldsudøveren vil reagere (Jernbro et al., 2017; Morrison et al., 2018).

På trods af overgrebet kan barnet eller den unge nære positive følelser over for voldsudøveren og eksempelvis have en tro på, at voldsudøveren vil ændre sig. Det fortæller Rasmus (aldersgruppe 18-25 år) om. I forbindelse med forældrenes skilsmisse var han i Familieretshuset. Her blev Rasmus spurgt ind til, om der var vold i familien, da skolen havde lavet en underretning. I situationen sagde Rasmus nej, og fortæller i det følgende hvorfor:

Jeg holdt jo af ham [faren], og altså, han var meget sådan, at det måtte vi ikke sige til nogen, og at han elskede os, og det var jo en ting, han sagde. På det tidspunkt, så troede man jo på det og tænkte: 'Nå ja ja, men så skader det mig [at sige det i Familieretshuset]' [...] Han fik det virkelig til at lyde som om: 'Uha, det også var synd for ham', fordi – altså, man skulle nærmest trøste ham, [...]. Og så sad man jo derinde og tænkte, at det skal de ikke vide.

Rasmus holdt af sin far og troede på ham. Uddraget illustrerer også, hvordan nogle børn og unge finder undskyldninger for volden eller det seksuelle overgreb – i dette tilfælde, at familiens situation tog hårdt på faren. Relationen til faren gjorde derfor, at Rasmus i første omgang svarede benægtende, da han blev spurgt ind til volden i hjemmet.

I forlængelse heraf reflekterer nogle af børnene og de unge over, i hvilken udstrækning det er muligt selv at underrette myndighederne om en forælder (eller andet nært familiemedlem). Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at de ikke ville være i stand til at lave en underretning. Said (aldersgruppe 18-25 år), der gennem barndommen var udsat for fysisk og psykisk vold fra sin far, har gennem tiden oplevet, at andre opfordrede ham til "bare" at anmelde sin far til politiet. Det er dog ikke noget han "bare" kan, siger Said:

Det er min familie, jeg kan jo ikke bare melde dem [...] 'Bare', altså bare 'nu melder jeg min mor og far for at udøve vold', altså, det gør man jo ikke. Ikke så hurtigt i hvert fald, eller ikke – det er ikke 'bare', det er jo en lang proces.

For Said gjorde det, at volden udspillede sig i hans nære familierelationer, at han ikke kunne anmelde sin far, selvom Said var klar over, at farens adfærd var uacceptabel. Det samme italesætter Gry (aldersgruppe 18-25 år), der i det følgende beskriver den komplekse barn-forælder-dynamik, som kan gøre det vanskeligt for et barn eller en ung selv at underrette, men også mere generelt gøre det vanskeligt at fortælle andre om volden eller de(t) seksuelle overgreb:

*Vi skal holde bedre øje med hinanden, og vi skal værne om at forbedre de systemer ... der er sat i vores samfund til at hjælpe de her børn. Fordi **man kan ikke både være et offer og have en relation til ens forældre og være den der whistleblower.** Det er den dynamik, der er så kompleks.*

Gry sætter spørgsmålstejn ved børn og unges muligheder for selv at gøre opmærksom på forhold i familien, da relationen kan indebære komplekse og modsatrettede følelser. I stedet peger nogle af børnene og de unge på, at det, at andre stiller åbne spørgsmål om atmosfæren i hjemmet og lytter til nuancerne i deres fortællinger, kan være en indgangsvinkel til at åbne en dialog, hvor de kan dele deres ambivalente oplevelser (se eksempel i Boks 4.2).

At blive spurgt ind til de negative handlinger, som ens forældre eller nære familierelationer har begået, kan for nogle børn og unge være svært. Nogle af børnene og de unge beskriver, at det kan virke voldsomt, hvis man i den indledende opsporingsfase bliver spurgt direkte ind til, om man er blevet slået eller talt grimt til. I stedet kan det at spørge åbent ind bidrage til at starte samtalen, hvorefter man på et senere tidspunkt kan blive spurgt direkte gennem specifikke spørgsmål. En ung kvinde giver følgende råd til, hvordan andre kan spørge åbent ind til stemninger og relationer i hjemmet:

“Vær nysgerrig på, hvordan det egentlig er derhjemme ... og hvordan er stemningen hjemme hos jer, hvordan er din mor og far, bliver de nogen gange sure? Det kommer også an på, hvor gammelt barnet er – det ved jeg ikke. Men altså spørg mere åbent, og ikke lukket. Og så bare lytte virkelig aktivt og gå med det, der kommer op, fordi det kan godt være svært overhovedet selv at forstå, hvad der foregår. Det er så skrøbeligt, og det kan så hurtigt blive lukket ned med en forkert tilgang ... forestiller jeg mig”.

Opsamling: Tegn og måder at fortælle

Børn og unge kan give udtryk for vold eller seksuelle overgreb på forskellige måder – nonverbalt og verbalt samt bevidst og ubevidst. At være opmærksom på disse forskellige kommunikationsmåder er vigtigt for at kunne afdække og opspore overgreb. Tegn og reaktioner på overgreb kan have en specifik karakter (fx blå mærker på unaturlige steder af kroppen), men kan også have en mere generel karakter (fx ængstelighed), hvilket kan gøre det vanskeligt at vurdere, om tegnene og reaktionerne er udtryk for overgreb eller er udtryk for en form for mistrivsel (se fx Kemp et al., 2014; Vrolijk-Bosschaart et al., 2017). Det er derfor vigtigt at være nysgerrig på de tegn og reaktioner, som børn og unge udviser, for at afdække, hvad der ligger til grund herfor (Ottosen & Henze-Pedersen, 2021).

Når børnene og de unge for første gang åbner op om deres oplevelser til en uden for familien, handler det ofte om, at der er blevet skabt en mulighed for at fortælle det, eller de oplever et behov for at fortælle det. Dette er i tråd med tidligere forskning, der har peget på disse to mekanismer i børn og unges fortælleproces (Brennan & McElvaney, 2020). Muligheden for at fortælle opstår ofte, fordi børnene

og de unge har betroede relationer, hvor de kan tale om svære emner, mens behovet for at fortælle kan opstå på grund af en eskalering af overgrebet eller i en periode med øget pres på grund af andre omstændigheder. Nogle børn og unge kan udadtil give indtryk af, at de ikke fortæller om det, men de kan have betroede i familien, som de taler med. Dette gælder særligt de børn og unge, der oplever partnervold, hvor den ikke-voldelige forælder ofte bliver en nær betroet. Dette kan dog gøre det vanskeligt for andre uden for familien at få viden om volden, og det peger på en opmærksomhed omkring, hvordan netop børn og unge, der oplever partnervold i hjemmet, kan opspores. Derudover kan det, at overgrebet finder sted i barnet eller den unges nære familierelationer, gøre det vanskeligt for barnet eller den unge at fortælle om det (Linell, 2017). Barn-forælder-relationen er en kompleks relation, der for mange børn og unge betyder noget særligt – også selvom, der er vold i hjemmet (Henze-Pedersen, 2022b; Morrison et al., 2018). Det er derfor vigtigt at være opmærksom på ikke blot at skabe rum for, at børn og unge kan give udtryk for komplekse og modsatrettede følelser, tilhøreren skal også være i stand til at høre og forstå disse oplevelser og spørge åbent ind.

Tillidsfulde relationer spiller en central rolle i forhold til at skabe et trygt rum, hvor børnene og de unge kan dele deres oplevelser. Det tager tid at udvikle sådanne relationer, og når børnene og de unge beskriver betroede relationer, er der ofte tale om personer, som de har kendt i længere tid (fx venner og familie). Betydningen af tillidsfulde relationer for børn og unges muligheder for at give udtryk for vold og seksuelle overgreb er et gennemgående fund i forskningen på området (se fx Brennan & McElvaney, 2020; Jernbro et al., 2017; Lemaigre et al., 2017). Det er derfor vigtigt både at sikre, at børn og unge har adgang til tillidsfulde relationer i hverdagen, og have fokus på, hvordan disse relationer kan indgå i opsporingsarbejdet. Jævnaldrende fremhæves både i denne og andre undersøgelser som vigtige betroede – men hvor jævnaldrende ofte kan være gode til at tilbyde følelsesmæssig støtte, så kan de mangle viden om, hvordan de hjælper deres ven til at få professionel hjælp (Schönbucher et al., 2014). Det peger på vigtigheden af at støtte de nære relationer omkring børn og unge, eksempelvis ved at disse relationer får øget viden om overgreb, samt hvad de skal gøre, hvis en ven eller en nær relation betror sig til dem (Jernbro et al., 2017).

4.2 Betydningen af andres reaktioner

Den måde andre reagerer på, når børn og unge giver udtryk for oplevelser med vold og seksuelle overgreb, kan være afgørende for opsporingsprocessen (Reitsema & Grietens, 2016). Dette handler både om de forventninger, som børnene og de unge har til andres reaktioner, og den måde, som de faktisk reagerer på. Dette kan

få betydning for barnet eller den unges overvejelser om at dele sine oplevelser med andre.

Blandt børnene og de unge kommer dette særligt til udtryk i form af bekymringer i forhold til, hvordan andre vil reagere på viden om overgrebet. Derudover fortæller børnene og de unge både om negative og positive måder at blive mødt på – hvor mistro og tvivl kan betyde, at de ikke fortæller om deres oplevelser, mens at blive hørt, troet på og bekræftet kan støtte dem i at fortælle.

4.2.1 Bekymringer for andres reaktioner

Børnene og de unge giver udtryk for forskellige bekymringer, som indgår i deres overvejelser om at fortælle eller ikke at fortælle om deres oplevelser. Bekymringerne handler om: Vil de tro på mig? Hvad vil mine forældre gøre? Hvordan vil andre se mig? Bliver det sagt videre? Og hvad vil der ske?

Vil de tro på mig?

Børn og unge kan være bekymret for, om andre vil tro på dem. Denne bekymring kan medføre en oplevelse af, at det ikke nytter noget at fortælle det (Jernbro et al., 2017; Morrison et al., 2018).

En pige (aldersgruppe 12-17 år) overvejede gennem noget tid, om hun skulle fortælle om sine oplevelser. Pigen blev udsat for seksuelle overgreb, og hun fortæller, at hun forud for at fortælle sin mor og stedfar om det, var bange for, om de ville tro på hende:

*Det var, **at de ikke ville tro på mig**. Altså, i forhold til et voksent menneske, en voksen mand og så et barn, som ikke har en anelse om, hvad der sker. Altså, hvad var chancen for, at de ville tro på mig?*

Pigen havde en forventning om, at hendes mor og stedfar ville ikke tro på hende, da hun var et barn, og den anden en voksen. I Olivias tilfælde var det ikke en nær relation, som hun var bekymret for ikke vil tro på hende, men derimod myndighederne. Olivia (aldersgruppe 12-17 år) blev udsat for vold af begge sine forældre og fortæller, at hun på et tidspunkt overvejede at kontakte politiet eller kommunen og fortælle om volden. Hun gjorde det dog ikke, da hun var bekymret for, om de ville tro på hende:

*Men altså, jeg tror også, jeg var bange for, at hvis jeg snakkede med politiet eller kommunen, **at de ikke ville tro på mig**, og at jeg så ville komme hjem igen, og så ville jeg være fanget i det der. ... Ja ... og jeg følte*

*også bare sådan... Jeg vidste heller ikke, om det var forkert sådan rigtig, eller jeg vidste godt, at det var forkert, men **jeg vidste ikke, om det var nok forkert**, om de havde slået hårdt nok, eller om, du ved, om det kunne retfærdiggøres på en eller anden måde.*

Olivia var bange for, at politiet eller kommunen ikke ville tro på hende, og derfor valgte hun ikke at kontakte dem. Det var først nogle år senere, da volden eskalerede, at hun fortalte sin kæreste om volden. Uddraget illustrerer også Olivias egen tvivl om, om det, der skete i hjemmet var forkert "nok", og dermed den måde hendes tvivl og hendes bekymring for andres mistro blev vævet ind i hinanden og fik betydning for, at hun på det tidspunkt ikke fortalte det.

Hvad vil mine forældre gøre?

Børn og unge kan være bekymret for, hvordan deres forældre vil reagere, hvis de fortæller om volden eller de(t) seksuelle overgreb (Linell, 2017). Det kan både være bekymringer i relation til, hvad voldsudøvernen vil gøre, og bekymringer i relation til, hvad deres forælder kan blive nødt til at gøre.

For Said (aldersgruppe 18-25 år) var det bekymringer for, hvad hans far – som havde udsat Said for vold – ville gøre, hvis det blev opdaget. Derfor sagde han, at han ikke blev udsat for vold, da en børne- og ungerådgiver en dag mødte op på hans skole på grund af en underretning:

*Said: Så kommer hun ind og siger: 'Hej, jeg er fra kommunen, jeg har brug for at snakke med dig, Said'. Du ved, mens jeg er inde i klassen. Så der går jeg ud. Så spørger hun mig: '**Der er mange mennesker, der er bekymrede bla bla – sker der noget hos mor og far, gør de noget ved dig, som du ikke synes er rart?**', og **så siger jeg så bare 'nej'**. Jeg lyver op i deres ansigt. Så siger de til mig: 'Bliver du slået?', siger til dem 'nej'. Så siger hun: 'Bliver du råbt ad?', siger til dem 'nej'. Siger: 'Kommer du op og skændes med dine forældre?', siger til hende 'nej'.*

Interviewer: Og hvad er grunden til, du siger nej?

*Said: Fordi jeg var **bange**. Altså, du ved, **jeg er bare blevet opdraget til, man siger bare altid 'nej'**. Og så er det, at hun var sådan: 'Men er du sikker', så jeg var sådan 'ja', og så tog **hun faktisk aldrig kontakt til mig efter det**.*

Said fortæller, at han både var bange, og også var blevet opdraget til at sige nej, hvis han blev spurgt. Det betød, at Said udsatte det tidspunkt, hvor han første gang fortalte om volden, hvilket skete til en veninde nogle år efter.

En dreng (aldersgruppe 12-17 år) fortæller, at han var bange for, hvad hans mor ville gøre, hvis volden blev kendt. Drengen boede sammen med sin mor og stedfar, mens hans far var i fængsel. Hans stedfar udsatte drengen, moren og hans søskende for vold. På et tidspunkt var drengen til et møde med en børne- og ungerådgiver i kommunen. Mødet handlede ikke om volden, men om hvordan det gik i konteksten af farens fængsling.

*Det handlede om min far. Det der med hele konflikten generelt. Der løj jeg ikke, men der, hvor jeg skulle sige noget om min stedfar og om familien, hvis min stedfar har slået mig eller har behandlet mig dårligt, **der løj jeg**. Og jeg kom i sådan tre møder, og jeg tror, det var de første seks måneder – at i **de første seks måneder løj jeg** [...] Men det var også dengang, min far var i fængsel, **fordi jeg var bange for, at min mor ville tage mig til et opholdssted eller en plejefamilie** eller noget, så jeg var sådan der, hvad skal jeg gøre?*

Drengen var bange for, at moren ikke ville kunne have ham boede, hvis han fortalte børne- og ungerådgiveren om volden. Han var bange for at blive anbragt, og det betød, at han i starten ikke fortalte om volden.

Hvordan vil andre se mig?

Børnene og de unge kan være bekymret for, hvordan andre – særligt deres jævnaldrende – vil opfatte dem, hvis de får viden om volden eller det seksuelle overgreb. Bekymringerne handler om, hvordan andre vil se dem, om de vil få et dårligt rygte samt et ønske om ikke at skille sig ud.

Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at de har holdt deres oplevelser for sig selv og derfor har været tilbageholdende med at fortælle om det. En pige, der har været udsat for seksuelle overgreb, fortæller, at hun længe ikke fortalte om det, da hun var bange for, hvordan andre ville opfatte hende:

Jeg ville ikke sige det til nogen.** Det var så **privat** for mig alle de her ting. Folk ville sikkert have et **dårligt ry** om mig og sådan, du ved, det ville virkelig bare ikke være godt. Altså, du ved, **hvordan ville jeg blive set på?

Pigen var bange for, om det ville give hende et dårligt ry, hvis andre fik viden om overgrebet. En anden, der udtrykker bekymringer for, hvad viden om volden vil gøre for andres blik på hende, er Isabella (aldersgruppe 12-17 år). Hun fortæller i lighed med pigen ovenfor, at hun både inden volden blev kendt, og den dag i dag er bange for, om det ændrer andres syn på hende:

*Jeg var både og er stadigvæk bange for at fortælle alt. Fordi at jeg tror, at jeg har sådan en ide om, hvis folk de ved det, **så ændrer de synet på mig**. Sådan at jeg heller ikke har lyst til at være et offer.*

Isabella

Aldersgruppe 12-17 år

Isabella giver udtryk for, at hun ikke ønsker at blive set som et offer, og derfor både tidligere og i dag er varsom med, hvem hun fortæller det til. Nogle af de andre børn og unge italesætter også, at de ikke ønsker at blive set som et offer, mens andre fortæller, at de ikke vil skille sig ud, og derfor er varsomme med at fortælle om det. Når de ikke ønsker at skille sig ud eller er bekymret for, hvordan andre vil se dem, kan det betyde, at de bliver tilbageholdende med at dele deres oplevelser. Dette betyder også, at flere fremhæver vigtigheden af, at der tages hensyn til deres privatliv når de inviteres til samtaler, og at samtaler finder sted i fortrolige rammer (se eksempel i Boks 4.3)

Boks 4.3 Skab fortrolige rammer

For flere af børnene og de unge er viden om vold eller seksuelle overgreb privat information, som de er varsomme med at dele. Derfor italesætter de betydningen af, at samtaler om overgreb foregår i fortrolige rammer. Nogle af børnene og de unge fortæller, at det har været ubehageligt at blive hentet ud af klassen til samtaler, da deres klassekammerater efterfølgende har spurgt ind til, hvad det handlede om. En pige giver et råd om, hvad man kan gøre i sådan en situation:

*“Det der med at **blive hentet midt i timen**. Det kunne have været sådan ti gange bedre, hvis de måske gjorde det efter skole eller bare måske endda i pausen. Bare så man ikke **blev udstillet**. Altså, jeg fik jo heller ikke sådan noget at vide overhovedet om det før. Så bare **det der med, at jeg ikke følte, at jeg selv havde nogen sådan kontrol over noget**, det var altså ... det var nok også sådan en af de ting, der gjorde, at det bare var ubehageligt”.*

Bliver det sagt videre?

Børn og unge udsat for vold og seksuelle overgreb kan være bekymret for, om det bliver sagt videre til andre. Bekymringen herfor kan få betydning for, om de fortæller det, og illustrerer særligt betydningen af tillidsfulde relationer.

Da Eline (aldersgruppe 12-17 år) bliver spurgt, om der er nogle overvejelser, som børn og unge kan have, før de fortæller om deres oplevelser, svarer hun:

Bliver det sagt videre ... og hvis man siger det til nogen sådan, skal man så ud og snakke med hundredvis af folk.

Eline giver udtryk for en bekymring for, om det bliver sagt videre, men også hvad der vil ske, afhængigt af hvem der får viden om det. At kunne betro sig til tillidsfulde relationer, som man forventer ikke vil videredele informationen om volden eller det seksuelle overgreb, fremstår som særligt vigtigt for flere af børnene og de unge. Amal (aldersgruppe 12-17 år) fortæller, at en af de få personer, som hun har fortalt om volden, er en af hendes veninder. Som forklaring på, hvorfor hun har valgt at betro sig til lige netop den veninde, siger hun:

*Amal: **Hun fortæller ikke andres ting**, fordi hun var i en gammel venne-gruppe, og de havde fortalt hende nogle ting, og dem fortæller hun mig slet ikke stadig. Så **jeg kan bare føle mig tryk med at fortælle hende noget**, for selvom vi bliver uvenner en dag, så ville hun ikke fortælle det videre. [...]*

Interviewer: Hvad er det, man kan være bekymret for, hvis andre finder ud af det?

*Amal: Hvis folk begynder at sige **forkerte rygter** om dig eller din familie, og så, du ved, folk tror på rygter. Så det er lidt dårligt, hvis folk siger det, eller din tætte ven siger det videre [...] Fordi [vold] er lidt en **privat ting**, og det er **bedre, hvis ikke så mange ved det**.*

Amal giver udtryk for, at viden om vold er noget, der er privat, og derfor ønsker hun ikke, at der er for mange der ved det. Det gør hende varsom med at fortælle om volden til andre. Her spiller tillidsfulde relationer en central rolle, da de – som i tilfældet med Amal – kan bidrage til at skabe et rum, hvor barnet eller den unge ikke skal bekymre sig om, om det bliver sagt videre.

Bekymringen for, at det fortælles videre, er for flere af børnene og de unge ikke blot en bekymring men noget, de har oplevet. For flere af børnene og de unge er viden om vold og seksuelle overgreb privat og fortrolig information. De fortæller ofte om det i tillidsfulde relationer, og når det bliver sagt videre, kan det derfor opleves som et tillidsbrud. Derfor italesætter nogle af børnene og de unge vigtigheden af at være åben omkring, hvad der fortælles videre. En pige fremhæver i det følgende betydningen af dette:

*"Jeg var blevet lovet, at det ikke ville blive sagt videre, men altså på det tidspunkt tænkte jeg også, du ved, jamen, der er meget stor chance for, at det bliver fortalt videre. Men jeg tænkte også, **hvorfor lyve over for mig?** Hvorfor ikke sige sandheden? Men selvfølgelig det var jo også for at passe på mig, for at se, hvor meget det ville udvikle sig. Men jeg tænkte stadigvæk sådan: 'Virkelig. Altså, **nu har jeg sådan slet ikke nogen, jeg kan snakke med uden at skulle tænke, at de siger det videre**'".*

Hvad vil der ske?

Bekymringer for, hvad der vil ske, når andre får viden om volden eller de(t) seksuelle overgreb, kan få betydning for, om børn og unge fortæller om det. Usikkerheden om, hvilke konsekvenser der kan være af, at andre får viden om det, kan derfor blive en barriere for at fortælle det (Morrison et al., 2018).

Nogle af børnene og de unge giver udtryk for en bekymring for at blive taget væk fra familien, hvis de fortæller om volden eller de(t) seksuelle overgreb. Anya (aldersgruppe 12-17 år) fortæller, at hun i starten ikke ønskede at tale om volden, da hun var bekymret for, hvad der vil ske – særligt om hun ville blive anbragt. Når hendes lærer spurgte ind, fortalte hun derfor ikke om volden, men at forældrene ikke kunne lide hinanden:

*Det er nok også derfor, at **når der er blevet spurgt ind til det, så har jeg ikke rigtig sagt noget** ... Altså, jeg har jo ikke haft lyst til at sidde og snakke om det. Og mange af gangene har jeg bare sådan **måske løjet en lille smule**. Eller bare sagt sådan 'det går fint nok' ... Eller i hvert fald prøvet og – kan man sige – sugarcoate det lidt. Fordi selvfølgelig så er det **meget tydeligt, at mine forældre ikke kunne finde ud af at samarbejde**. Men bare fordi to folk ikke kan lide hinanden, betyder det jo ikke*

*nødvendigvis, at der altid er vold indblandet. Så jeg tror – **jeg vidste godt, at jeg ikke rigtig kunne gemme det der med, at de ikke kunne lide hinanden**, fordi det var sådan meget svært at gemme. Men **jeg prøvede i hvert fald så hårdt, jeg kunne, ikke at få nogen til at mistænke noget med vold**. Fordi det altså ... igen var jeg **bange for, at de bare ville tage mig væk**. Eller – at kommunen, eller kan man sige sagsbehandlere, eller dem jeg skulle snakke med, måske ville tro, at der også blev slået på mig, og så skulle jeg i en plejefamilie eller sådan noget.*

Anya giver udtryk for, at hun var bekymret for at blive anbragt, hvis hendes lærer fik kendskab til volden. Derfor var hun selektiv i forhold til, hvad hun fortalte, når hun blev spurgt. Den samme bekymring giver Mads (aldersgruppe 12-17 år) udtryk for. Han fortæller i interviewet, at han ikke fortalte nogen om volden, da han var yngre, da han ikke vidste, hvad konsekvenserne ville:

***Jeg vidste ikke, hvad konsekvenserne var**, men jeg vidste, der var nogle konsekvenser, men jeg vidste egentlig ikke – **jeg vidste godt, at man kunne risikere at komme i plejefamilie, og det var en af tingene, jeg ikke ville**, så det var også en af grundene.*

Mads vidste ikke, hvad konsekvenserne ville være, hvis andre fik viden om volden, men han vidste, at nogle børn blev anbragt, og det ønskede han ikke. Derfor fortalte han ikke om det. På den måde kan børn og unges bekymringer om, hvad der vil ske, få betydning for, om de fortæller det. Det er særligt bekymringer om, hvad andre vil gøre med informationen, og hvordan de vil handle på den, der kan blive en barriere for at fortælle (se eksempel i Boks 4.5).

Før og mens børn og unge fortæller om vold og seksuelle overgreb, kan de være bekymret for, hvad der kommer til at ske bagefter, og hvordan andre vil bruge den information, de har givet. I det følgende fortæller en pige om de generelle overvejelser, som børn og unge kan have, før og mens de fortæller andre om deres oplevelser. Her fremhæver hun vigtigheden af andres reaktioner – særligt hvordan de efterfølgende vil handle på informationen:

*“**Hvordan de vil reagere?** Altså, det er sådan hovedtingen, og det kommer også an på, hvem ‘de’ er. Det er helt klart anderledes, hvis det er venner, fordi – at der kan det selvfølgelig stadig være, ja hvordan reagerer de, men de kan ikke gøre noget ved det. Hvor at psykologer og sådan noget – altså, hver gang jeg snakker med en psykolog, så bliver jeg altid **bange** for, at hvis jeg fortæller noget, at **så ser de det som en af de ting, de skal sige videre**, altså sådan lovmæssigt ... og hvad sker der så? [...] Hvad har de tænkt sig at gøre, **fordi at de faktisk til en vis grad kan gøre noget**. [...] Altså, **når man overvejer at fortælle [det til] nogen, så er det mest den der, hvordan reagerer de**. [...] Bagefter er det så også den der med, hvad **har de tænkt sig at gøre nu?** Altså, hvordan har de tænkt sig at bruge den information”.*

4.2.2 Mistro og tvivl

Børn og unge udsat for vold og seksuelle overgreb kan være i tvivl om deres oplevelser. Hvis de mødes med mistro eller tvivl, kan det betyde, at de ikke forsøger at fortælle om det igen, eller det kan forstærke barnet eller den unges egen tvivl. Det kan få afgørende betydning i opsporingsfasen, da det kan medføre, at barnet eller den unge holder sine oplevelser for sig selv.

Nogle af børnene og de unge fortæller, at de på forskellige tidspunkter igennem forløbet har oplevet, at andre tvivlede på det, de fortalte. En af dem er Jacob (aldersgruppe 18-25 år), som gennem flere år blev udsat for fysisk og psykisk vold i hjemmet. Han fortæller, at hans lærer ikke troede på ham, da han fortalte om sine oplevelser i tredje klasse:

*I tredje klasse, der trækker jeg min lærer til side og siger til hende sådan med en rigtig stor klump i halsen, at jeg bliver slået derhjemme. Så kigger hun på mig, **og så siger hun: ‘Er du sikker på det her?’** Og så siger jeg: ‘Ja, jeg er 100 procent sikker på det’. Og forklarede hende alt. **Og skolen***

*troede ikke på mig. De troede, at jeg havde en **livlig fantasi**. Så havde de kaldt min far til samtale. Han forklarede også, at jeg havde en livlig fantasi. Han var meget manipulerende.*

Som Jacob giver udtryk for, så var han ikke selv i tvivl om, at det der foregik i hjemmet var vold, og han forsøgte at fortælle det igen i fjerde klasse, til en ressourceperson på skolen. Hvis barnet eller den unge bliver mødt med mistro eller tvivl, kan det dog betyde, at de bliver tilbageholdende med at fortælle det. Laura (aldersgruppe 12-17 år) giver udtryk for, at det vigtigste, når et barn eller en ung begynder at åbne op om vold eller seksuelle overgreb, er, at barnet eller den unge ikke bliver mødt med mistro eller tvivl. På spørgsmålet om, hvad andre skal gøre, når et barn eller en ung begynder at dele sine oplevelser, svarer hun:

***Ikke at [være] mistroisk.** [...] Selv hvis man ikke tror på det, så lad vær med at opføre dig, som om du ikke tror på det. [...] Bare lad barnet styre det, og så vær til rådighed. [...] **Give rum til at, det her er en svær situation, og det kan være svært at snakke om,** og respektere det og lytte til dem, og lad vær med at være mistroisk. Det er ligesom det vigtigste, **lad vær med at være mistroisk, og lad vær med at tvivle på noget af det, der bliver sagt.** [...] For så kan **det betyde, at det her barn aldrig fortæller det til nogen igen,** fordi det er den reaktion, man fik først.*

For nogle af børnene og de unge betyder omgivelsernes tvivl, at deres egen tvivl bliver forstærket. Det fortæller Gry (aldersgruppe 18-25 år), som gennem flere år boede i et hjem med psykisk vold. For Gry var det en lang proces at erkende volden, og da hun begyndte at åbne op omkring det til andre, havde hun behov for at blive bekræftet i sine oplevelser:

*Altså, jeg har gjort mig virkelig mange erkendelser på ret kort tid, og jeg har været så ung faktisk. Og så have en oplevelse af, at der ikke er nogle andre – hvor er I, hvor er hjælpen henne, **hvornår er det, der kommer nogen og ... bekræfter de her sandheder, jeg ved er sandheder?** Altså, det er så hårdt, det der med at gå og være i tvivl om det, man oplever, nu også er sandt. Jeg har haft en mor, der har fordrejet sandheden altid. **Det er behårdt arbejde at stå ved ens egne oplevelser, ens egen maveførmelse. Når der så ikke sker noget fra nogen af de der voksne, man går til ... det***

*er bare virkelig hårdt, det er virkelig nedslående, **det kan være svært at holde gejsten oppe.***

Gry
Aldersgruppe 18-25 år

For Gry medførte omgivelsernes tvivl – og manglende handling i forhold til, hvad hun forventede – en oplevelse af at stå alene med problemerne. Dette betød, at hun begyndte at miste troen på, at andre vil lytte og hjælpe hende.

For nogle af børnene og de unge har deres erkendelsesproces været præget af en tvivl på egne oplevelser – denne tvivl forsvinder ikke nødvendigvis, når de begynder at fortælle om eller gøre opmærksom på deres oplevelser. Derfor er det vigtigt i samtaler om vold og seksuelle overgreb ikke at møde børnene og de unge med mistro eller tvivl, da det kan gøre dem tilbageholdende med at dele deres oplevelse eller forstærke deres tvivl (se eksempel i Boks 4.6).

Boks 4.6 Vær bekræftende

Forløbet frem mod at fortælle om volden eller de(t) seksuelle overgreb kan være præget af tvivl for nogle børn og unge. Hvis barnet eller den unge bliver mødt med spørgsmål, der sår tvivl om, hvad der er sket, kan det få betydning for, om vedkommende åbner op om sine oplevelser. I det følgende giver en ung kvinde et råd til, hvordan andre kan undgå at forstærke barnet eller den unges tvivl i samtaler om vold og seksuelle overgreb:

”Man [stiller] åbne spørgsmål ... og man lytter meget opmærksomt ... og hvis man tænker, at det lyder bare en lille smule mistænkeligt, så må man tilsidesætte ubehaget ved det og turde spørge ind. Finde modet til at spørge ind og for alt i hele verden ikke betvivle det her barn. Hvis vi skal lave sådan en ‘do’s and don’ts’, så skal der virkelig med store bogstaver under don’ts stå: ‘Ej, er du sikker på, at det var sådan?’. Fordi det [tvivl] er der allerede så meget af inde i børn, der går igennem det her”.

Børn og unge med minoritetsetnisk baggrund

Nogle af børnene og de unge oplever, at deres minoritetsetniske baggrund har været en barriere for at blive troet på. Disse børn og unge giver udtryk for, at de hændelser, de har beskrevet i familien, er blevet tilskrevet familiens kultur, og de derfor ikke har følt sig hørt.

En ung mand (aldersgruppe 18-25 år) med minoritetsbaggrund, fortæller, at han ikke oplevede at blive troet på, da han første gang fortalte en person på sin skole, at han var udsat for vold. Han oplevede ikke, at der skete noget, og gennem de næste par år fortalte han det til andre personer på skolen, men oplevede, at der gik lang tid, før nogen lyttede til ham. Senere har han læst i sin journal, at der var angivet flere bekymringer fra personer i hans nærmiljø:

*Ung mand: Der står så mange ting i mine journaler, hvor jeg tænker, **hvorfor har man ikke handlet på det** ... er vi bare et samfund, der er ved at falde fra hinanden, hvor alt kan lade sig gøre, hvor vi bare tænker, at det er fair nok, det sker, **fordi han har en anden oprindelse eller en anden etnicitet?** Det er jo stadigvæk Danmark, vi er i.*

Interviewer: Føler du, at det også har spillet ind? At man sådan har brugt det som undskyldning, at det er en anden kultur?

*Ung mand: **Det føler jeg har spillet rigtig meget ind.** [...] At få hjælp af kommunen – det har jo været rigtig svært. **Det var en kamp jo**, fordi enten så er det, fordi det er normalt derovre, hvor familien kommer fra. De er fra det her land, eller også er det, fordi at familien de har selv været igennem noget, som har været rigtig svært. Hvor man så, selvom det er rigtigt, de er fra det her land, eller det skete i det her land. Men det er jo ikke i Danmark. Det blev ved med at være en ting, jeg ikke forstår. At **fordi man har været i et andet land, så kan man da ikke opføre sig på samme måde i det her land.***

Den unge mand oplever, at hans baggrund har været en barriere for at blive troet på, og når han fortalte om volden, blev den tilskrevet kulturelle årsager. Det samme giver en pige (aldersgruppe 12-17 år) udtryk for:

*Pige: Jeg troede bare, det var meget sådan: **'Okay man slår ikke børn i Danmark, og sådan er det'. Men det er, som om at man godt kan begrundede det på en eller anden måde, fordi 'ej, kulturelle årsager'**. Altså, enten har du en lovgivning, eller så har du ikke en lovgivning, altså, det giver jo ikke nogen mening.*

Interviewer: Der spiller kultur ind i det. 'Nå, du har en anden kultur. så behøver du ikke'/

*Pige: [...] Men altså, det giver jo ikke nogen mening, og det er også det, jeg siger, det der med, at **jeg har aldrig fået den sådan bekræftelse af nogen**, at de har været sådan: 'Ved du hvad, vi kan godt se, det her er ikke okay, hvad der er sket'.*

Pigen beskriver en oplevelse af, at forældrenes adfærd er blevet tilskrevet den kultur, som familien stammer fra. Det har betydet, at pigen ikke har følt sig hørt og ikke har følt sig bekræftet i sine oplevelser.

4.2.3 Blive bekræftet, troet på og forstået

At blive troet på og bekræftet er vigtige forhold i barnet eller den unges proces med at fortælle om vold og seksuelle overgreb. Tro er noget, der både kan blive en barriere for at fortælle – eksempelvis bekymringer for ikke at blive troet på – og en facilitator, som kan understøtte processen med at fortælle (Morrison et al., 2018).

Betydningen af at få bekræftet sine oplevelser fremhæves af nogle af børnene og de unge som et vigtigt punkt i deres forløb. For Gry (aldersgruppe 18-25 år) var det et springende punkt, da en voksen i hendes nærmiljø – i dette tilfælde en nabo – lyttede til hende, da hun i slutningen af teenagealderen fortalte om den vold, der havde fundet sted gennem barndommen:

***Den her nabo, der bekræfter den oplevelse, jeg har haft ... og som hører mig og ser mig** og ikke er berøringsangst i forhold til at gå ind i alt det, som kan være virkelig, virkelig svært, forestiller jeg mig, at lægge øre til, fra et barn, man ... kender og har set vokse op og sikkert holder af i en eller anden grad.*

Naboen lyttede til Gry og bekræftede hendes oplevelser, hvilket gjorde, at Gry efterfølgende betroede sig yderligere til naboen. Naboen lavede efterfølgende en underretning, og det illustrerer den centrale betydning, som bekræftelse af børnene og de unges fortællinger har for opsporingsarbejdet.

Som beskrevet ovenfor, vælger flere af børnene og de unge at betro sig til deres nære relationer, såsom venner og familie. Disse relationer kan være med til at bekræfte børnene og de unge og udvise forståelse for deres oplevelser. Nogle af børnene og de unge kender andre, der selv har været udsat for vold eller seksuelle overgreb. Her oplever de at møde en forståelse, da den anden kan relatere til deres oplevelser. Andre børn og unge oplever også at møde forståelse fra nære relationer,

der ikke har lignende oplevelser. Laura (aldersgruppe 12-17 år), beskriver, at hendes veninde var god at tale med, da hun ikke stillede for mange spørgsmål til hendes fortælling. Mens andre venner blev ved med at spørge Laura, hvorfor hun ikke kunne lide sin far, så accepterede hendes veninde Lauras fortælling, hvilket hun beskriver som en "behagelig" reaktion. I interviewet uddyber hun, hvad det betyder:

*Når jeg kan mærke, at nogen **tager hensyn til [volden]**, så synes jeg, det er rigtig rart, eller at ... at der ikke kommer den der berøringsangst omkring emnet. Altså, bare at **det bliver modtaget på en respektfuld måde ... Folk tror på mig, det er rart**, og at ... hvad hedder det – jeg ved ikke helt, hvordan jeg skal forklare det, men det er sådan en '**det er ikke okay, det han har gjort, men du er okay**', 'det er okay, du har fortalt mig det'.*

Laura fortæller, at det er rart, når andre tror på hende og bekræfter hende i, at det, der er sket, ikke er i orden, men at det ikke ændrer noget ved, hvordan de ser hende. Det er både med til at modvirke berøringsangst og give Laura en oplevelse af at blive bekræftet og forstået.

Når børnene og de unge føler sig hørt og lyttet til, oplever nogle en lettelse over at føle sig forstået, og en tro på at de vil få den hjælp, de har behov for. Det fortæller Victoria (aldersgruppe 12-17 år) om. Inden hun fortalte om volden, var hun i tvivl om, om det var det rigtige at fortælle det til nogen. Efter hun havde fortalt det til en pædagog, oplevede hun dog en lettelse:

*Efter jeg havde fortalt det, så var det bare **virkelig en lettelse**. Du ved, det var sådan – det [viden om volden] var egentlig ikke på mig. Sådan du ved, **jeg har gjort min del**. Jeg har snakket frit om det. Så, du ved, det var sådan '**det er ikke dit problem længere**'. Sådan ja, du kan jo stadigvæk gå rundt med det, men det er ikke, fordi at det er noget, som man skal sådan skamme sig over.*

Ved at fortælle det til en voksen uden for familien oplevede Victoria en lettelse, fordi hun ikke længere følte, at hun stod alene med problemerne. Når børnene og de unge oplever sig forstået, kan det støtte dem i at fortælle om deres oplevelser med overgreb. På den måde er det at blive lyttet til og forstået centrale forhold for børnene og de unges proces med at fortælle.

At barnet eller den unge får bekræftet sine oplevelser og oplever, at andre tror på vedkommende, kan både have betydning for barnet eller den unge selv og for opsporingsarbejdet. Barnet eller den unge kan tvivle på sine egne oplevelser og har derfor behov for, at andre bekræfter dem. Samtidig kan det, at barnet eller den unge bliver troet på, bidrage til, at børnene og de unge åbner op om deres

oplevelser, og dermed bidrage til at sætte processen i gang med at afdække volden eller de(t) seksuelle overgreb (McElvaney et al., 2014).

Opsamling: Betydningen af andres reaktioner

At gøre opmærksom på og fortælle om vold og seksuelle overgreb er en proces, der sker i samspil med omgivelserne. I denne proces kan andres reaktioner være afgørende for, om barnet eller den unge giver udtryk for det. Børnene og de unge kan være bekymret for, hvordan andre vil reagere og agere. Sådanne bekymringer kan betyde, at de bliver tilbageholdende med at fortælle om deres oplevelser, hvilket er i tråd med tidligere forskning, som peger på, at forventningen om en negativ reaktion fra andre kan betyde, at børn og unge ikke fortæller om oplevelserne (Reitsema & Grietens, 2016). Det er derfor vigtigt at være opmærksom på barnet eller den unges eventuelle bekymringer ved at spørge ind til og adressere disse.

Børnene og de unge kan være bekymret for, om oplysningen om volden eller de(t) seksuelle overgreb vil blive sagt videre. Dette peger på vigtigheden af at sikre fortrolige rammer, der beskytter børnene og de unges privatliv, samt være transparent i forhold til vidensdeling. Dette er særligt vigtigt, da tidligere forskning har peget på, at fortrolighed spiller en central rolle i børn og unges overvejelser om og oplevelser med at søge og modtage hjælp fra myndighederne (Jackson et al., 2015; Jobe & Gorin, 2013). I denne forskning fremhæves behovet for at skabe sikre og fortrolige rum og rammer, hvor børn og unge kan dele deres oplevelser uden eksempelvis at bekymre sig for, om det bliver sagt videre (fx til deres forældre) (Jobe & Gorin, 2013).

At blive troet på og bekræftet i sine oplevelser er et centralt punkt i flere af børnene og de unges forløb. Børnene og de unge kan være i tvivl om deres oplevelser, og hvis de mødes med mistro eller tvivl, kan det forstærke deres egen tvivl eller betyde, at de ikke forsøger at gøre opmærksom på det igen. Det at bekræfte barnet eller den unge spiller derfor en vigtig rolle, da det kan støtte barnet eller den unge i at forstå det, der er sket, og dermed også støtte vedkommende i at forstå sig selv. Derudover peger tidligere forskning på, at det at blive mødt med forståelse kan understøtte processen med at fortælle om overgreb (McElvaney et al., 2014). Når børnene og de unge møder forståelse og bekræftelse, kan det nogle opleve det som en lettelse. På den måde kan det at fortælle om det være med til at flytte børnene og de unges oplevelse af ansvar for overgrebet over på en anden. Tidligere forskning peger på, at nogle børn og unge kan føle, at overgrebet er deres skyld, hvilket kan blive en barriere for at fortælle om det. Denne forskning peger derfor på, at det at støtte børnene og de unge, så de ikke føler, at de står alene med problemerne – eksempelvis gennem bekræftelse og en italesættelse af, at man vil hjælpe – er vigtigt for at afhjælpe den byrde, som børnene og de unge kan opleve (Vikander & Källström, 2023).

5 Håndteringsfasen

Når mistanke eller viden om vold eller seksuelle overgreb mod et barn eller en ung er opstået, starter håndteringsprocessen. I Danmark har de sociale myndigheder hovedansvaret for at undersøge og håndtere disse sager, men processen involverer ofte en lang række forskellige fagpersoner, eksempelvis medarbejdere hos børnehuse og politiet (Socialstyrelsen, 2016).

En undersøgelse peger på, at forløbet efter at volden eller de(t) seksuelle overgreb er blevet kendt, kan være en vanskelig periode for børn og unge (Linell, 2017). Den nævnte undersøgelse finder, at dette forløb kan være præget af bekymringer og frygt for, hvad der vil ske, eksempelvis hvordan myndighederne vil håndtere deres sag – men tiden kan også være præget af positive forventninger, eksempelvis muligheden for en ny fremtid. Der findes dog kun begrænset viden om, hvordan børn og unge oplever håndteringen af deres sag.

Den tredje del af børnene og de unges forløb – håndteringsfasen – handler om, hvordan børnene og de unge oplever at fortælle om volden eller det seksuelle overgreb, når sagen bliver håndteret – både af myndighederne, af børnene og de unges nære relationer og af andre, som de har kontakt med i løbet af hverdagen. Dette kapitel belyser børnene og de unges forventninger til håndteringen af deres sag samt deres overvejelser og oplevelser med at fortælle om hændelserne i håndteringsfasen (fx til fagpersoner). Blandt børnene og de unge i denne undersøgelse involverer denne fase et stort antal forskellige personer, som både er nye og i nogle tilfælde kortvarige bekendtskaber i deres liv (fx politiet), mens andre er kendte personer i barnet eller den unges hverdagsliv (fx en ven eller lærer) (se også Figur 2.1).

5.1 Håndtering fra myndighederne

Når en sag om vold eller seksuelle overgreb håndteres af myndighederne, bliver børnene og de unge en del af en sagsproces, som følger bestemte sagsskridt og ofte involverer en række forskellige fagpersoner (Socialstyrelsen, 2016). Ligesom det kan være vanskeligt at fortælle om oplevelser med vold og seksuelle overgreb for første gang, så kan det også være vanskeligt at skulle fortælle om disse oplevelser igen til forskellige fagpersoner. Derfor er det relevant for håndteringsarbejdet, at fagpersoner har viden om, hvordan de kan støtte børnene og de unge i dette forløb, for at få indsigt i deres oplevelser, bekymringer og behov (Vikander & Källström, 2023).

For børnene og de unge er der flere forhold og mekanismer, der præger deres erfaringer med at fortælle om deres oplevelser til myndighederne og andre aktører. Det handler om deres forventninger til sagsforløbet, mødet med forskellige fagpersoner, og hvordan de oplever at dele deres fortælling.

Centrale aktører og deres opgaver i det tværsektorielle samarbejde

Børne- og ungerådgivere håndterer underretninger om vold og seksuelle overgreb mod børn. Børne- og ungerådgiveren er bindeledet mellem barnet og de tværsektorielle aktører, der bliver involveret i sagen.

Børnehusene koordinerer forløbet i sager om mistanke eller viden om vold og seksuelle overgreb mod børn og inddrager faste samarbejdspartnere efter behov (fx politi eller børnelæge). Børnehusene har også til opgave at udrede barnet og afdække behov for støtte. De ansatte er typisk socialrådgivere og psykologer.

Politiet skal på baggrund af en anmeldelse tage stilling til, om sagen skal efterforskes, og om der eksempelvis skal laves en retsmedicinsk undersøgelse. En del af politiets efterforskning foregår som afhøringer, herunder af barnet. Afhøringen kan finde sted hos politiet eller i et af børnehusene.

Sygehus- og sundhedsvæsenet kan inddrages til at undersøge og dokumentere barnets fysiske skader og barnets generelle helbred.

Familieretshuset står for den familieretslige udredning i sager om skilsmisse og samvær. I særlige komplekse sager indhenter Familieretshuset relevante oplysninger (fx udtalelser fra skole og kommunale indsatser).

Krisecentrene tilbyder ophold til forældre og børn, som er udsat for vold i hjemmet. Når et barn følger med en forælder på krisecenter, har krisecenteret i udgangspunktet underretningspligt.

Kilde: Socialstyrelsen, 2020, p. 53, 55-56.

5.1.1 Sagsskridt og ventetid

En sag om vold eller seksuelle overgreb involverer et tværprofessionelt samarbejde mellem forskellige fagpersoner fra forskellige sektorer. Det betyder, at en sag ofte kræver koordinering mellem forskellige fagpersoner og sektorer i sagsforløbet (Socialstyrelsen, 2020).

At forstå sagsskridt og formålet med samtaler

Når en sag håndteres af myndighederne, følger sagen en række sagsskridt afhængigt af karakteren og alvorsgraden af volden eller de(t) seksuelle overgreb. Det betyder, at børnene og de unges håndteringsproces kan variere fra sag til sag, og det kan eksempelvis variere, hvilke myndigheder og fagpersoner barnet eller den unge skal tale med.

At forstå, hvordan en sag forløber – eksempelvis efter at der er lavet en underretning – kan være vanskeligt for børn og unge. Nogle af børnene og de unge fortæller, at deres forventning til, hvad der ville ske, når sagen blev håndteret, ikke altid reflekterede det, som skete. Hvor nogle børn og unge giver udtryk for en oplevelse af, at der ikke skete noget (se eksempel i Boks 5.1), så giver andre udtryk for, at deres sag gik hurtigere, end de havde forventet. Den sidstnævnte oplevelse fortæller Victoria (aldersgruppe 12-17 år) om i det følgende. Da Victoria fortalte om volden til en pædagog, havde hun ikke forventet, at informationen om volden så hurtigt ville blive videreformidlet til andre:

Jeg vidste bare ikke, at det ville eskalere så hurtigt, at det ville, du ved, bare være sådan en hurtig proces, hvor, du ved, det går fra den måde til den måde, og så rykker vi der og dertil.

Kort efter samtalen med pædagogen blev Victoria og hendes mor kontaktet af en børne- og ungerådgiver. Herefter fulgte samtaler med en psykolog og en samtale hos politiet inden for kort tid. Når Victoria kigger tilbage på forløbet, er hun glad for, at processen blev sat i gang, så hun fik den hjælp, hun havde brug for. Hun beskriver dog håndteringsfasen som en overvældende proces, da hun ikke var forberedt på det, der ville ske.

Når en sag om mistanke om vold eller seksuelle overgreb kommer til myndighedernes kendskab, kan barnet eller den unge opleve at have samtaler med forskellige myndigheder og fagpersoner. Børnene og de unge fortæller om samtaler med en række forskellige aktører, herunder børne- og ungerådgivere, politi, krisecentermedarbejdere, sundhedsfagligt personale, psykologer eller fagpersoner fra det psykiatriske system samt medarbejdere i børnehusene. Fagpersoner fra myndighederne og andre aktører har forskellige roller og opgaver i forbindelse med håndteringsprocessen, hvorfor samtalerne med børnene og de unge også har forskellige formål. Børnene og de unge giver udtryk for varierende oplevelser med at forstå og været forberedt på formålet med de forskellige samtaler, hvilket kan få betydning for deres muligheder for og villighed til at indgå i disse samtaler. Et eksempel på dette er Eline (aldersgruppe 12-17 år), som oplevede partnervold i hjemmet udøvet af sin stedfar. Hun fortæller om et møde med en person, hvor hun skulle beskrive det, der var sket. Hun er i interviewet i tvivl om, om personen kom fra kommunen eller

Familieretshuset – hvilket illustrerer, at det ikke altid er tydeligt for børnene og de unge, hvem de taler med i håndteringsfasen – men hun oplevede det som en god samtale, fordi hun var blevet forberedt på indholdet af samtalen:

Interviewer: Vidste du, hvad I skulle snakke om, inden I kom derhen?

*Eline: Jah, de havde lige fortalt min mor og min far, at I skal lige **snakke om det, der var sket** og sådan noget. Ligesom for at få det ud af hovedet.*

Eline var blevet forberedt på indholdet af samtalen og havde fået forklaret, at det var en mulighed for hende at få sine oplevelser ud af hovedet. Når formålet med de forskellige samtaler med myndigheder og andre aktører ikke er tydelige for barnet eller den unge, kan det dog medføre en oplevelse af meningsløshed og få negativ betydning for vedkommendes villighed til at indgå i samtalerne. Isabella (andersgruppe 12-17 år) skulle i forbindelse med håndteringsfasen i et udredningsforløb i et af børnehuse. Som hun fortæller i det følgende, var hun dog ikke klar over, at den medarbejder, hun talte med første gang, blot skulle stå for udredningen, og derfor ikke var den medarbejder, som Isabella efterfølgende skulle starte i et forløb hos:

*Jeg synes, at det var lidt meningsløst det hos [navn på medarbejder]. Jeg følte, at **det var ubehageligt, at jeg havde skullet snakke med vedkommende fire gange om alt, hvad der var sket**, og det var det første menneske, jeg åbnede op til og sådan noget. **Og så skulle hun bare give en anbefaling.** Så kunne jeg så ryge videre.*

Isabella
Aldersgruppe 12-17 år

Den første medarbejder, som Isabella talte med i børnehuset, var den første person, som hun åbent fortalte om sine oplevelser. Da hun efterfølgende blev klar over, at medarbejderen blot skulle udarbejde en anbefaling i forhold til det videre forløb i børnehuset, giver Isabelle udtryk for en oplevelse af meningsløshed. Denne oplevelse gjorde, at hun i det videre forløb i børnehuset ikke ønskede at fortælle om sine oplevelser. Det var først mod slutningen af de ti samtaler, som Isabella blev tilbudt, at hun begyndte at åbne op om sine oplevelser til psykologen. For flere af børnene og de unge er volden eller de(t) seksuelle overgreb personlig og privat information, som er svært at fortælle om til andre. Når de oplever, at formålet med at dele deres fortælling er uklar, kan det derfor få negativ betydning for deres villighed til at fortælle om deres oplevelser, hvilket kan få betydning for, hvilke og hvor mange informationer de deler med myndighederne og andre aktører i håndteringsfasen.

Når viden om volden eller det seksuelle overgreb deles med andre uden for familien (fx en nabo eller en lærer), kan børnene og de unge have forskellige forventninger til, hvad der vil ske. Nogle forventede eksempelvis ikke, at der ville ske noget, mens andre giver udtryk for, at de forventede, at personen ville 'gøre noget'. Selvom dette "noget" ikke henviser til en konkret handling eller indsats, så illustrer det et ønske fra barnet eller den unge om at få hjælp til sine problemer. For nogle af børnene og de unge sker der dog ikke det, som de forventede, og det peger på vigtigheden af at støtte barnet eller den unge i at forstå processen og de forskellige sagsskridt. En ung kvinde fortæller her, hvordan en sådan uoverensstemmelse mellem forventninger og det, der skete, kan føre til skuffelse:

*"Jeg kan huske, jeg havde det sådan, at **det var bare virkelig en stor ting for mig at sige det højt**. Jeg havde det sådan, okay nu siger jeg det jo til nogen, så må der jo ske noget. **Jeg forestillede mig på det tidspunkt, at der ville blive sat et eller andet vildt og stort i gang**. Det var jeg indforstået med, fordi **nu var jeg klar**, og nu havde jeg samlet mig modet. **Men så skete der bare ingenting**, det var bare **undervældende**".*

Vente og afvente

Ventetid kan præge nogle sager om vold og seksuelle overgreb, hvis der eksempelvis skal gennemføres bestemte samtaler eller foretages vurderinger, inden næste skridt tages. Nogle af børnene og de unge beskriver, at denne ventetid fik betydning for deres muligheder for og villighed til at indgå i samtaler om deres oplevelser.

Det er særligt de børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb, der fortæller, at de har oplevet at blive mødt med en fast procedure, der gjorde det vanskeligt for dem at dele deres fortælling. Eksempelvis fortæller en ung kvinde (aldersgruppe 18-25 år), at rækkefølgen på, hvilke myndigheder og fagpersoner der skulle tale med hende hvornår, førte til en periode med ventetid. Den unge kvinde fortæller, at hun fik at vide, at ingen måtte tale med hende, før hun var blevet afhørt af politiet. Oplevelsen af ikke at kunne tale med nogen gjorde, at hun oplevede håndteringsfasen som en periode, hvor der ikke blev skabt et tryk rum, hvor hun kunne dele sin fortælling. Det at hun skulle afvente, hvornår hun kunne fortælle om sine oplevelser, skabte en usikkerhed, som betød, at det var vanskeligt for hende at fortælle om sine oplevelser. Da hun i interviewet bliver spurgt, hvordan forløbet

kunne være blevet struktureret anderledes, italesætter hun de udfordringer, som ventetiden skabte for hende:

*Jamen, altså jeg ved slet ikke, hvor kommunen er blevet af. Fordi ja, det er fint nok, hvis ikke de må snakke med én sådan inden, man har snakket med politiet, men hvad så bagefter? Man kan jo ikke sådan – altså, der er **jeg jo i hvert fald som barn blevet virkelig glemt og overladt til mig selv ...** altså, det synes jeg ikke – og **jeg synes ikke, at man skal vente en uge eller to uger eller sådan.** Altså, det er – der skal være noget sådan i dag.*

Ung kvinde
Aldersgruppe 18-25 år

Den unge kvinde giver udtryk for en oplevelse af at være blevet glemt i forløbet, og italesætter derfor et ønske om, at der var blevet skabt bedre rum i håndteringsprocessen, til at hun kunne fortælle om sine oplevelser. En anden pige (aldersgruppe 12-17 år), der har været udsat for seksuelle overgreb, oplevede ligeledes ventetid i forbindelse med at skulle til samtale hos politiet, og giver udtryk for, at det havde en negativ betydning for, hvordan hun forstod sin sag, og det, hun havde været udsat for. Ventetiden betød, at pigen ikke oplevede, at hendes sag var vigtig, da andre sager optog politiets tid. Pigen ventede i 5 måneder, før hun kom til samtale hos politiet. I mellemtiden var overgrebspersonen blevet afhørt. Derfor fyldte en oplevelse af uretfærdighed i hendes tanker, da hun syntes, at hun burde være blevet afhørt først:

*Jeg var mere sådan bekymret for, hvad han [overgrebsperson] havde sagt, og det der med, at **han havde fået lov til at sige noget først.** At mit det skulle egentlig bare sådan – det var ligesom om, at **jeg skulle bare ind for at se, om de kunne finde nogle ligheder.** Altså, sådan det synes jeg var sådan lidt, **det er egentlig mig, der burde have sagt det først, og det er mig, de skulle have lyttet til først, sådan.***

Pigen italesætter et ønske om, at politiet havde talt med hende først, så hun fik mulighed for at dele sin fortælling, i stedet for at hun primært skulle forholde sig til overgrebspersonens fortælling. Dette medførte en følelse af uretfærdighed og en oplevelse af, at hendes fortælling ikke var vigtig.

5.1.2 Nye mennesker og rammer

Når børn og unge skal fortælle om volden eller det seksuelle overgreb til forskellige fagpersoner fra forskellige sektorer, skal de nogle gange tale med fagpersoner, som de ikke har mødt før, og i omgivelser, som de ikke kender. Disse forhold kan få betydning for børnene og de unges oplevelser af at fortælle om det skete i håndteringsfasen.

For flere af børnene og de unge er der en modsætning mellem at skulle fortælle om deres personlige oplevelser til fagpersoner, som de ikke kender, og i rammer der er uvante for dem. Anya (aldersgruppe 12-17 år) fortæller om dette. Hun forklarer, at hun i starten ikke havde lyst til at tale med forskellige børne- og ungerådgivere og andre voksne om den psykiske vold, som hun havde været udsat for:

*Jeg tror, jeg har aldrig helt følt, at nogen af de sagsbehandlere eller nogen af de voksne, der har været der til børnesamtaler, har været sådan ... altså, **jeg har jo ikke rigtig stolet på dem.** Og det har nok været lidt svært at snakke om, når det var **nogle folk, jeg først lige havde mødt.** Og så også bare sådan **omgivelserne**, og så det med, at **jeg var ret lille ...** altså, det har jo bare været mega-**angstprovokerende, altså, nu bliver jeg sat ind i et rum med en eller anden, jeg ikke engang kender, og så skal jeg til at tale om alt muligt.***

Anya giver udtryk for, at det var angstprovokerende at skulle fortælle om sine oplevelser til personer, som hun ikke stoled på og i uvante omgivelser. Disse forhold gjorde, at hun havde svært ved at indgå i børnesamtalerne.

Tilstedeværelsen af en tillidsfuld relation og skabelsen af et tillidsfuldt rum, italesættes af flere af børnene og de unge som vigtigt for at kunne fortælle om deres oplevelser. Dette udfordres i en kontekst, hvor de skal indgå i samtaler med nye mennesker og i nye rammer. Det følgende eksempel illustrerer, hvordan manglen på dette kan få negativ betydning for børnene og de unges muligheder for at fortælle om deres oplevelser. En pige (aldersgruppe 12-17 år), som har været udsat for seksuelle overgreb, skulle i forbindelse med sagen til afhøring hos politiet. Hun havde en mandlig børne- og ungerådgiver, som valgte ikke at deltage, da han som mand var bekymret for, om det ville være ubehageligt for hende. I stedet deltog en anden børne- og ungerådgiver sammen med andre personer, som pigen ikke kendte:

*Pige: **Så der kom to mennesker, jeg overhovedet ikke kendte.** Og så blev vi hentet af en betjent og skulle med hende. **Også en, jeg ikke kendte.** Mor skulle blive dernede, fordi hun var vidne, så hun måtte ikke komme med mig ind. Så, hvad er det nu, det hedder, hende der **sagsbehandlerdamen, hun skulle være der som min support, du ved, min***

mor derinde, og så skulle min advokat jo overvære, hvad der blev sagt. Og så kommer vi op på sådan et **lille bitte rum**. Det er megalille. **Og så sidder vi sådan rigtig klemt**. De sidder sådan på to stole. Og jeg sidder sådan skråt ved et skrivebord ved betjenten. Og min advokat hun sidder tættest på mig. Hende der sagsbehandleren, hun sidder helt mast ovre i et hjørne. Og så **starter de ud med lige at forklare, hvad vi skal** og sådan noget. **Jeg var meganervøs ...** Og så spørger betjenten, om hun skal stille ledende spørgsmål, eller om jeg bare gerne vil have det forklaret, fordi **jeg gik helt i baglås. Jeg anede ikke, hvad jeg skulle sige**. Så gennem det hele spurgte hun sådan: 'Hvad skete der så?' Du ved, for ligesom at holde mig i gang. Og så tror jeg, da vi var halvvejs i det, der fik jeg lov at få en pause, fordi **jeg fik det megadårligt**.

Interviewer: Altså sådan helt fysisk dårligt?

Pige: Ja, **jeg fik det både sådan klaustrofobisk af at være derinde**, og jeg følte, at folk var for tæt på mig. Og **alting gik bare galt lige pludselig**. Så fik jeg en pause. Og så fik vi noget at spise. Og så kom jeg op igen. Og så skulle jeg fortælle færdigt. Og **det var forfærdeligt at fortælle**, fordi der er overhovedet ikke noget personligt i det, fordi hun sad med snuden nede i det der skrivebord og skulle taste alt, hvad jeg sagde. Og 'kan vi lige holde pause', fordi hun skulle skrive færdig ... Og hende der sagsbehandlerdamen, **hver gang jeg blev ked af det, så kiggede hun bare på mig sådan helt tørt, og min advokat hun prøvede lige at klappe mig skulderen** og så-dan noget. Det var forfærdeligt at være derinde.

Pigen reagerede kropsligt og oplevede en følelse af klaustrofobi under samtalen. Hun beskriver, at det ikke var rart at fortælle om sine personlige oplevelser til personer, hun ikke kendte, og som hun ikke oplevede støttede hende i samtalen. Det gjorde, at hun havde vanskeligt ved at fortælle, hvad der var sket. Dette illustrerer betydningen af tillid i samtaler om vold og seksuelle overgreb. Derfor italesætter flere af børnene og de unge vigtigheden af, at der gives plads og tid til at etablere en tillidsfuld relation og skabe et rum, der signalerer tryghed og fortrolighed (se eksempel i Boks 5.2).

Det kan opleves modsætningsfyldt at skulle fortælle om personlige oplevelser med overgreb til fagpersoner og i omgivelser, man ikke kender. Det kræver et tillidsfuldt rum, og dette kan blive udfordret i sammenhænge, hvor børnene og de unge skal fortælle om deres oplevelser til nye mennesker. Flere af børnene og de unge italesætter derfor betydningen af, at fagpersoner bruger tid på at etablere en relation, og at de fysiske rammer signalerer tryghed og fortrolighed. Derudover peger deres erfaringer på, at eksisterende tillidsfulde relationer (fx et familie-medlem eller en pædagog) kan bidrage til at skabe tryghed i uvante situation. Det fortæller en pige om i relation til sit første møde med en børne- og ungerådgiver, hvor hun havde en pædagog og sin mor med:

*“**Det var virkelig personligt** og handlede om, hvordan jeg havde gået igennem alt. Det jo virkelig træls for mig. Men hvis vi nu tænker sådan, du ved, de gør jo bare deres job. **Og de prøver at hjælpe.** Sådan så er det rart nok. Altså, fordi **jeg har jo også tillid til min pædagog. Jeg har tillid til min mor** jo selvfølgelig. Og så de personer, der prøver at hjælpe. Så det var – det er ikke fordi, at det ikke var rart, det var bare sådan så meget, der skete bare på en gang”.*

5.1.3 Fortælle om ubeskrivelige og personlige oplevelser

Det kan være svært for børn og unge at sætte ord på og tale om vold og seksuelle overgreb. Sådanne oplevelser kan være ubeskrivelige i den forstand, at børnene og de unge kan mangle et sprog for at tale om det – dette gælder ikke kun i erkendelses- og opsporingsfasen, men også når børnene og de unge bliver bedt om at beskrive deres oplevelser i håndteringsfasen (Linell, 2017). Den måde, som børnene og de unge bliver spurgt ind til og oplever det at dele information om volden eller de(t) seksuelle overgreb med forskellige fagpersoner, har derfor betydning for deres fortælleproces i håndteringsfasen.

At kunne sætte ord på det, som er sket

At sætte ord på oplevelser med vold og seksuelle overgreb kan være vanskeligt for børn og unge, men det er ofte det, de bliver bedt om i samtaler med fagpersoner i håndteringsfasen. Børnene og de unge fortæller, at de i forbindelse med deres forløb har haft samtaler med forskellige fagpersoner, eksempelvis for at afdække, hvad der er sket, samt afdække deres behov for støtte eller behandling.

For nogle af børnene og de unge kan det være vanskeligt at beskrive den vold eller de(t) seksuelle overgreb, der har fundet sted, da de kan mangle et sprog for det (se også afsnit 3.1.1). Disse børn og unge giver udtryk for, at det var vanskeligt for dem at indgå i samtaler, hvor de blev bedt om at give detaljerede beskrivelser. Det fortæller en ung kvinde (aldersgruppe 18-25 år) om, som har været udsat for seksuelle overgreb. Selvom der på tidspunktet for interviewet var gået flere år, siden overgrebene fandt sted, havde hun stadig svært ved at sætte ord på det. Derfor havde hun også vanskeligt ved at beskrive hændelserne i samtalen med politiet, da sagen blev håndteret:

*Altså, **hvordan havde de nogensinde regnet med, at jeg ville kunne sætte mig ind til en afhøring og så fortælle, hvad der var sket, og sådan ... altså, det kunne jeg jo ikke.** Altså, det er jo selv svært for mig at sige det i dag. **Jeg kan slet ikke sige konkret og sådan** – så det kan jeg ikke se, hvordan man kan forvente, at et barn ... hvad nytter det overhovedet? Så der tænker jeg mere, at man under psykologsamtaler, eller hvad sådan noget hedder, kan snakke med barnet, **så barnet åbner op om det, og så kan man jo så bruge det.***

Den unge kvinde beskriver den modsætningsfyldte forventning, som nogle børn og unge har oplevet fra andre, når de er blevet bedt om at beskrive hændelser, som de ikke selv kan sætte ord på. Derfor italesætter nogle af børnene og de unge, at det kan være hjælpsomt at blive spurgt ind til på forskellige måder. Det fortæller Olivia (aldersgruppe 12-17 år) om i det følgende. Hun giver udtryk for blandende erfaringer med at fortælle om den vold, som hendes far udsatte hende for. Hun fortæller, at hun nogle gange følte, at den person, hun talte med, allerede havde dannet sin egen forståelse af sagen, og ikke spurgte ind eller lyttede til hendes oplevelser. Olivia fortæller, at en af de bedste samtaler, hun havde, var med hendes børne- og ungerådgiver, som gennem sine spørgsmål støttede Olivia i at sætte ord på sine oplevelser:

*Første gang der spurgte de mig lidt ind til **familiodynamikkerne, og hvordan det var hjemme hos mig**, om jeg havde nogle andre steder at tage hen. De spurgte mig sådan lidt af det. Altså, jeg svarede faktisk – det var den mest effektive samtale, jeg havde med dem på noget tidspunkt, fordi **der spurgte de mig rent faktisk ind til ting.***

Ved at stille spørgsmål, som var meningsfulde for Olivia – i dette tilfælde om relationen til hendes forældre og stemningen i hjemmet – oplevede Olivia at blive støttet i at beskrive den vold, som hun blev udsat for.

Den måde, som børnene og de unge får stillet spørgsmål om deres oplevelser, kan enten være med til at begrænse eller fremme deres muligheder for at fortælle.

Nogle af børnene og de unge giver eksempelvis udtryk for, at de har oplevet at blive stillet spørgsmål ud fra et spørgeskema, hvor de kunne svare 'ja' eller 'nej'. Børnene og de unge har forskellige erfaringer med dette. I et tilfælde hjalp denne spørgeform Maria (aldersgruppe 18-25 år) til at reflektere over sin fars adfærd:

*Maria: **De der spørgsmål fik mig egentlig sådan til at tænke. Ja.***

Interviewer: Kan du huske, hvad det var for nogle spørgsmål?

*Maria: Jeg tror, at det, der fik mig til at **komme i tanke om det her med min far**, det var et i stil med, om jeg havde oplevet sådan ikke at blive trøstet. Sådan det der med omsorgssvigt. Og sådan noget, tror jeg. Og det var det, der fik mig sådan til at **reflektere**. Og så kom det lige frem, fordi jeg var sådan lidt, '**jamen ja, det har jeg**'.*

I Marias tilfælde var det en støtte at blive stillet en række forskellige spørgsmål, som fik hende til at reflektere over oplevelser i familien. Anya (aldersgruppe 12-17 år) giver dog udtryk for den modsatte oplevelse, da denne spørgeform ikke gav hende mulighed for at give udtryk for sine egne oplevelser:

Det var ikke rigtig, som om, at jeg sad og havde en samtale med nogen. Det var meget mere, som om at det bare var sådan spørgeskemaer, og så var der sådan 'har du oplevet det her?'

Anya
Aldersgruppe 12-17 år

For Anya skabte spørgeformen ikke rum for, at hun kunne give udtryk for sine oplevelser. Uddraget illustrerer også, at formen på samtalen er vigtig for nogle børn og unge – som Anya siger, så oplevede hun ikke, at hun havde en samtale med vedkommende, da det blot var Anya, der skulle svare 'ja' eller 'nej' til en række spørgsmål. For at kunne indgå i samtaler om vold og seksuelle overgreb er det ikke kun vigtigt, at spørgsmålene stilles på en meningsfuld måde – det er ifølge nogle af børnene og de unge også vigtigt, at selve samtalen opleves som en dialog mellem to parter, da dette kan være med til at skabe en relation og et trygt rum (se eksempel i Boks 5.3).

I samtaler med forskellige fagpersoner beskriver nogle af børnene og de unge, at de oplever nogle samtaler som envejskommunikation frem for en dialog. Dette kan gøre det vanskeligt for dem at indgå i samtalen, og de italesætter derfor et behov for, at samtalen tager form som en dialog mellem to parter, der begge bidrager til samtalen. Dette kan være med til at udvikle relationen mellem dem. I det følgende fortæller en pige, at det at blive mødt som et menneske, frem for at blive mødt af en fast procedure, er vigtigt i forhold til at kunne dele sine oplevelser:

*"Jeg tror bare, at jeg har følt, at Mona [psykolog i et af børnehusene] **hun var menneskelig**. Altså med de andre [fx medarbejder hos politi og børne- og ungerådgi-ver] har jeg følt, at det har været sådan **lidt robotagtigt, sådan vi har en procedure, og den går vi igennem**. Også at sådan ved Mona, der kunne jeg godt gå ind og sige: 'Fuck, jeg synes, at min mor hun er røv', og så kan Mona sige: 'Det synes alle teenagere', og så kan jeg sige: 'Det vil jeg skide på. Jeg synes hun er mest røv'. Og så kan Mona sige: 'Det synes mine børn også', og **så bliver det menneskeligt, du ved**. Hvor i stedet for, at det bliver sådan noget, hvor en person sidder og skriver ned og siger: 'Det kan jeg godt forstå, og det forstår jeg godt' og, du ved, **vi kunne have en samtale. Vi kunne grine lige så meget, som jeg græd**".*

Blive spurgt om det samme igen og igen

Når en sag om vold eller seksuelle overgreb skal afdækkes, er der ofte flere fagpersoner involveret, som skal tale med barnet eller den unge. I den forbindelse oplever nogle børn og unge at blive stillet mange spørgsmål om det samme emne eller skulle svare på det samme spørgsmål igen og igen.

Gentagende og personlige spørgsmål kan opleves ubehagelige og grænseoverskridende for nogle børn og unge. Kofi (aldersgruppe 12-17 år) fortæller, at han oplevede, at en af medarbejderne på det krisecenter, hvor han boede med sin mor, stillede for personlige spørgsmål, som han ikke kunne svare på:

Det var bare **nogle spørgsmål, de var meget ... personlige.** Og hun **stillede de samme spørgsmål måske 5 gange,** og det der. Så ... det er ligesom, hun ... hun vil have noget ud af mig, som jeg ikke gider at sige.

Kofi

Aldersgruppe 12-17 år

Kofi giver udtryk for, at han oplevede, at medarbejderen spurgte for meget, og ikke respekterede, at han ikke ønskede at tale om det. Den samme oplevelse giver Obi (aldersgruppe 12-17 år) udtryk for. Obi blev udsat for fysisk vold, og har også oplevet partnervold i hjemmet udøvet af hans far. I løbet af hans forløb har han talt med fagpersoner i børnehuset, hos politiet og på det krisecenter, som han flyttede til med sin mor. I interviewet bliver Obi spurgt, hvordan det har været at fortælle om sine oplevelser til flere forskellige fagpersoner. Her svarer han:

*Træt. **Jeg blev lidt træt, fordi jeg hele tiden skulle sige de samme ting 'over and over' igen.** Om det er rigtigt det, der er sket, eller sådan noget. Så skulle jeg ligesom sige ja, det er rigtigt.*

Obi forklarer efterfølgende, at oplevelsen af hele tiden at skulle svare på det samme, betød, at han begyndte at give korte 'ja-' og 'nej'-svar, fordi han ikke ønskede at deltage i samtalen.

Der kan være forskellige årsager til, at børnene og de unge oplever, at det er ubehageligt eller irriterende at blive spurgt om det samme igen og igen. Anya (aldersgruppe 12-17 år) fortæller, at hun følte sig presset af sin børne- og ungerådsgiver, som hun beskriver som "meget bestemmende", og forklarer denne oplevelse med, at hun ikke følte, hun havde et valg om, hvad hun ville fortælle:

*Han var meget sådan – altså, det var igen, som om at når jeg snakkede med ham, så havde jeg ikke rigtig noget valg. **Nu skulle han bare spørge, og så skulle jeg bare svare.** Og jeg tror også bare, at han var sådan ... måske også det der med, at han var mand. Det tror jeg var lidt ubehageligt, fordi det er jo sådan, jeg selv primært har oplevet vold fra, kan man sige. Der var jo også en anden mand, altså ... Jeg tror bare det, og så ... han var bare – altså, **han var overhovedet ikke forstående over for, at jeg måske ikke selv havde lyst til at snakke,** altså.*

At fortælle om vold eller seksuelle overgreb er vanskeligt og personligt for flere af børnene og de unge, og nogle beskriver negative oplevelser med at fortælle om det, fordi de har følt, at de skulle svare på spørgsmål, som de ikke havde lyst til.

5.1.4 Kontrol over fortællingen

Når mistanke eller viden om volden eller de(t) seksuelle overgreb er opstået, og håndteringsfasen er gået i gang, kan børnene og de unge opleve at miste kontrollen over deres fortælling. Det kan ske, fordi de ikke altid ved, hvordan deres fortælling håndteres, herunder hvem der får viden om sagen, og hvordan deres fortælling genfortælles og høres af andre (Thulin et al., 2020).

Forskellige fortællinger

Alle sager om mistanke om vold og seksuelle overgreb indeholder flere perspektiver, der fortælles af forskellige aktører – herunder barnet eller de unge, en eller begge forældre og den person, der er under mistanke. I nogle situationer repræsenteres barnet eller den unges stemme af en anden (fx børne- og ungerådgiver eller advokat). Det betyder, at børnene og de unges fortælling vægtes op imod andre fortællinger, og at de i nogle tilfælde er afhængige af, hvordan andre genfortæller deres historie.

Når en sag håndteres, indhentes flere perspektiver til at belyse sagen. Det betyder, at barnet eller den unges fortælling blot er én fortælling blandt flere i sagen (Linell, 2017). I nogle tilfælde giver børnene og de unge udtryk for, at det var vanskeligt at skabe og fastholde fokus på deres fortælling i konteksten af andres fortællinger. Det fortæller en af de unge mænd (aldersgruppe 18-25 år) om. På et tidspunkt i hans forløb blev han anbragt på et opholdssted på grund af fysisk og psykisk vold udøvet af hans far. På opholdsstedet mistænkte de dog, at det var hans mor, der var voldsudøver. Når han havde samtaler med psykologen på opholdsstedet, oplevede han, at psykologen satte spørgsmålstejn ved hans fortælling:

*Ung mand: **De tror, at min mor og min stedfar har fået mig manipuleret til at lyve.** [...] Ulempen var, at det var min fars ekskone, der lige pludselig går fra ham og påstår, at eksmanden er voldelig mod børnene. Den er jo svær at få hjem i retten. Det bliver nemt til den syge ekskone, og det vil bare gøre sagen værre for mig. **Så de valgte jo ligesom at sige, at selvom vi har de her mistanker, bliver vi simpelthen nødt til at vente, til der er noget sikkert.** [...] Så de valgte jo at vente, til at jeg var klar til at fortælle det, og at jeg selv havde fortalt dem det. Fordi så var der ikke længere noget tvivl, så kunne de hjælpe, fordi den der med ekskonen, der står og fortæller, at faren er voldelig, er jo aldrig god i retten.*

Interviewer: Opfattede du nogensinde, at psykologen troede, at du løj?

*Ung mand: Ja. Mest fordi, at **når jeg begyndte at snakke om de der ting, om at han var voldelig, så begyndte hun altid at trække over i noget andet.** Det var ikke det, hun var mest glad for at snakke om. Det gik hun typisk bare lidt over, hvis jeg sagde: 'Jeg kan huske en episode, hvor min far, han tog kvælertag på mig'. Hvor hun så siger: 'Nå jamen, hvordan gik det ellers i skolen?'*

Når den unge mand forsøgte at tale om volden, skiftede psykologen emne, og dette manglende fokus på den unge mands fortælling eller en berøringsangst over for dette betød, at han ikke oplevede, at der blev skabt rum til, at han kunne give udtryk for sin fortælling. En lignende oplevelse giver Olivia (aldersgruppe 12-17 år) udtryk for. Hun blev udsat for fysisk og psykisk vold af sine forældre. Når hun talte med de familiebehandlere, der var tilknyttet familiens sag i kommunen, oplevede hun, at forældrenes perspektiv fyldte mere i sagens håndtering end hendes perspektiv:

*Olivia: Det er, som om familiebehandlerne – jeg har det bare sådan lidt, **der bliver ikke rigtig fokuseret så meget på facts,** der bliver fokuseret på følelser. Man kan ikke føle sig slået, enten er du blevet slået, eller så er du ikke blevet slået. Og jeg tænker, for at man kan have den samtale, så skal man også have nogle facts på bordet. Fordi man kan ikke bare sidde og snakke om noget, og så er hun sådan: '**Okay, dig og din mor har vidt forskellige oplevelser**', det er det, de siger, hver gang jeg fortæller om noget. Hvor jeg bare er sådan lidt: 'Selvfølgelig har hun det'. [...]*

Interviewer: Så der mangler den der anerkendelse af, hvad det er, du har oplevet og været udsat for, den kommer bare slet ikke frem ... hos den der familiebehandler?

*Olivia: Nej, og hverken fra mine forældre eller fra de der familiebehandlere. **Jeg ved godt, at de ikke skal tage nogen sider,** eller hvad man nu siger, **men det må da også bekymre dem, at jeg har haft det behov, jeg har haft.** Det er også det jeg tænker fra kommunens perspektiv af, hvilken ung, som klarer sig godt i skolen og er velfungerende, vil flytte hjemmefra uden grund?*

Olivia beskriver en oplevelse af, at det var forældrenes perspektiv, der blev styrende for kommunens forståelse af, hvad der fandt sted i familien. Hun giver udtryk for en bevidsthed om, at kommunen skal forholde sig til forskellige sider af en sag, men oplevede selv, at det var vanskeligt for hende at få sat fokus på hendes fortælling i den samlede fortælling om familiens udfordringer.

Det er ikke kun de forskellige perspektiver og fortællinger i en sag, der kan gøre det vanskeligt for børnene og de unge at få deres fortælling hørt. De kan også opleve, at deres fortælling bliver fremlagt af andre i forbindelse med sagsforløbet, hvor de kan føle, at de mister kontrollen over deres egen fortælling. Nogle af børnene og de unge giver eksempelvis udtryk for dette, i relation til dokumenter og udveksling af statusnotater mellem fagpersoner, som har til formål at dokumentere sagen, eller beskrive deres udvikling og trivsel. Anya (aldersgruppe 12-17 år) fortæller, at hendes skole skrev opdateringer til hendes børne- og ungerådgiver om, hvordan det gik i skolen, men Anya oplevede, at disse opdateringer indeholdt oplysninger, som ikke var rigtige:

*Nogle gange skrev de sådan fra skolen: Hvordan går det, når hun er i skole, og sådan noget. **Og så havde min klasselærer også lidt skrevet om det, hun selv havde mistanke om, i stedet for selv at snakke med mig om det. Så skrev hun bare alle mulige ting, som sådan faktisk ikke rigtig var sande til ham sagsbehandleren. Så jeg tror også, at det var derfor, han var sådan lidt – altså, han var heelt af sporet, og han havde overhovedet ikke fået noget af det rigtigt.***

Anya fortæller, at hendes lærer i højere grad beskrev sin egen mistanke frem for Anyas oplevelse i de opdateringer, som læreren sendte til børne- og ungerådgiveren. For Anya betød det, at hendes børne- og ungerådgiver fik oplysninger om sagen, som Anya ikke selv kunne genkende. På den måde var det vanskeligt for Anya at skabe og fastholde kontrol over fortællingen. Nogle af de børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, har også oplevet, at andre genfortalte deres fortælling, eksempelvis som en del af en retsproces, hvor de ikke selv var til stede. En pige (aldersgruppe 12-17 år), fortæller her, hvordan hun oplevede det, at hendes advokat skulle fortælle hendes historie i retten, uden at hun var til stede:

*Det var også megaubehageligt, at nu er der ingen, jeg kender, der aner, hvad der er sket, men der har sikkert siddet 40 personer derinde, der synes, at det var megaspændende at lytte til **min historie, som jeg nu ikke aner, hvordan er blevet fortalt.***

Pige
Aldersgruppe 12-17 år

Pigen giver udtryk for, at det er ubehageligt at tænke på, hvordan hendes historie er blevet fortalt af en anden person i retten. Som tidligere beskrevet er viden om vold og seksuelle overgreb for flere af børnene og de unge personlig og privat

information, som de er varsomme med at dele. Når deres fortælling derfor bliver genfortalt af andre, kan det medføre en følelse af at miste kontrollen over fortællingen, da de ikke selv kan styre, hvad, hvor meget og hvordan deres historie bliver fortalt.

Det vigtige var ikke vigtigt for sagen

At børn og unge får mulighed for at fortælle om de aspekter af sagen, som er vigtige for dem, har ikke blot betydning for, om børnene og de unge får mulighed for at blive hørt, men kan også få betydning for deres egen forståelse af det, som er sket. Når børnene og de unge har skullet fortælle det til fagpersoner i håndteringsfasen, har nogle af dem oplevet, at det, der var vigtigt for dem, ikke var vigtigt for de personer, som de sad over for.

En pige (aldersgruppe 12-17 år), som har været udsat for seksuelle overgreb, fortæller, at samtalerne med myndighederne – i dette tilfælde politiet – ofte handlede om forhold, som var vigtige i en efterforskningsammenhæng, men som ikke var vigtige for pigen. Når pigen prøvede at fortælle om nogle af de forhold, som hun fandt vigtige, oplevede hun, at der ikke blev lyttet:

*Pige: I forhold til alt det der med grooming og sådan noget. **Der fik jeg slet ikke lov rigtigt at fortælle.** De var meget interesseret i øh overgrebene, og så var alt andet egentlig lige meget for dem. Fordi det var jo det, han [overgrebsperson] havde sagt. De sagde tit sådan. **Jeg skulle jo også reagere på nogle af de ting, som han havde sagt.** Så kom der sådan nogle citater, han havde sagt, og så skulle jeg sige – komme med en kommentar på dem. Og så, hvad er det nu, det hedder, at det var ikke så vigtigt for dem, når jeg sagde, 'men der skete jo det her', så var det sådan 'ej, men tilbage til der, hvor vi kom fra'. At **når jeg ledte hen til noget, jeg følte var vigtigt, så er det ikke vigtigt for dem,** for det var ikke overgreb sådan.*

Interviewer: Hvad var det fx for dig, der var vigtigt?

*Pige: Jeg tror – jamen, generelt bare hele starten. Sådan noget med, at han havde – og sådan han havde jo truet mig med, at hvis jeg ikke gjorde, som han sagde, så tog han hans eget liv. **Det synes jeg jo var vigtigt, at de fik at vide. Men det syntes de ikke.***

Pigen oplevede, at samtalerne primært handlede om detaljerede beskrivelser af overgrebene og det, som overgrebspersonen havde fortalt – mens hendes fortælling og hele konteksten for overgrebene ikke var vigtig for sagen.

At få sin fortælling bekræftet er ikke blot vigtigt for børn og unge i opsporingsfasen (se afsnit 4.2.3), men er også vigtigt i håndteringsfasen. Det fortæller Laura (aldersgruppe 12-17 år) om. Hun blev udsat for fysisk og psykisk vold af sin far. Efter volden blev kendt, gik Laura til behandling hos en psykolog, men oplevede at det var svært at få samtalen til at handle om det, der var vigtigt for hende:

*Jeg føler også, mange af dem [psykologer] har ... har sådan **ikke troet, at det har været særligt slemt**, fordi at det ... altså, **det fortalte jeg jo ikke med det samme, de sådan mere voldsomme ting**. Det er ikke bare en far her, der bliver lidt sur en gang imellem. Og så da jeg gik i – jeg gik også i kort tid i sådan en gruppe for unge med depression. Der ... ja ... der var det også alt sådan noget ... der snakkede vi om alt muligt, men ikke grunden til, hvorfor den depression nok var sket-agtig. **Det var ligesom det, jeg gerne ville snakke om**. Også med psykologen og alt sådan noget, det var sådan noget med ... når jeg snakkede med psykologen så var det altid i nu'et – nu'et og fremtiden vi snakkede om. **Jeg havde brug for, tror jeg, at gå mere i dybden med fortiden, sådan mere at forstå nogle ting**. Sådan ... være sikker på ... altså stadig få den der ... den der følelse af ... **være sikker på ... det han gjorde, det var faktisk ikke okay**. Alle dem, jeg fortalte det til der, de skubbede det væk.*

Laura giver udtryk for, at hendes behandling ikke fokuserede på og muliggjorde, at hun kunne tale om det, som var vigtigt for hende. Når viden om volden eller det seksuelle overgreb håndteres af forskellige myndigheder og andre aktører, der eksempelvis har en afgrænset opgave og et afgrænset fokus i sagen, kan det være vanskeligt for børnene og de unge at give udtryk for det, som er vigtigt for dem. Nogle af børnene og de unge oplever således, at det kan være vanskeligt at skabe rum for deres fortælling i dele af håndteringsfasen. Når børnene og de unge ikke får mulighed for at fortælle eller tale om aspekter af sagen, som er vigtige for dem, kan det betyde, at deres oplevelser og deres perspektiv kun i begrænset omfang bliver belyst, og at de ikke bliver bekræftet i deres oplevelse og det, som har og har haft betydning for dem (se eksempel i Boks 5.4).

At skabe plads til at børnene og de unge kan give udtryk for det, som er betydningsfuldt for dem i sager om vold og seksuelle overgreb, er vigtigt for at skabe plads til deres perspektiver. Nogle af børnene og de unge beskriver, at det kan være vanskeligt at skabe fokus på deres fortælling – og nogle beskriver, at de i nogle samtaler har fornemmet en berøringsangst fra tilhøreren. De italesætter derfor vigtigheden af, at tilhøreren skal være opmærksom på, hvordan der skabes rum i samtalen, så børnene og de unge bliver hørt og bekræftet. En pige fortæller i det følgende, at hun havde vanskeligt ved at styre samtalen med en skolepsykolog hen på emner, som hun gerne ville tale om, herunder relationen til den far, som havde udsat hende for vold. Dette betød, at hun kun i begrænset omfang fortalte om sine oplevelser til skolepsykologen:

*“Det var sådan, at **når jeg sad og fortalte skolepsykologen om min far, så ignorerede hun det lidt**, og så gik hun videre til noget med: ‘Har du problemer med dine venner? Hvad synes du om lærerne i skolen?’ og sådan – det var det, der var hendes fokus, vennerne, skolen og lærerne. **Det var ligesom ikke det, jeg havde brug for at snakke om**. Nogle gange var det næsten helt, som om at hun forsvarede ham med: ‘Amen nogle fædre, nogle mennesker, bliver jo sure lidt en gang imellem’. **Jeg har heller ikke fortalt hende så meget**, fordi jeg ikke kunne lide hende, men jeg lagde tydeligt an til, at jeg ikke kunne lide ham, og jeg var ikke tryk ved ham”.*

Opsamling: Håndtering fra myndighederne

Det er ikke blot vanskeligt for børnene og de unge at åbne op om oplevelser med vold og seksuelle overgreb for første gang – det kan også være vanskeligt at skulle fortælle om disse oplevelser igen i håndteringsforløbet, som ofte involverer forskellige sagsskridt, rammer og fagpersoner, som barnet eller den unge ikke kender. At forstå hvordan en sag forløber, hvilke roller og opgaver fagpersoner har, samt hvad der er formålet med forskellige samtaler, kan være vanskeligt for børnene og de unge. Når dette er uklart, kan det medføre en oplevelse af meningsløshed, og at deres perspektiv ikke er vigtigt. Dette kan få betydning for deres muligheder for og villighed til at indgå i samtaler. Det peger på vigtigheden af at støtte børnene og de unge i at forstå processen – herunder sagsskridt, fagpersoners (afgrænsede) roller,

og formålet med samtaler – så der skabes mulighed for børnene og de unges deltagelse og inddragelse i håndteringsforløbet (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022).

Børnene og de unge kan opleve en modsætningsfyldt forventning i håndteringsfasen, hvor de skal fortælle om personlige oplevelser til personer og i rammer, som de ikke kender. Her har de – ligesom i opsporingsfasen – ofte overvejelser om, hvor meget de fortæller til hvem. Anden forskning illustrerer, at sådanne overvejelser kan få betydning for, hvordan (og om) de fortæller det som led i håndteringsfasen (fx at de afviser at fortælle om det) (Linell, 2017). I den forbindelse fremhæver børnene og de unge i nærværende undersøgelse betydningen af tilstedeværelsen af tillidsfulde relationer, når de skal dele deres oplevelser. Dette er i tråd med anden forskning, som peger på, at tilstedeværelsen eller fraværet af tillid i samtalen, kan få betydning for børn og unges villighed til at dele personlig information i forbindelse med håndteringsprocessen (Vikander & Källström, 2023). Her kan eksisterende tillidsfulde relationer (fx et familiemedlem eller en pædagog) bidrage til at understøtte skabelsen af et tillidsfuldt rum i nye og ukendte rammer, hvilket peger på en opmærksomhed omkring, hvordan kendte relationer fra barnet eller den unges hverdag kan understøtte håndteringsprocessen.

At skulle fortælle om vold og seksuelle overgreb i håndteringsfasen kan være vanskeligt, da børnene og de unge ofte bliver bedt om at beskrive oplevelser, der er ubeskrivelige i den forstand, at de kan mangle et sprog for at tale om disse oplevelser. Her kan den måde, som de bliver spurgt ind til, være med til at hindre eller omvendt fremme deres muligheder for at fortælle. Tidligere forskning viser, at det kan være vanskeligt at spørge ind til børn og unges oplevelser med vold og seksuelle overgreb, og det kræver, at den fagperson, der stiller spørgsmålene, kan tilpasse sproget til barnet eller den unges alder, viden og sproglige færdigheder samt stille spørgsmål, der er relevante og meningsfulde for barnet eller den unge (Korkman et al., 2008). Som nærværende undersøgelse peger på, handler dette også om at give plads til barnet eller den unges fortælling. Nogle af børnene og de unge giver udtryk for, at det kan være vanskeligt at sætte fokus på de aspekter af sagen, der er vigtige for dem. Dette kan betyde, at de får vanskeligt ved eller ikke ønsker at deltage i samtaler, og dermed at deres perspektiv ikke bliver hørt. Dette er ikke blot vigtigt i forhold til inddragelse af barnet eller den unge, men også vigtigt i forhold til barnet eller den unges forståelse og erkendelse af det, der er sket – herunder at barnet eller den unge (også) bliver bekræftet i sine oplevelser i løbet af håndteringsfasen (McElvaney et al., 2014).

At tale med børn og unge i en myndighedskontekst kræver generelt et fokus på, hvordan de inddrages, så de får mulighed for at give udtryk for deres synspunkter og få deres perspektiv hørt (Henze-Pedersen & Bengtsson, 2024a). Det kræver et blik for, hvordan den sociale og relationelle kontekst omkring barnet eller den unge kan få betydning for vedkommendes muligheder for at udtrykke sig – en kontekst, der er

særligt følsom, når det drejer sig om vold og seksuelle overgreb i de nære familierelationer. Derudover kræver det en opmærksomhed på at give barnet eller den unge mulighed for at udtrykke sine synspunkter – en proces, der kræver tid og tillid, og kræver, at børnene eller de unge er informeret om, hvilke (fag)personer der får viden om det, de har sagt (Henze-Pedersen & Bengtsson, 2024b). Her er det vigtigt løbende at spørge ind til barnet eller den unges forventninger til processen, samt hvordan vedkommende ønsker at blive inddraget – herunder hvad vedkommende ønsker hjælp eller støtte til – så barnet eller den unge kan få indflydelse på forløbet.

5.2 Håndtering i det nære miljø

Volden eller de(t) seksuelle overgreb håndteres ikke kun i relation til myndighederne, men håndteres også i barnets nære relationer og nærmiljø, eksempelvis i familien og i skolen. Imens myndighedernes håndteringsforløb pågår – og efter det er slut – fortsætter barnet eller den unges hverdagsliv, hvor vedkommende går i skole, har fritidsaktiviteter og ser venner og familie.

For børnene og de unge er håndteringsfasen (fortsat) forbundet med overvejelser i forhold til, hvem de fortæller om deres oplevelse, og om de taler eller ønsker at tale om det – både mens det formelle håndteringsforløb pågår og efterfølgende.

5.2.1 Støtte fra relationer i hverdagen

Sideløbende med myndighedernes håndtering – og efterfølgende – finder flere børn og unge støtte i relationer i deres hverdag. De støttende relationer kan både findes blandt børnene og de unges nærmeste relationer, såsom familie og venner, og blandt voksne i deres nærmiljø, såsom lærere og pædagoger.

Når børnene og de unge fortæller om de personer, som de taler med om volden eller de(t) seksuelle overgreb, så nævner de ofte familiemedlemmer og venner, som de har et fortroligt forhold til. Da Abdel (aldersgruppe 12-17 år) bliver spurgt, om han har oplevet støtte fra nogen i processen, siger han:

*Jeg blev godt støttet af mine venner. **Mine venner og familie,** dem blev jeg godt støttet af.*

Abdel
Aldersgruppe 12-17 år

Nogle af børnene og de unge taler om volden eller de(t) seksuelle overgreb med deres nærmeste relationer, men der også børn og unge, der ikke ønsker at tale om det, selvom de føler sig støttet af disse relationer. Det fortæller Laura (aldersgruppe 12-17 år) om. Hun siger, at hun ikke rigtig taler med sine venner om det, men hun ved, at de ville lytte, hvis det var:

*Det er bare den der grundlæggende frygt for ikke at blive respekteret og forstået, og at det bare bliver smidt til siden. Jeg tror ligesom, det er det værste, hvor at ... det har jeg aldrig rigtig oplevet med **venner** og sådan noget. **Det er nemmere at fortælle det til dem, fordi at de smider det ikke til siden**, de kan godt snakke om det, og de kan godt være bekymret selvfølgelig og synes, det er ubehageligt og sådan. **Men hvis jeg har brug for det, så er de villige til at snakke med mig om det.** Hvad hedder det ... det føler jeg mig så ikke tilpas med at gøre, fordi **jeg vil ikke gøre dem utilpasse**, men altså **de er der**, og de er villige til at gøre det, og de lytter til mig og respekterer det, jeg siger, og tager mig seriøst.*

Laura giver udtryk for, at hun nøje overvejer, hvem hun taler med om volden, da hun har en frygt for ikke at bliver forstået og respekteret. Hun ved dog, at hendes venner ville støtte hende, men hun taler ikke med dem om det, da hun ikke ønsker at gøre dem utilpasse. Valget om ikke at tale med sine venner kan således forstås som en måde for Laura at beskytte sine venner.

Nogle af børnene og de unge beskriver, at de under forløbet har fundet støtte i en fagperson på deres skole eller uddannelse. Det er personer, de kan betroe sig til, når tanker eller overvejelser relateret til volden eller det seksuelle overgreb, opstår. Det fortæller Rasmus (aldersgruppe 18-25 år) om. Hans far udsatte ham for fysisk og psykisk vold, og noget tid efter forældrenes skilsmisse stoppede Rasmus med at have kontakt med faren. Da han var 16 år, vil han gerne mødes med sin far. Faren afviste det dog og sagde, at Rasmus kunne vende tilbage, når han var voksen:

Det fortæller jeg til min klasselærer**, hvor han så svarer: 'Det er bare, fordi at han ikke er god nok til dig'. Og **det er noget af det sødeste nogensinde** – også fordi ham her – man skal ikke sige til ham, at han er cute, fordi så bliver han sur. Men der siger han til mig: 'Han fortjener dig ikke som søn. Du er for god til ham'. **Så det er jo meget sødt, at en lærer lige pludselig siger det.

Rasmus fortæller, at han i tiden efter forældrenes skilsmisse talte med sin klasselærer om sin far, og oplevede at klasselæreren kunne give ham følelsesmæssig støtte i den forbindelse. Andre børn og unge fortæller i lighed med Rasmus, at de har haft samtaler med en lærer eller pædagog. Nogle af de børn og unge, som fortæller, at de har haft en kontaktperson på deres skole eller i deres fritidstilbud, giver dog

udtryk for, at de ikke har gjort brug af dette – eksempelvis fordi de ikke har oplevet et behov, eller fordi de havde andre, som de betroede sig til i stedet for (fx venner).

5.2.2 Mulighed for at bestemme, hvem der får det at vide

I håndteringsfasen, hvor barnet eller den unge har fortalt om volden eller de(t) seksuelle overgreb til en eller flere personer, er de fleste fortsat forpasselige med, hvem de fortæller det til. Dette kommer særligt til udtryk i forhold til den måde, som børnene og de unge søger at fastholde (eller genetablere) kontrol over deres fortælling, og hvem der ved hvad.

Nogle af børnene og de unge giver udtryk for, at det er vigtigt for dem at vide, hvem der ved hvad, og også hvordan deres fortælling bliver fremstillet. Derfor italesætter de et ønske om selv at have kontrol over deres fortælling, som Maria (aldersgruppe 18-25 år) beskriver i det følgende:

*Maria: Sådan noget med generelt vold i hjemmet og sådan. Der kan **jeg bedst lide, at jeg fortæller, hvad der er sket, fordi så kan jeg selv bestemme, hvad folk de får at vide.** [...] Sådan fordi selv, så hader jeg det der med, når folk de fortæller min historie, fordi jeg ved ikke, hvad de har sagt. Jeg ved ikke, hvor meget de har sagt.*

Interviewer: Nej, så du har lidt mere kontrol over fortællingen selvfølgelig, når det er dig, der fortæller den?

Maria: Ja. Og så er det også bare rarest, synes jeg selv, når det sådan omhandler en selv.

Maria vil gerne selv vil have kontrol over fortællingen og ønsker selv at bestemme, hvem der får det at vide, og hvor meget de får at vide. For nogle af børnene og de unge er muligheden for selv at bestemme, hvem de fortæller det til, en måde at få eller genvinde kontrol over en situation, som de har følt var ude af deres kontrol. Olivia (aldersgruppe 12-17 år) har i løbet af sit forløb med at fortælle om den vold, som hendes forældre har udsat hende for, skiftet skole. Hun fortæller, at skiftet gav hende en (ny) mulighed for at kontrollere, hvem der havde kendskab til volden:

*Olivia: **Der er ikke nogen, der ved det, på min nye skole.***

Interviewer: Det er sådan helt bevidst, at du ikke vil sige det?

Olivia: Ja. Men det er lidt svært nogle gange, fordi de sådan holder op i ens løgner på en eller anden måde. Men ja, altså der er ikke nogen, der ved

det, og **det er, fordi at jeg gerne selv vil bestemme, hvad jeg siger**, og hvordan folk de ligesom vælger og se mig og sådan noget. Fordi at ... dengang havde jeg ikke rigtig nogen andre muligheder end at fortælle dem [på den gamle skole] om det. Nu har jeg selv mulighed for at vælge, hvem jeg vil sige det til, og ditten og datten. Det er egentlig en **magt**, jeg gerne vil have tilbage på en eller anden måde, fordi **gennem hele min situation har jeg altid følt mig så magtesløs**, og som om jeg ikke havde noget, jeg ligesom skulle have sagt på en eller anden måde. **Så altså, på den måde føler jeg bare, at jeg ligesom får min power tilbage.**

Olivia giver udtryk for, at hun ikke selv kunne bestemme, hvem der havde eller fik kendskab til volden på hendes gamle skole, men denne mulighed fik hun på sin nye skole. Andre børn og unge giver udtryk for forskellige erfaringer med at fortælle – eller ikke fortælle – om volden eller de(t) seksuelle overgreb til deres klassekammerater. Nogle fortæller, at deres klasselærer og eventuelt nærmeste venner i klassen har fået det at vide, men at resten af klassen ikke er informeret om det efter ønske fra barnet eller den unge (fx et ønske om at holde det privat). Andre fortæller, at deres klasse fik det at vide, eksempelvis ved at barnet eller den unge havde givet en lærer lov til at fortælle det til klassen, mens nogle har oplevet, at klassen blev informeret, uden at de selv var blevet spurgt. De børn og unge, der har oplevet, at viden blev delt med andre, uden at de var blevet informeret på forhånd, giver udtryk for, at det var ubehageligt, at andre pludselige vidste det.

I nogle tilfælde bliver børnene eller de unges nære relationer en del af sagen, når den håndteres. Det kan for nogle være vanskeligt, da de ønsker at holde sagen – eller deres oplevelser med vold eller seksuelle overgreb – adskilt fra de relationer, som de indgår i til daglig. En pige (aldersgruppe 12-17 år), der har været udsat for seksuelle overgreb, fortæller i det følgende, hvordan hendes veninder blev en del af sagen, da de blev indkaldt som vidner:

*Det der med, at det er mine **veninder**. Sådan at de kommer til at skal sidde og **snakke om nogle ting om mig**. Og det synes jeg også var **meget ubehageligt**, fordi at jeg jo gerne ville – jeg tror, **jeg prøvede meget at adskille det sådan**. At mine relationer var mine relationer, og så det her, det var noget andet. Det var derfor, at jeg synes, at det var, og er, så svært, at snakke fx med min mor om tingene. Det er, fordi at jeg gerne vil adskille det. Sådan at **det skal ikke være en del af mig**. Og så nu blev det en kæmpe del af, hvad vi kom til at snakke om bagefter og sådan noget, fordi nu havde de været derinde, og så skulle de fortælle om ... Ja.*

Når pigen var sammen med sine veninder, ønskede hun ikke, at det seksuelle overgreb skulle fylde i relationen. For børn og unge, der har været udsat for vold eller seksuelle overgreb, kan de hændelser, der har fundet sted, fylde meget i deres

tanker. I håndteringsfasen kan børnene og de unge opleve at skulle fortælle om det til forskellige fagpersoner, hvilket betyder, at de på forskellig vis skal tænke på og forholde sig til hændelserne. Derfor giver nogle af børnene og de unge udtryk for, at det er vigtigt for dem at have et sted eller nogle relationer – et frirum – som volden eller de(t) seksuelle overgreb ikke er en del af. Frirummet kan eksempelvis være deres skole eller en fritidsaktivitet (se eksempel i Boks 5.5).

Boks 5.5 Vær opmærksom på barnet eller den unges behov

Nogle børn og unge finder støtte hos personer i deres nærmiljø under håndteringsfasen, eksempelvis en ven eller en lærer. For andre børn og unge er det dog vigtigt at finde og skabe et frirum i deres hverdag, hvor de ved, at de ikke bliver spurgt ind til det, der er sket. Det ønske italesætter en pige her, hvilket peger på vigtigheden af at afdække børnene og de unges individuelle ønsker til og behov for støtte:

*“Det var kun læreren, der [vidste det]. Men nej, der blev ikke snakket om det. Det var sådan, at **skolen det var ligesom et sted, hvor jeg kunne være, hvor det ikke handlede om det**”.*

Opsamling: Håndtering i det nære miljø

Samtidig med myndighedernes håndteringsforløb håndteres volden eller de(t) seksuelle overgreb også i barnet eller den unges nærmiljø, såsom i familien og blandt venner, i skolen og i fritidsaktiviteter. Denne støtte handler særligt om, at barnet eller den unge efter behov kan vende tanker og overvejelser relateret til overgrebet. Tidligere forskning viser, at det, at børn og unge oplever støtte fra nære relationer, kan være et vigtigt element i forhold til at reducere negative efterdønninger af overgrebet, såsom psykiske udfordringer (Ezzell et al., 2000; Schönbucher et al., 2014).

Børnene og de unge er i håndteringsfasen fortsat påpasselige med at fortælle om deres oplevelser, og nogle bruger det, at de selv kan vælge, hvem der får hvad at vide, til at fastholde eller genvinde kontrollen over deres fortælling. Nogle af børnene og de unge vælger bevidst ikke at tale om volden eller de(t) seksuelle overgreb i forskellige sammenhænge – eksempelvis i skolen eller deres fritidsaktivitet – da de har behov for et frirum, hvor de ikke skal forholde sig til det. I den forbindelse

giver børnene og de unge udtryk for, at det ikke er alle, der har behov for eller lyst til at tale med en fagperson, eksempelvis fordi de har nære relationer, som de foretrækker at betro sig til. Det er dog vigtigt at fremhæve, at tidligere forskning peger på, at nogle børn og unge kan savne støtte – eksempelvis fordi de ikke oplever, at deres nære relationer forstår dem, eller fordi de ikke selv italesætter, at de har behov for støtte (Schönbucher et al., 2014). Det er derfor vigtigt at afdække barnet eller den unges individuelle behov for støtte i forbindelse med håndteringsfasen og dermed give barnet eller den unge indflydelse på, hvilken form for støtte der er hjælpsom for vedkommende.

5.3 Når det formelle forløb er slut

Når det formelle forløb er slut, og sagen eksempelvis er blevet lukket af myndighederne, fortsætter barnet eller den unges proces og overvejelser om at fortælle om volden eller de(t) seksuelle overgreb, samtidig med at minder og oplevelser i relation til det, der er sket, fortsat kan præge deres hverdag. Nogle kan derfor have behov for støtte, når de skal finde sig til rette i en hverdag i konteksten af deres oplevelser.

For nogle af børnene og de unge er det vigtigt at få hjælp og støtte, efter det formelle forløb er afsluttet. En pige, som har været udsat for seksuelle overgreb, fortæller, at hun har en vejleder på sin uddannelse, som hun kan tale med. Det seksuelle overgreb præger fortsat pigens hverdag, og hun oplever i perioder angst og koncentrationsbesvær. Da hun afsluttede sit forløb i børnehuset, havde hun det stadig svært og havde behov for støtte. Familien overvejede en psykolog eller kontaktperson, men valgte til sidst en SPS-vejleder, som var på pigens uddannelsessted. Pigen fortæller:

*Pige: På min skole der har jeg en **SPS-vejleder, som jeg snakker med en gang om ugen** og sådan noget, så **der kan jeg ligesom læse af**. [...]*

Interviewer: Og har du brugt din vejleder til at snakke om nogle ting forbundet med overgrebet?

*Pige: Nej. Det har jeg ikke. Men jeg tror heller ikke, at jeg har haft brug for det sådan. [...] Jeg tror meget, at hende der er ligesom – det der med, **nu er det svært at koncentrere mig i skolen. Nu har jeg ikke lyst til at komme afsted, så kan jeg snakke med hende**.*

Forud for at pigen startede hos SPS-vejlederen, fik vejlederen en detaljeret udskrift fra børnehuset, som beskrev det overgreb, som pigen havde været udsat for. Det

var aftalt med familien og betød, at pigen ikke selv skulle fortælle det til vejlederen. Pigen har ikke brugt vejlederen til at tale om overgrebet, men har brugt vedkommende til at få redskaber til at håndtere nogle af de udfordringer, der præger hendes hverdag som følge af overgrebet.

Det er dog ikke alle børn og unge, der ønsker støtte efterfølgende. Da Amal (aldersgruppe 12-17 år) bliver spurgt, om det kan være en hjælp for børn og unge at få en kontaktperson på skolen eller i fritidshjemmet, svarer hun, at det ikke er noget, hun selv har behov for:

Nogle gange gider jeg jo ikke at åbne op, så jeg ved ikke, om det er en god idé at få lærerne til at spørge ind. Men måske kan de godt sådan spørge, om man har det okay eller har brug for noget. Men nogle gange er det sådan lidt – for der er nogle børn, der ikke gider at åbne op.

Amal forklarer efterfølgende, at hun ikke har behov for, at voksne spørger ind til volden, da hun ønsker at komme videre. I stedet fremhæver hun, at det for hende var vigtigt at have en ven, som hun kunne betro sig til. Amal måtte flytte skole, da familien flyttede på krisecenter, og hun italesætter derfor et ønske om, at lærerne på den nye skole havde været opmærksomme på at sikre, at hun fik en ny ven, som hun kunne betro sig til.

Opsamling: Når det formelle forløb er slut

Selvom sagen officielt er afsluttet, betyder det ikke, at børnene og de unges oplevelser, tanker og bekymringer forbundet med overgrebet også slutter. Volden eller det seksuelle overgreb kan fortsat præge børnene og de unges hverdag, og det er derfor vigtigt at afdække barnet eller den unges behov for hjælp og støtte, når hverdagen igen sætter ind. Det drejer sig både om behovet for professionel hjælp (fx psykolog), og behovet for støtte fra relationer i hverdagen (fx i familien eller på skolen) (Schönbucher et al., 2014).

6 Hvordan kan fagpersoner støtte børn og unge?

Da det kan være svært for børn og unge at fortælle om vold og seksuelle overgreb, er det nødvendigt, at personer omkring dem kan understøtte samtaler om sådanne oplevelser. Derfor præsenterer dette kapitel ti opmærksomhedspunkter, der beskriver, hvordan fagpersoner og rammerne omkring samtalerne kan støtte børn og unge i samtaler om overgreb. De ti opmærksomhedspunkter består af konkrete råd til samtalen og rammerne, som kan anvendes til at understøtte børn og unges inddragelse i forløbet, så de får mulighed for at sætte ord på deres oplevelser og give udtryk for det, som er vigtigt for dem.

I interviewene er børnene og de unge blevet spurgt om, hvilke råd de ville give til fagpersoner, der skal tale med børn og unge. Disse råd er nært knyttet til deres erfaringer med at fortælle om deres oplevelser i de tre faser. De ti opmærksomhedspunkter handler dels om, hvordan fagpersoner kan fungere som *dialogpartnere*, der kan bidrage til at skabe rum for at børn og unge kan dele deres oplevelser, dels hvordan *rammerne* omkring samtalerne kan understøtte skabelsen af et trygt og fortroligt rum. De ti opmærksomhedspunkter er:

Den gode dialogpartner

1. Vær opmærksom på tegn og reaktioner, og inviter til samtale
2. Giv tid til fortællingen, og følg op
3. Vær lyttende og bekræftende
4. Vær opmærksom på barnet eller den unges bekymringer
5. Gå fra generelle til specifikke spørgsmål
6. Giv barnet eller den unge kontrol over fortællingen
7. Hav uformelle samtaler, der også handler om andet

De gode rammer

8. Afhold samtaler i fortrolige rammer
9. Vær transparent om vidensdeling
10. Forklar roller, opgaver og det videre forløb.

Kapitlet bygger på børnene og de unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb i de tre faser samt deres råd til, hvordan fagpersoner kan tale med børn og unge om dette. Børnenes erfaringer og råd er ikke kun relevante i forbind-

else med én fase – i stedet kan positive erfaringer fra én fase give inspiration til, hvordan fagpersoner kan fungere som gode dialogpartnere og skabe gode rammer for samtaler på tværs af de forskellige faser.

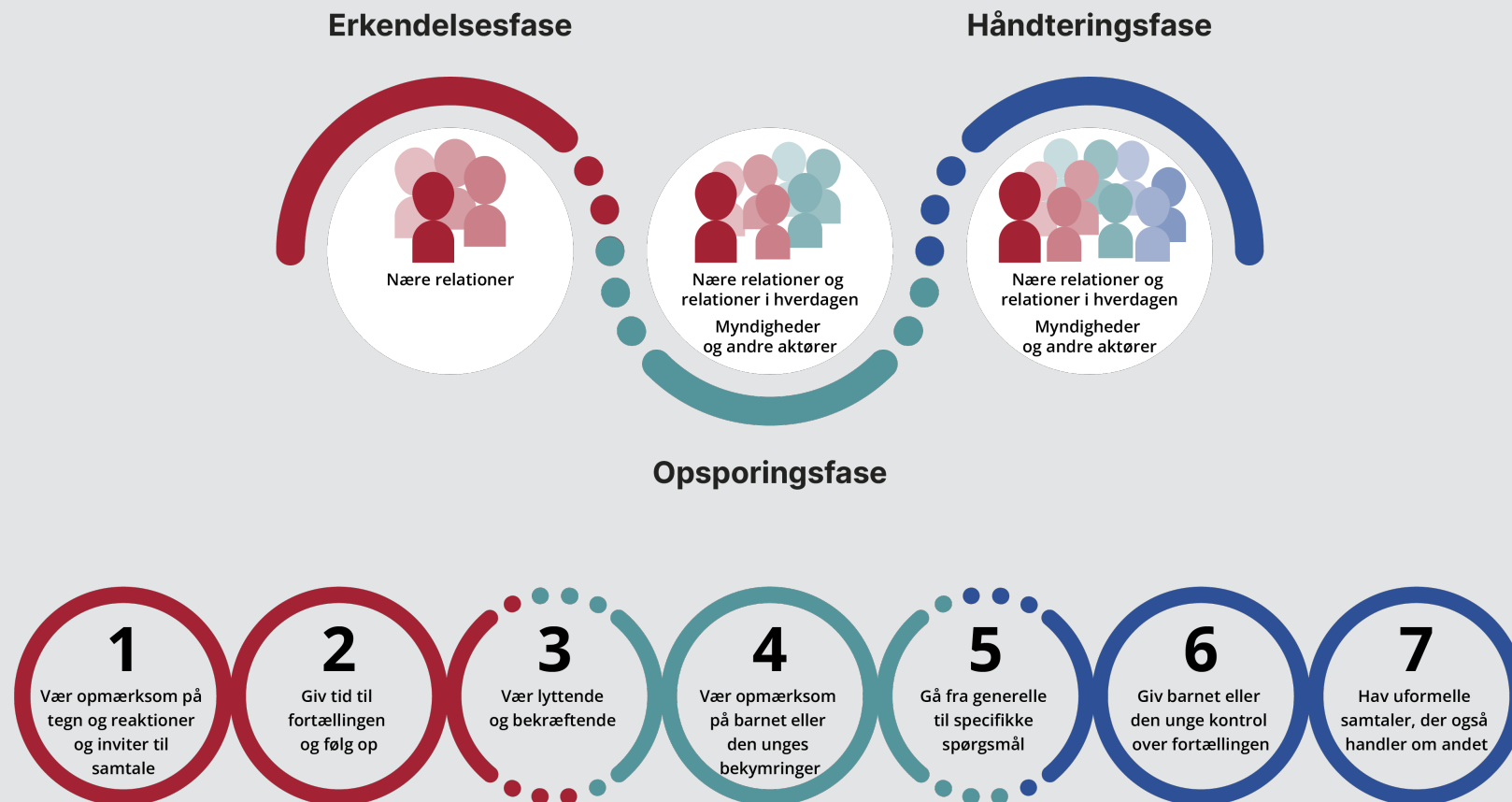
6.1 Den gode dialogpartner

At fortælle om vold og seksuelle overgreb handler ikke blot om barnet eller den unges måde at give udtryk for og fortælle om disse oplevelser, men handler også om, hvordan andre omkring dem indgår i og understøtter denne proces. De personer, som møder og interagerer med børn og unge, spiller alle en vigtig rolle som *dialogpartnere*, da de kan bidrage til at skabe rum for, at børnene og de unge kan åbne op om og dele deres oplevelser (Reitsema & Grietens, 2016).

Figur 6.1 viser en oversigt over de syv opmærksomhedspunkter, der beskriver, hvordan dialogpartneren på forskellige tidspunkter i børnene og de unges forløb, kan spørge ind til og tale om deres oplevelser. De tre faser vikler sig ofte ind i hinanden, frem for at afløse hinanden. Derfor er de opmærksomhedspunkter, der er vigtige i starten af forløbet, ikke blot vigtige her, men gennem hele forløbet. Figuren illustrerer derfor, hvornår de syv opmærksomhedspunkter typisk første gang bliver relevante i forløbet, og hvordan de herefter supplerer hinanden gennem forløbet.

Figur 6.1 Den gode dialogpartner

Nedenfor er skitseret de syv opmærksomhedspunkter, der handler om, hvordan dialogpartneren kan invitere til og indgå i samtaler med børn og unge om oplevelser med vold og seksuelle overgreb.

Kilde: VIVE.

6.1.1 Vær opmærksom på tegn og reaktioner og inviter til samtale

For at børn og unge bevidst kan give udtryk for deres oplevelser, kræver det, at de bliver bevidste om, at der er tale om overgreb – en erkendelsesproces, der kan være længerevarende, da overgrebet kan være blevet normaliseret, og barnet eller den unge kan mangle viden og sprog til at sætte ord på sine oplevelser. Det er derfor vigtigt at støtte børnene og de unges erkendelsesproces, eksempelvis ved at invitere til samtaler (fx en skolebaseret indsats), der kan øge deres sprog og viden om sådanne oplevelser.

Ved mistanke om overgreb er det vigtigt at spørge ind til barnet eller den unges oplevelser. Børnene og de unge fortæller om forskellige personer, der var opmærksomme på ændringer i deres adfærd og spurgte ind til deres trivsel. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på tegn og reaktioner på overgreb og invitere til samtaler, der kan afdække, hvad der er på spil i barnet eller den unges liv. Det handler både om at være opmærksom på de helt tidlige tegn – prøveballoner – hvorigennem barnet eller den unge ubevidst eller bevidst kan give udtryk for sine oplevelser (fx udtryk i relation til en bestemt person), fysiske tegn og adfærdsmæssige, psykiske og sociale reaktioner.

At spørge ind til vold og seksuelle overgreb er ikke nemt. Nogle af børnene og de unge giver udtryk for, at de har fornemmet, at andre har haft mistanke, men at de har haft en berøringsangst, der gjorde, at de ikke spurgte ind. Derfor italesætter nogle af børnene og de unge betydningen af, at andre spørger ind til, hvordan de har det, hvis de får mistanke om, at noget er galt (se citat).

Når mistanken er opstået, og personer omkring barnet eller den unge har samtaler, der skal afdække, hvad der er sket, kan det for nogle børn og unge være en støtte at blive stillet forskellige spørgsmål, der kan hjælpe dem til at sætte ord på deres oplevelser. Børnene og de unge kan være i tvivl om, om det, der foregår i familien, er overgreb, eller mangle sprog og viden til at beskrive det. Her kan det være en støtte at blive stillet forskellige spørgsmål, såsom at blive bedt om at beskrive forskellige episoder i hjemmet, beskrive hvordan de har det derhjemme, eller hvordan de har det i andre situationer (fx i skolen).

*Det kan være måden, [barnet eller den unge] opfører sig på. Altså, hvis de ikke tager ud, hvis de bliver og sidder på deres værelse alene. Du ved, der er så mange ting. [...] Altså virkelig bare spørg ind. **Det er ikke så svært at spørge, 'er du okay?'** Er der noget, du har lyst til at snakke om?'*

Victoria

Aldersgruppe 12-17 år

6.1.2 Giv tid til fortællingen og følg op

At fortælle om vold og seksuelle overgreb er en proces, der kan være præget af barnet eller den unges bekymringer og overvejelser om, hvad der vil ske, efter de har fortalt det. Det er derfor vigtigt at give barnet eller den unge tid til at åbne op i sit eget tempo. Det betyder, at personer omkring barnet eller den unge skal være tålmodige og vise, at de selv har god tid til at tale med barnet eller den unge (se citat). At give tid og være tålmodig kan understøtte skabelsen af et rum, hvor barnet eller den unge kan få tid til at overveje sin fortælling, så der dermed bliver skabt mulighed for, at vedkommende kan dele sine oplevelser.

Da det kan tage tid at åbne op om svære oplevelser, er det vigtigt at følge op på det, barnet eller den unge fortæller (eller ikke fortæller). Processen med at fortælle udvikles dels i takt med børnenes eller de unges erkendelse, dels i takt med, at der skabes mulighed for, at de kan dele svære oplevelser. Nogle af børnene og de unge giver eksempelvis udtryk for, at de på et tidspunkt blev spurgt ind til situationen, men at de af forskellige årsager ikke var klar til at fortælle om det (fx at de ikke havde en tillidsfuld relation til personen, eller at de ikke var forberedt på samtalen). Det kan derfor være nødvendigt at følge op og spørge ind til børnene og de unges oplevelser flere gange. Det kan også være nødvendigt søge informationer fra andre, der kan være med til at afdække situationen.

6.1.3 Vær lyttende og bekræftende

Når børnene og de unge deler positive erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb, fremhæver de særligt oplevelsen af at blive hørt og lyttet til. Det kan være vanskeligt for andre at forstå og høre børn og unges fortælling om vold og seksuelle overgreb – dels fordi personer omkring barnet eller den unge selv gennemgår en erkendelsesproces, dels fordi børnene og de unges fortællinger kan indeholde komplekse og modsatrettede oplevelser. Barnet eller den unge kan eksempelvis opleve ambivalente følelser i relation til voldsudøveren, hvilket kræver, at dialogpartneren lytter med særlig sensitivitet til fortællingen. Nogle børn og unge oplever ikke at blive hørt og oplever eksempelvis, at andre drager forhastede eller forudindtaget konklusioner. Det at lytte til og høre børnene og de unges fortællinger

*De skal være **tålmodige** i hvert fald. Det er meget vigtigt. **Hvis man skynder på nogen, så er det ikke sikkert, at de kan fortælle en det.** Og at de [barnet eller den unge] nok skal komme, når de er klar til ligesom at åbne lidt mere op.*

Frida

Aldersgruppe 12-17 år

spiller derfor en vigtig rolle i at afdække, hvad der er på spil i familien fra barnet eller den unges perspektiv.

Det også vigtigt at bekræfte barnet eller den unges oplevelser. For nogle børn og unge fylder tvivl meget i deres proces – særligt i erkendelsesfasen, men også i de andre faser. Denne tvivl kan blive en barriere for at fortælle om oplevelserne og betyde, at de bliver tilbageholdende med at fortælle om det. Når børn og unge deler deres oplevelser, er det derfor vigtigt, at de bliver bekræftet (se citat). Hvis børnene og de unge mødes med andres tvivl eller mistro, kan deres egen tvivl blive forstærket. Det er derfor vigtigt at undgå at stille spørgsmål, der sår tvivl om, hvad der er sket (fx "er du sikker?"), da det kan få betydning for, om barnet eller den unge fortæller om sine oplevelser (igen).

6.1.4 Vær opmærksom på barnet eller den unges bekymringer

Børnene og de unge kan have forskellige bekymringer, der kan få betydning for hvornår – og om – de deler deres oplevelser med andre. Eksempelvis er nogle bekymret for, hvordan andre vil se dem, om andre vil få det at vide, og hvilke konsekvenser det kan have. Disse bekymringer kan betyde, at de udskyder eller bliver tilbageholdende med at fortælle om deres oplevelser. Det er derfor vigtigt at spørge børnene eller de unge, om de har nogle bekymringer, for derigennem åbent at kunne adressere disse og dermed skabe rum for, at de kan dele deres oplevelser.

At spørge ind til og adressere barnet eller den unges bekymringer kræver, at dialogpartneren er opmærksom på, hvordan personen agerer i mødet med barnet eller

*Det, at nogen kan **bekræfte en i det, man oplever**, det ... det er bare så vigtigt. Man føler sig skør, eller det kan man komme til. **Jeg har følt mig skør**, og det er så hårdt. Ja... jeg er rigtig glad for de voksne mennesker, der har **lyttet til og set mig og troet på mig**, for uden dem, så tror jeg da ikke, at jeg sad her i dag faktisk overhovedet.*

Gry

Aldersgruppe 18-25 år

Man skal ikke opføre sig på den måde, hvor man sætter sig ned, og så siger man: 'Så, nu skal vi have en snak, en alvorlig snak'.** Altså sådan skal det ikke være, det skal ikke være det der alvorlige ansigt, det kan det godt blive lidt senere hen. Men man skal prøve at gøre det **så hyggeligt og behageligt som muligt, selvom det er et meget ubehageligt emne** at snakke om. Hvis det er et lille barn, man har med at gøre, så smil. Man behøver selvfølgelig ikke at smile gennem det hele, men man skal bare ... **det er seriøs snak, der er ikke nogen grund til at gøre det mere seriøst for nogen, der skal snakke om det første gang.

Laura

Aldersgruppe 12-17 år

den unge. Eksempelvis kan nogle børn og unge opleve, at andre bliver skræmt af deres fortælling eller går i panik, når de hører om det, de har oplevet, hvilket potentielt kan forstærke barnet eller den unges bekymringer. Når børnene og de unge beskriver positive erfaringer med at fortælle om overgreb, fremhæver nogle af dem derfor betydningen af, at den anden person agerede roligt, hvilket var med til at skabe en rolig og afslappet atmosfære. Derudover fremhæver nogle af børnene og de unge, at det er vigtigt at holde stemningen hyggelig og behagelig, selvom det er en seriøs samtale og et alvorligt emne, der tales om (se citat).

6.1.5 Gå fra generelle til specifikke spørgsmål

Forskellige typer af spørgsmål kan understøtte samtalen på forskellige tidspunkter i forløbet. I erkendelsesfasen og den tidlige opsporingsfase kan generelle spørgsmål bidrage til at åbne samtalen. Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at det kan opleves voldsomt, hvis de bliver stillet direkte spørgsmål om overgrebet uden at være forberedt på det. Særligt i erkendelsesfasen, hvor de selv kan være i tvivl om, hvad der foregår i hjemmet, og i opsporingsfasen, hvor de kan være bekymret for, hvad der vil ske.

På trods af volden eller det seksuelle overgreb kan barnet eller den unge have ambivalente følelser i relation til voldsudøveren. At blive spurgt direkte ind til negative handlinger, som ens forældre eller nære familierelationer har gjort, kan derfor være svært for nogle (se citat). Derfor fremhæver nogle af børnene og de unge, at det kan være nemmere at blive stillet indirekte spørgsmål, der inviterer til generelle samtaler (fx hvordan man har det derhjemme). For nogle børn og unge kan en direkte spørgeform opleves som et pres. Det kan medføre en oplevelse af at have talt over sig eller at miste kontrollen over fortællingen. Her kan generelle spørgsmål, der handler om stemninger i hjemmet og følelser relateret til bestemte personer, være med til at åbne samtalen og skabe rum for, at børnene og de unge kan dele deres oplevelser.

Skulle [jeg] sidde **direkte** og sige, 'min far har slået mig' eller 'min mor har slået mig'. **Det var svært for mig i hvert fald.** Jeg blev så aldrig rigtig spurgt om det. Altså, jeg fortalte det jo selv – til damen på skolen. Mumlede det godt nok, så hun skulle spørge mig fire gange: 'Hvad siger du?' [griner lidt]. Men det var mig selv, der prøvede at fortælle hende det. Hun havde fået lidt en besked om, hvad det handlede om. [...] Men jeg sidder og tænker, **hvis der var nogen, der spurgte mig direkte: 'Har han slået dig?'. Selv der havde jeg sagt nej.** Fordi det var så **voldsomt**.

Rasmus

Aldersgruppe 18-25 år

Det er dog vigtigt, at spørgsmålene på et tidspunkt bevæger sig fra det generelle til det specifikke, da de specifikke spørgsmål kan bidrage til at bekræfte børnene og de unges oplevelser. Derudover har nogle børn og unge oplevet, at andre har haft en berøringsangst i forhold til at spørge ind til deres oplevelser. Derfor italesætter nogle af børnene og de unge vigtigheden af at spørge direkte ind til overgrebet med afsæt i deres individuelle behov. Disse børn og unge skelner ofte mellem den fase, hvor barnet eller den unge selv stadig kan være i tvivl, og den fase, hvor volden eller det seksuelle overgreb er blevet kendt af andre. Andre børn og unge giver også udtryk for, at der er forskel på faserne, og at de er bevidste om, at nogle fagpersoner har brug for specifik viden (fx i håndteringsfasen).

6.1.6 Giv barnet eller den unge kontrol over fortællingen

I sager om vold og seksuelle overgreb er det vigtigt for børn og unge, at de kan kontrollere, hvor meget de fortæller til hvem. Viden om vold og seksuelle overgreb opfattes af børnene og de unge som privat og personlig information. Det betyder, at de er varsomme med at fortælle om det. Nogle af børnene italesætter derfor betydningen af, at børn og unge ikke tvinges til at dele informationer, og informeres om, at de selv bestemmer, hvor meget de vil fortælle (se citat). Det kan derfor være nødvendigt at tale med barnet eller den unge flere gange, så vedkommende gradvist får mulighed for at dele sine oplevelser, samtidig med at barnet eller den unge har kontrol over situationen, og hvor meget vedkommende ønsker at fortælle.

En måde at give børnene og de unge kontrol over situationen er at lave en aftale om, hvordan de kan give udtryk for, at de ønsker at tage en pause eller stoppe samtalen. Dette kan blandt andet gøres ved at give barnet eller den unge mulighed for at vise det, frem for at skulle sige det med ord, eksempelvis ved at løfte en bestemt genstand (fx sin telefon). Det er én måde, hvorpå børnene og de unge kan kontrollere, hvor meget de ønsker at fortælle i en given situation.

*Jeg tror helt klart noget, som alle, der er blevet udsat for vold, ville være enige om, er, at **de skal ikke tvinges**. Altså ... man skal blive informeret om, at man godt må gå, hvis man vil. **Man bestemmer selv, hvor meget man har lyst til at dele**. Altså, vi kan godt i stedet for, at vi sidder og snakker om det i en lang omgang, så kan vi godt tage sådan små måske 5-10 minutter, hvor man sidder og snakker om noget. Det er forskelligt. Og så gøre det på den måde i stedet for. **For det kan jo være en meget svær ting at snakke om**. Så jeg tror helt klart det der med, at den, man skal til at snakke med, ved, at de ikke bliver tvunget til noget. Og altså **at de selv har kontrol over situationen**, fordi jeg føler, det er meget sådan noget, som sådan folk, der er blevet udsat for vold, føler, at de ikke rigtig har.*

Anya

Aldersgruppe 12-17 år

Når volden eller det seksuelle overgreb bliver kendt af andre, oplever nogle af børnene og de unge, at det kan være vanskeligt at skabe fokus på deres fortælling – særligt i håndteringsfasen, hvor forskellige fagpersoner med afgrænsede roller skal høre og anvende deres fortælling. I en sag om overgreb kan andres fortællinger fylde (fx forældre eller voldsudøvere), samtidig med at børnene og de unge kan opleve, at det, der er vigtigt for dem, ikke er vigtigt for sagen. Når barnet eller den unge ikke oplever at få sit perspektiv hørt, eller oplever, at samtaler finder sted uden deres kendskab, kan det vanskeliggøre deres inddragelse i samtalerne og sagen som helhed (se citat). Det er derfor vigtigt at være opmærksom på at skabe plads i samtalerne, så børnene og de unge kan fortælle om de oplevelser, som har særlig betydning for dem, så de føler sig hørt og taget alvorligt i sager, der omhandler dem.

*Isabella: **Jeg følte slet ikke, at det handlede om mig.** Det handlede om min mor og ham [voldsudøver]. Jeg følte slet ikke, at jeg var en del af det. Og det var mine følelser, de sad og snakkede om. **Det var det, der var sket med mig, de sad og snakkede om.** [...]*

Interviewer: Det foregik ligesom uden om dig og over hovedet på dig?

*Isabella: Ja, jeg tænkte, at **nu var jeg endelig nået dertil, hvor jeg turde at fortælle, hvad der var sket, og troede at der var nogen, der skulle lytte til mig,** og så foregik det herovre. Altså, sådan at alting gik så stærkt, men at det skete herovre. **Sådan jeg var slet ikke en del af det.***

Isabella

Aldersgruppe 12-17 år

6.1.7 Hav uformelle samtaler, der også handler om andet

Oplevelser med overgreb er for børnene og de unge private og fortrolige. Det kan derfor være vanskeligt, når personer, de ikke kender, stiller personlige spørgsmål, eller hvis spørgsmål stilles på en måde, som gør det vanskeligt for dem at indgå i samtalen. Nogle af børnene og de unge har oplevet nogle samtaler som et "forhør", hvor de blev stillet en række spørgsmål, som de skulle svare ja eller nej til. Derfor italesætter de betydningen af, at have mere uformelle samtaler, der tager form som en dialog og ikke en "afhøring".

Generelt spiller tillidsfulde relationer en central rolle i processen med at fortælle om vold og seksuelle overgreb, da de kan skabe rum og mulighed for, at børn og unge kan dele deres oplevelser. Det kan dog være særligt vanskeligt at skabe et tillidsfuldt rum i det første møde (fx det første møde med en børne- og ungerådgiver). For nogle børn og unge kan det derfor være en støtte at have eksisterende tillidsfulde relationer med, når de skal fortælle om deres oplevelser i nye rammer. Det kan eksempelvis være en forælder eller en voksen fra barnet eller den unges skole eller

fritidstilbud, da sådanne eksisterende tillidsfulde relationer kan bidrage til at understøtte skabelsen af et tillidsfuldt rum i nye og ukendte rammer.

At skabe en tillidsfuld relation kræver, at der afses tid til, at relationen kan udvikle sig (se citat). Her kan uformelle samtaler, hvor der skabes rum for at tale om andre aspekter af barnet eller den unges liv (og ikke kun overgrebet), være med til at udvikle relationen. Det kan eksempelvis gøres ved at tale om barnet eller den unges interesser (fx en fritidsaktivitet). At tale om andet kan medføre, at børnene og de unge føler sig trygge i samtalen, da det kan bidrage til at skabe et trygt rum.

Uformelle samtaler med muligheden for at tale om andet kan også bidrage til at skabe en samlet fortælling om barnet eller den unge. Nogle af børnene og de unge er bekymret for, om viden om overgrebet vil ændre andres syn på dem. Det kan derfor være vigtigt at give barnet eller den unge mulighed for at tale om andet, så deres fortælling om dem selv ikke kun kommer til at handle om overgrebet.

6.2 De gode rammer

Rammerne omkring samtaler med børn og unge i sager, der vedrører dem, er vigtige, da rammerne er med til at sikre, at børn og unge kan give udtryk for deres oplevelser, bekymringer og ønsker. Rammerne omkring samtalen omhandler dels de fysiske rammer, som samtalen afholdes i, dels de bredere rammer omkring samtalen, der er med til at skabe rum for, at børn og unge kan give udtryk for deres synspunkter. Det handler eksempelvis om, hvordan barnet eller den unge forberedes på samtalen og løbende informeres om sagsforløbet og rettigheder (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022). At fortælle om overgreb er for flere af børnene og de unge en vanskelig proces, der er forbundet med overvejelser og bekymringer i forhold til, hvordan de beskytter sig selv og andre. At kunne fortælle om sådanne oplevelser kræver derfor nogle *rammer*, der opleves trygge og fortrolige.

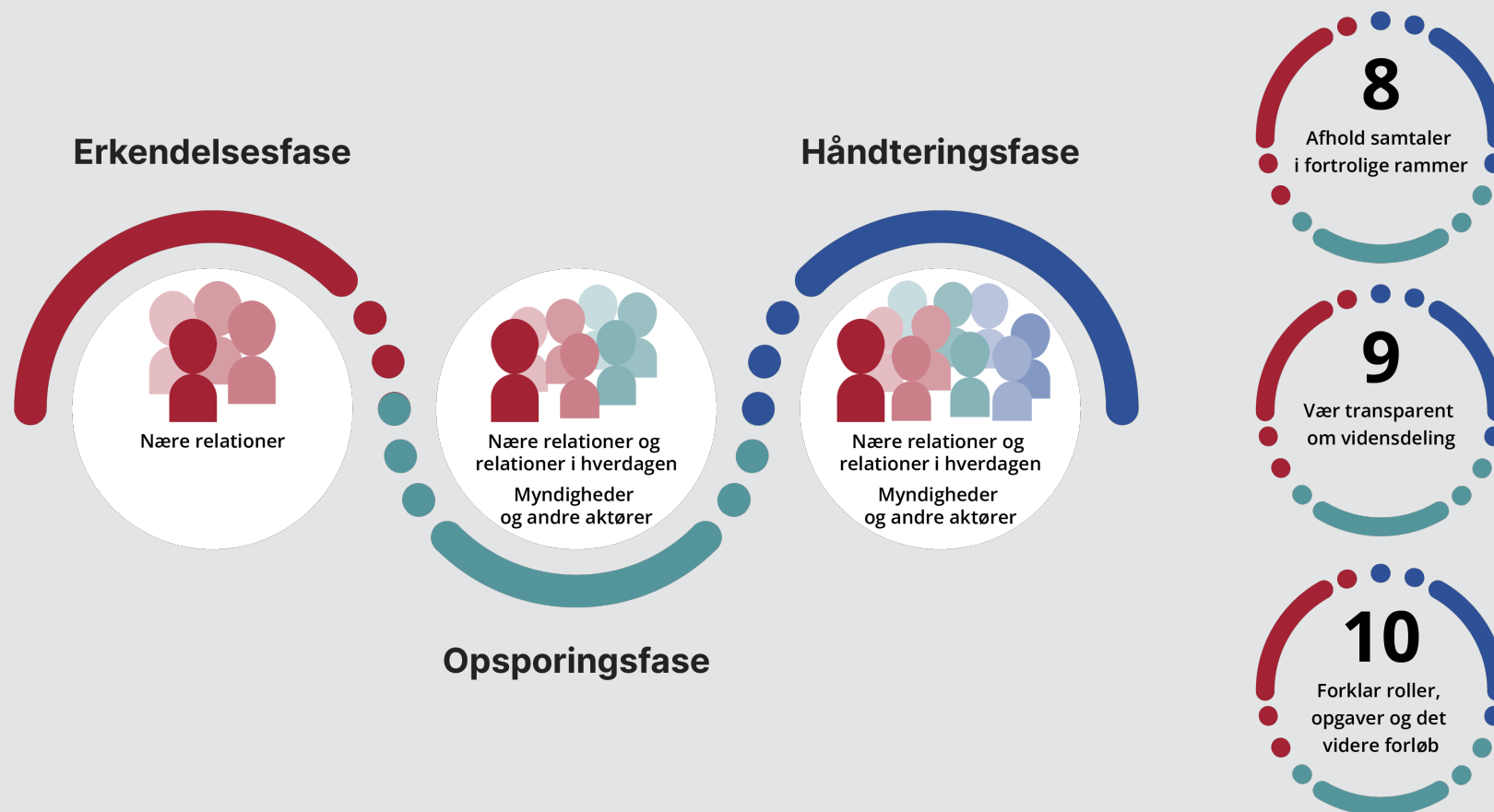
Hvis det er første gang, du nogensinde snakker med nogen fra kommunen, så selvfølgelig hvis barnet har lyst til at åbne sig op, så lad dem gøre det, men **man kan heller ikke som kommune forvente, at der er en, der kommer ind og siger: 'Nu skal du høre, jeg tager lige mine noter frem'. Altså, det er ikke sådan, det er – det handler om at have et vist mod og en vis tillid til en person.**

Olivia

Aldersgruppe 12-17 år

Figur 6.2 De gode rammer

Nedenfor er skitseret de tre opmærksomhedspunkter, der vedrører skabelsen af rammer, der kan understøtte samtaler med børn og unge om oplevelser med vold og seksuelle overgreb.

Kilde: VIVE.

Figur 6.2 viser en oversigt over de tre opmærksomhedspunkter, der beskriver skabelsen af rammer, der kan understøtte samtaler med børn og unge om oplevelser med overgreb gennem forløbet. Rammerne er en central del af hele forløbet, men bliver særligt vigtige i opsporings- og håndteringsfasen, når børnene og de unge skal fortælle om deres oplevelser til flere fagpersoner og i flere arenaer, som kan være nye og ukendte for dem.

6.2.1 Afhold samtaler i fortrolige rammer

At skabe rum for samtaler om personlige emner kræver, at rammerne sikrer børnene og de unges privatliv og understøtter gennemførelsen af fortrolige samtaler. Det vedrører de fysiske omgivelser før, under og efter samtale samt den atmosfære, der skabes gennem dialogpartnerens adfærd.

De fysiske omgivelser

De omgivelser, som danner de fysiske rammer for samtaler om vold og seksuelle overgreb, skal være fortrolige og signalere tryghed. Det omhandler dels den kontekst, hvori barnet eller den unge inviteres til samtaler, dels de fysiske rammer for selve samtalen.

For flere af børnene og de unge er informationen om overgreb privat, og nogle er bekymret for, hvordan denne information vil ændre andres opfattelse af dem. Derfor er det vigtigt at beskytte børnene og de unges privatliv i forbindelse med samtaler – ikke blot under selve samtalen, men også før og efter samtalen. Eksempelvis har nogle af børnene og de unge prøvet at blive inviteret og hentet til samtaler foran andre, såsom deres klassekammerater, hvilket ikke opleves privat og fortroligt (se citat). Det er derfor vigtigt at medtænke de bredere rammer omkring selve samtalen, så børnene og de unges privatliv beskyttes.

De fysiske rammer for selve samtalen skal signalere fortrolighed, tryghed og afslapethed. De fysiske rammer skal opleves behagelige, lokalet kan eksempelvis være

*Min klasselærer. Hun tog mig sådan i klassen, hvor der var pause, og sådan noget og **allesammen var ude**. Og så spurgte hun mig bare sådan: '**Har du brug for noget?** Er du ked af det? Hvis du har brug for at råbe en gang imellem, så kan du godt komme til mig, så kan vi råbe sammen', og sådan noget. Så hun var sådan rigtig god med det. Hvor andre [lærere] ikke var lige så gode. [...]
Altså, de **prøvede at sige det sådan ved siden af mine venner**. Og så sagde de det, så **det var ikke rigtig privat mellem mig og den lærer**.*

Amal

Aldersgruppe 12-17 år

indrettet med behagelige møbler og dekoreret med plakater med farver og genstande, der giver rummet liv, så det ikke opleves som gråt og koldt. Derudover er det vigtigt at tilbyde nogle rammer for samtalen, der understøtter børnene og de unges deltagelsesmuligheder, eksempelvis ved at give mulighed for at lave en aktivitet. Det kan være vanskeligt for børn og unge at tale om overgrebet, da det er et følsomt og personligt emne. Derfor fortæller nogle, at det kan være en hjælp at lave en aktivitet under samtalen (fx spille PlayStation, gå en tur eller tegne). At give mulighed for at lave noget eller sidde med noget i hænderne kan understøtte samtaler om svære emner, da det kan bidrage til at nedtone den intensitet, som nogle børn og unge kan opleve i samtalen.

Dialogpartnerens adfærd

Dialogpartnerens adfærd spiller en central rolle i at skabe rolige rammer for samtalen samt et fortroligt rum. Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at det er vigtigt, at dialogpartneren udviser ro. De kan være bekymret for andres reaktioner, og derfor italesætter de betydningen af, at dialogpartneren reagerer og agerer roligt (fx taler med sænket stemme). Selvom dialogpartneren skal agere stille og roligt, så italesætter nogle af børnene og de unge samtidig, at der er tale om en balancegang, da personen ikke må se for alvorlig ud, men samtidig skal vise, at vedkommende tager barnet eller den unge alvorligt (se citat). Flere af børnene og de unge fortæller, at det er vigtigt for dem at blive hørt og taget seriøst. Her kan den måde, dialogpartneren agerer på i samtalen, være med til at understøtte denne oplevelse. Det kan derfor være forskelligt, hvad børnene og de unge har brug for i samtalen, og det er derfor vigtigt at afdække den enkeltes behov.

Dialogpartneren skal også være opmærksom på sine egne reaktioner. Nogle af børnene og de unge fortæller, at de er bevidste om, at deres fortælling kan virke voldsom på andre. De italesætter dog samtidig, at det er vigtigt, at den anden ikke ændrer adfærd over for barnet eller den unge (fx bliver overbeskyttende). Selvom dialogpartneren kan blive påvirket af fortællingen, er det vigtigt for nogle af børnene

*Mads: Man skal ikke være aggressiv, **man skal ikke have en aggressiv tone eller være aggressiv i væremåden.***

*Man skal være **stille og rolig**. Ikke sådan noget ... Jo direkte på, men ikke direkte på sådan en måde, hvor man bare smider [spørgsmål] i hovedet med det samme. [...]*

Interviewer: Tror du at der er forskel på, om man fx sidder med et stoneface, eller man smiler eller ser alvorlig ud?

*Mads: **Man skal jo se alvorlig ud.** [...] Fordi ellers så sidder man og tænker på den anden side, at personen **ikke tager en seriøst.***

Mads

Aldersgruppe 12-17 år

og de unge, at vedkommende ikke viser dette og ændrer adfærd. I stedet kan en uændret adfærd være med til at signalere stabilitet på et tidspunkt, som kan virke usikkert og utrygt for barnet eller den unge.

6.2.2 Vær transparent om vidensdeling

Børnene og de unge opfatter og behandler viden om vold og seksuelle overgreb som privat og fortrolig information. Derfor er det centralt at skabe transparens om vidensdeling (fx hvad der fortælles videre, og hvem det fortælles til). Flere af børnene og de unge giver udtryk for, at det, de havde fortalt blev fortalt videre, uden at de havde givet samtykke eller var vidende om det. Når det fortælles videre, uden at barnet eller den unge er informeret om det, kan det opleves som et tillidsbrud. Det er derfor vigtigt at være transparent om, hvem der får det at vide, så der skabes et rum, hvor børnene og de unge kan dele deres oplevelser.

Nogle af børnene og de unge er bevidste om, at viden om overgreb er viden, som fagpersoner skal handle på. Det er derfor primært i tilfælde, hvor de er blevet lovet, at det ikke kommer videre, men det alligevel sker, at de oplever det negativt. Det kræver ifølge nogle af børnene og de unge en åbenhed om, hvem det bliver – og ikke bliver – sagt videre til (se citat). Børnene og de unge kan eksempelvis være bekymret for, om deres forældre bliver informeret om, at de har talt med nogen om overgrebet. Det er derfor vigtigt, at børnene og de unge bliver grundigt informeret om videregivelse af samtaleindhold, herunder hvilke informationer der bliver videregivet til hvem og hvordan.

For nogle børn og unge kan det dog være en støtte at få hjælp til at sige det videre. I nogle familier holdes viden om volden eller de(t) seksuelle overgreb inden for familien (fx familier, hvor der finder partnervold sted). For nogle børn og unge kan det være en hjælp, at de ikke selv skal fortælle om det. Det kræver dog, at de er blevet spurgt og informeret om videregivelsen. For nogle kan det være en vej til at få støtte, da det kan bidrage til, at der er flere personer, som de kan betro sig til, hvis de har behov for det. Det er derfor vigtigt at afdække børnene og de unges individuelle behov og ønsker i forhold til vidensdeling.

Og så at de bliver **bekræftet i, at det ikke bliver sagt videre** og sådan, fordi det er jo også sådan, **så bliver det lige pludselig sagt til ens forældre fx**, og så – **det vil man jo ikke have, hvis man føler sig bange** derhjemme eller noget.

Eline

Aldersgruppe 12-17 år

6.2.3 Forklar roller, opgaver og det videre forløb

Det kan være vanskeligt for børnene og de unge at vide, hvad der vil ske, når de har fortalt om overgrebet. Mens nogle beskriver, at de ikke vidste præcis, hvad der ville ske, så havde flere en forventning om at "noget" ville ske (se citat). Når børnene og de unge beskriver negative oplevelser med processen, handler det ofte om situationer, hvor deres forventninger ikke stemte overens med deres oplevelser af, hvad der skete. For at kunne støtte barnet eller den unge er det derfor vigtigt at afdække og afstemme vedkommendes forventninger.

Når sagen håndteres, møder børnene og de unge ofte en række nye fagpersoner fra forskellige myndigheder og andre aktører, sideløbende med at de (fortsat) har kontakt med fagpersoner i deres nærmiljø. Nogle af børnene og de unge giver udtryk for, at det kan være vanskeligt at forstå de forskellige fagpersoners roller og formålet med samtaler. Det er derfor vigtigt at støtte børnene og de unge i forløbet, så de

ved, hvordan processen vil forløbe, hvem de skal tale med og hvorfor, samt hvilken rolle de forskellige personer spiller i det samlede forløb.

Endelig er det vigtigt, at fagpersoner er opmærksomme på barnet eller den unges eventuelle behov for støtte, når det formelle forløb er slut. Barnet eller den unge kan fortsat være påvirket af tanker og bekymringer, som er relateret til volden eller de(t) seksuelle overgreb. Det er derfor vigtigt at afdække barnet eller den unges behov for hjælp eller støtte efterfølgende.

Information til børn om deres rettigheder

FN's børnekonvention beskriver, at børn har ret til at give udtryk for deres synspunkter og blive hørt i sager, der vedrører dem. Denne inddragelse af barnet kræver, at barnet bliver informeret om sagen, processen samt aktører og deres beslutningskompetencer. Derudover skal børn og unge informeres om deres rettigheder og klagemuligheder (Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022). Med barnets lov får børn fra 10 år eksempelvis partsbeføjelser, og kommunen er forpligtiget til at informere børn herom samt informere dem om deres ret til en bisidder.

Kilde: Social- og Boligstyrelsen, 2023.

Jeg har en forestilling om, at ... nogen på et eller andet tidspunkt må sætte sådan et system af et eller andet i gang. En kavalkade af en eller anden sådan social myndighed. Jeg tænker ikke, at der er nogen, der skal tvangs fjernes eller noget som helst, men **der må da komme nogen og banke på en dør i det mindste og sige: 'Hallo'.**

Gry

Aldersgruppe 12-17 år

Dokumentation

7 Metode

Rapporten bygger på tidslinjeinterview med børn og unge, der har oplevet vold eller seksuelle overgreb i hjemmet. Derudover er børnene og de unges erfaringer blevet diskuteret på en workshop med fagpersoner med henblik på at bruge børnene og de unges erfaringer til at styrke praksis.

7.1 Interview med børn og unge

Dette afsnit beskriver undersøgelsens metodiske tilgang i interviewene med børnene og de unge samt præsenterer de etiske overvejelser.

7.1.1 Rekruttering og interviewdeltagere

I forbindelse med undersøgelsen har vi anvendt en bred rekrutteringsstrategi for at få så mange forskellige fortællinger som muligt repræsenteret samt for at opnå repræsentation i forhold til køn, alder og type af overgreb (fysisk vold, psykisk vold, seksuelle overgreb, partnervold mellem omsorgsgivere). For at nå ud til børn og unge med forskellige oplevelser har vi rettet henvendelse til en række forskellige aktører i rekrutteringsprocessen, herunder:

- Børnehuse
- Krisecentre (herunder efterværnstilbud)
- Organisationer med fokus på vold i de nære relationer
- Behandlingstilbud til børn udsat for vold eller seksuelle overgreb.

Udover den rekruttering, der har fundet sted gennem de forskellige aktører, har vi også rekrutteret deltagere via et opslag på sociale medier, målrettet unge (over 15 år). Vores rekrutteringsstrategi var forbundet med vores etiske overvejelser, hvilket beskrives nedenfor (se afsnit 7.1.3).

I alt har 20 børn og unge deltaget i undersøgelsen. Lidt over halvdelen af deltagerne er piger eller unge kvinder (60 pct.), mens lidt under halvdelen er drenge eller unge mænd (40 pct.). De fleste deltagere er i aldersgruppen 12-17 år (70 pct.), mens de øvrige deltagere er i aldersgruppen 18-25 år (30 pct.). De fleste af deltagerne har været udsat for fysisk og/eller psykisk vold, mens knap halvdelen har oplevet partnervold i hjemmet. En mindre andel har været udsat for seksuelle overgreb (20 pct.). Voldsudøveren var i de fleste tilfælde en forælder – primært faren – mens de øvrige

voldsudøvere var en stedfar eller en nær relation til familien (se Tabel 7.1 for en karakteristik af interviewdeltagerne). Af hensyn til børnene og de unges anonymitet giver vi kun en begrænset karakteristik af deltagerne her og i analysen. Af etiske årsager indgår der ikke børn og unge, der fortsat boede sammen med eller havde regelmæssig kontakt med voldsudøveren (se også afsnit 7.1.3 om etiske overvejelser).

Tabel 7.1 Karakteristik af interviewdeltagerne

Baggrundsinformation om deltagerne	Antal
Køn	
Pige/ung kvinde	12
Dreng/ung mand	8
Aldersgruppe	
12-17 år	14
18-25 år	6
Voldstype*	
Fysisk vold	10
Psykisk vold	12
Partnervold i hjemmet	9
Seksuelt overgreb	4
Voldsudøver	
Far	7
Mor	1
Begge forældre	3
Stedfar	5
Nær relation til familien	4

Anm.: Barnet eller den unge kan være udsat for flere typer af vold.

Kilde: VIVE.

7.1.2 Tidslinjemetode

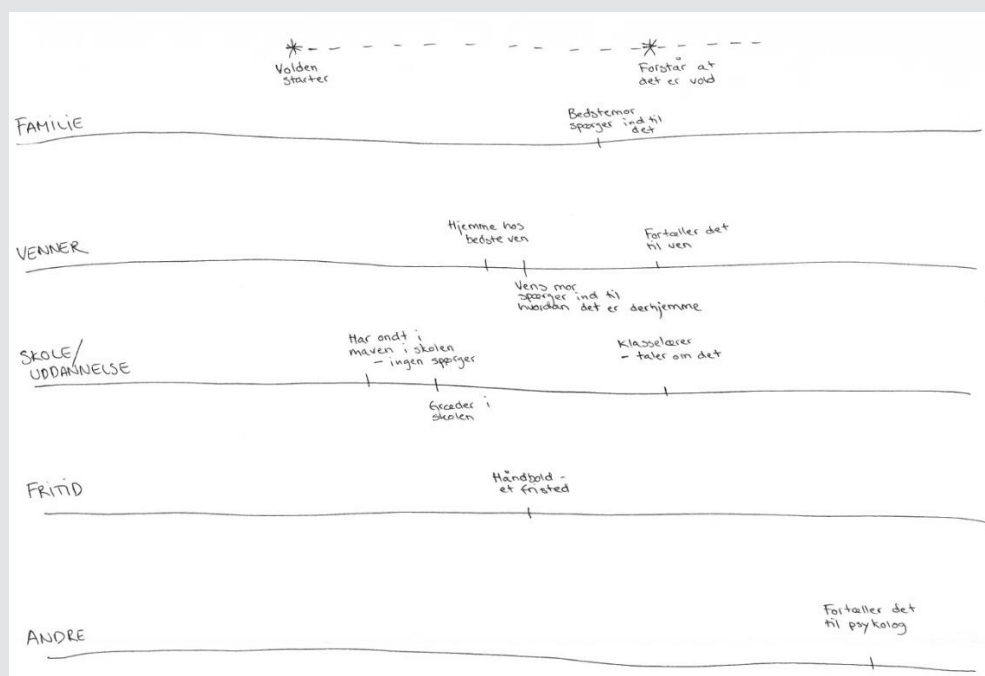
I interviewene med børnene og de unge har vi anvendt en tidslinjemetode (Adriansen, 2012). Formålet med interviewene var at få indsigt i, til hvem, hvornår, hvordan og hvorfor børn og unge fortæller om oplevelser med vold og seksuelle overgreb.

Tidslinjemetoden blev valgt for at understøtte børnene og de unges fortællinger, da vi ved fra tidligere forskning, at det at fortælle om vold og seksuelle overgreb ikke er en engangsbegivenhed, men en proces, der finder sted over tid (Ottosen &

Henze-Pedersen, 2021). Tidslinjemetoden er en måde at få indsigt i forskellige personer og begivenheder over tid samt knytte disse til interviewdeltagerens livserfaringer – i dette tilfælde i relation til det at fortælle om vold eller seksuelle overgreb. Konkret tegnes en tidslinje over personer og begivenheder under interviewet (Adriansen, 2012).

Figur 7.1 Eksempel på en tidslinje

Fiktivt eksempel på en tidslinje baseret på interview gennemført i forbindelse med undersøgelsen af børn og unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb.

Kilde: VIVE.

I interviewet tilgik vi ikke det at fortælle som en lineær proces, men brugte tidslinjen som et støttende greb til at gå frem og tilbage i tid og knytte forskellige personer og begivenheder til hinanden. For at få overblik over forskellige typer af personer og begivenheder inddelte vi tidslinjen i fem områder: 1) familie, 2) venner, 3) skole/uddannelse, 4) fritid, og 5) andre (se et fiktivt eksempel på en tidslinje i Figur 7.1).

For at sætte børnene og de unges fortællinger i gang, blev de først spurgt, hvornår det gik op for dem, at de var eller havde været udsat for vold eller seksuelt overgreb. Herefter fulgte interviewet børnene og de unges fortælling, hvor interviewerens stillede spørgsmål, der udforskede, hvornår og hvordan andre fik viden eller mistanke om, at der foregik noget i barnet eller den unges liv, samt barnet eller den unges overvejelser om at fortælle om volden eller de(t) seksuelle overgreb. Vi spurgte også

ind til, hvad der skete bagefter, herunder hvordan børnene og de unge oplevede, at deres sag blev håndteret (fx af de sociale myndigheder). Interviewene havde også fokus på såkaldte prøveballoner (Flåm & Haugstvedt, 2013), hvor børnene og de unge eksempelvis gennem deres adfærd forsøger at gøre andre opmærksomme på volden, de(t) seksuelle overgreb eller en generel mistvivl. Interviewene havde fokus på, hvordan børnene og de unge oplevede, at andre reagerede på deres (bevidste eller ubevidste) signaler. I løbet af interviewet skrev interviewer eller barnet eller den unge selv begivenheder og personer ind på tidslinjen.

Afslutningsvis er børnene og de unge blevet spurgt ind til deres generelle refleksioner over det at fortælle om vold og seksuelle overgreb. Denne del af interviewet fokuserede på børnene og de unges overordnede tanker og overvejelser om at fortælle om sådanne oplevelser, om de ville ønske, at andre omkring dem havde gjort noget anderledes, og deres råd til, hvordan andre kan tale med børn og unge om disse oplevelser, samt hvad andre skal være opmærksomme på (se en oversigt over overordnede interviewtemaer Boks 7.1).

Boks 7.1 Interviewtemaer

Proces og overvejelser om at fortælle

Dette tema belyste, til hvem, hvornår og hvordan børnene og de unge fortalte om vold eller seksuelle overgreb samt spurgte ind til "prøveballoner" og andre tegn og reaktioner.

Håndtering af sagen

Dette tema belyste, hvordan børnene og de unge havde oplevet håndteringen af deres sag (hvis der havde været en sag), herunder hvem de havde talt med hvornår, og hvordan de oplevede samtalen.

Generelle refleksioner omkring det at fortælle

Dette tema belyste børnene og de unges generelle tanker omkring, hvad der kan være på spil, når man overvejer at fortælle om vold eller seksuelle overgreb, samt deres råd til, hvordan andre kan være opmærksomme på og tale med børn og unge om sådanne oplevelser.

7.1.3 Etiske overvejelser

At gennemføre en undersøgelse af børn og unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb involverer en række etiske overvejelser, da disse oplevelser har en meget sensitiv karakter (Henze-Pedersen, 2022a; Walsh, 2005). Disse etiske overvejelser relaterer sig særligt til rekrutteringsprocessen (fx gatekeepers og oplysning) og gennemførelsen af interviewet (fx balanceringen af svære emner).

I forbindelse med **rekrutteringsprocessen** har vi primært fået kontakt til børn og unge gennem forskellige aktører (fx børnehuse og behandlingstilbud), som beskrevet ovenfor. Dette har vi gjort for at få fagpersoners vurderinger af, hvilke børn og unge der kunne have lyst til at deltage i undersøgelsen, for på den måde at undgå at tage kontakt til børn og unge, der var meget belastede (fx svære traumer). I de fleste tilfælde har fagpersoner således været de første gatekeepers. Derudover er barnet eller den unges omsorgsperson(er) (fx den ene eller begge forældre) blevet kontaktet i forbindelse med undersøgelsen, og de har også bidraget med deres vurdering af, om barnet eller den unge kunne deltage i et interview. Vi ved, at denne fremgangsmåde kan betyde, at nogle børn og unge, som gerne vil deltage, ikke får mulighed for det, da det giver fagpersoner og omsorgspersoner kontrollen over, hvem der inviteres til undersøgelsen (Elliffe et al., 2020). I denne undersøgelse har vi dog valgt denne fremgangsmåde for at sikre, at de potentielle deltagere, vi fik kontakt med, var følelsesmæssigt og sikkerhedsmæssigt i stand til at deltage i interviewet. Vi valgte også at supplere denne fremgangsmåde med et opslag på sociale medier, målrettet unge (over 15 år), som selv kunne henvende sig.

I den første kontakt med børnene og de unge blev de oplyst om undersøgelsen, herunder om formålet med undersøgelsen og indholdet af interviewet, hvorefter de gav samtykke til at deltage i undersøgelsen (Henze-Pedersen, 2022a). For børnene og de unge under 18 år oplyste vi både dem og deres nærmeste omsorgsperson om undersøgelsen. For ikke at udsætte børnene og de unge for øget risiko oplyste vi udelukkende ikke-voldelige og ikke-krænkende omsorgsgivere om undersøgelsen. Dette er i tråd med anden forskning på området (Morris et al., 2012). I enkelte tilfælde blev det vurderet, at det ikke var muligt at oplyse den unges omsorgsperson(er), da det var dem, der udsatte den unge for overgreb (disse unge var alle over 17 år). Ved den første kontakt med barnets omsorgsgiver eller de unge indhentede vi viden om barnets eller den unges situation. Her vurderede vi, om det ville være forsvarligt at gå videre med interviewet alt efter barnets alder, typen af vold eller overgreb samt barnet, den unge og familiens sikkerhedsmæssige situation.

I forbindelse med **gennemførelsen af interviewet** var interviewerens særligt opmærksom på at skabe et trygt miljø for børnene og de unge. Interviewene blev gennemført et sted, hvor andre ikke kunne overheøre samtalen. Under interviewet anvendte vi en visuel metode (tidslinje), da visuelle metoder kan være med til at

reducere den intensitet, der kan være i en uvant interviewsituation, ved at flytte fokus fra direkte spørgsmål til en fælles aktivitet (Bagnoli, 2009; Henze-Pedersen, 2021; Punch, 2002). Under interviewet anvendte vi åbne spørgsmål, som gav børnene og de unge kontrol over, hvad de ville dele i interviewet (Evang & Øverlien, 2015; Øverlien & Holt, 2018). Tidligere forskning om vold i de nære relationer har vist, at børn er kompetente interviewdeltagere, som er i stand til at regulere interviewet (Evang & Øverlien, 2015). Derudover var vi opmærksomme på barnet eller den unges verbale og nonverbale udtryk (fx kropssprog, stilhed og 'det ved jeg ikke'-svar), og spurgte, om de ville have en pause eller afslutte interviewet, hvis de udviste tegn på ubehag (Eriksson & Näsman, 2012; Evang & Øverlien, 2015; Morris et al., 2012). Efter interviewet tilbød interviewereren at følge op med barnet eller den unge en uges tid efter interviewet.

I analysen er alle navne blevet anonymiseret, og personlige oplysninger er enten blevet udeladt eller ændret. Af hensyn til børnene og de unges anonymitet giver vi kun begrænsede baggrundsoplysninger i forbindelse med citater og i analysen generelt. Da der kun deltager få børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, beskrives disse ikke med navn men angives kun som eksempelvis pige/ung kvinde af hensyn til deres anonymitet.

7.2 Workshop med fagpersoner

Dette afsnit beskriver, hvilke fagpersoner der deltog i workshoppen, samt hvordan børnene og de unges erfaringer blev anvendt som afsæt for diskussion.

7.2.1 Deltagere i workshoppen

Formålet med workshoppen var at diskutere, hvordan børnene og de unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb kan bidrage til at styrke praksis på området.

Opsporing og håndtering af sager om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge består af et tværprofessionelt samarbejde, hvor forskellige fagpersoner arbejder sammen i sagsforløbet. I udvælgelsen af deltagere til workshoppen tog vi udgangspunkt i, hvilke typer af fagpersoner børnene og de unge beskrev, at de havde talt med i forbindelse med deres forløb (se Figur 2.1 i kapitel 2). Det inkluderer både fagpersoner fra almenområdet og fagpersoner hos myndighederne og andre aktører. I workshoppen deltog:

- Fagpersoner fra almenområdet: sundhedsplejerske, pædagog, lærere, SPS-vejleder.
- Fagpersoner fra myndighederne og andre aktører: psykolog fra børnehus, børnefaglig medarbejder fra krisecenter, socialrådgiver, repræsentant fra bisidderkorpset (Børns Vilkår).³

7.2.2 Gennemførelse af workshoppen

På workshoppen præsenterede VIVE udvalgte foreløbige resultater fra undersøgelsen, som blev brugt som afsæt for diskussion. Diskussionspunkter tog udgangspunkt i en foreløbig analyse af børnene og de unges erfaringer med at fortælle om vold og seksuelle overgreb samt en analyse af de råd og anbefalinger, som børnene og de unge selv er kommet med i forbindelse med interviewet. Workshoppen havde et todelte omdrejningspunkt, som handlede om:

- Hvordan forskellige fagpersoner – med udgangspunkt i hver deres rolle og opgaver i forbindelse med opsporings- og håndteringsprocessen – bedst kan støtte børn og unge i deres forløb med afsæt i børnene og de unges erfaringer og råd.
- Hvordan forskellige fagpersoner kan arbejde sammen på tværs, for bedst at sikre børn og unges inddragelse både i opsporings- og håndteringsfasen.

I workshoppens første del diskuterede fagpersonerne i grupper de opmærksomhedspunkter, som den foreløbige analyse havde udledt baseret på børnene og de unges erfaringer med at fortælle om deres oplevelser, samt deres råd og anbefalinger til, hvordan personer kan spørge ind og have samtaler med børn og unge om vold og seksuelle overgreb. Opmærksomhedspunkterne blev illustreret med udvalgte citater. I workshoppens anden del diskuterede fagpersonerne i grupper deres forskellige roller, opgaver og grænsefladerne mellem dem. Denne diskussion tog udgangspunkt i en oversigt over, hvem børnene og de unge har talt med om deres oplevelser gennem deres forløb.

Diskussionerne fra workshoppen er anvendt til at kvalificere opmærksomhedspunkterne i relation til samtaler med børn og unge om oplevelser med vold og seksuelle overgreb (se kapitel 6).

³ To medarbejdere fra politiet skulle have deltaget i workshoppen, men blev forhindret på grund af praktiske omstændigheder på dagen for workshoppen.

Litteratur

- Adriansen, H. K. (2012). Timeline interviews: A tool for conducting life history research. *Qualitative Studies*, 3(1), 40–55.
- Alaggia, R., Collin-Vézina, D., & Lateef, R. (2019). Facilitators and Barriers to Child Sexual Abuse (CSA) Disclosures: A Research Update (2000–2016). *Trauma, Violence, and Abuse*, 20(2), 260–283.
- Allnock, D., & Miller, P. (2013). *No one noticed, no one heard: a study of disclosures of childhood abuse*. London: NSPCC.
- Arai, L., Heawood, A., Feder, G., Howarth, E., MacMillan, H., Moore, T. H. M., Stanley, N., & Gregory, A. (2021). Hope, Agency, and the Lived Experience of Violence: A Qualitative Systematic Review of Children's Perspectives on Domestic Violence and Abuse. *Trauma, Violence, and Abuse*, 22(3), 427–438.
- Bagnoli, A. (2009). Beyond the standard interview: The use of graphic elicitation and arts-based methods. *Qualitative Research*, 9(5), 547–570.
- Bengtsson, T. T., & Henze-Pedersen, S. (2022). *Børn og unges inddragelse i myndighedssagsbehandling på børne- og ungeområdet*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Børnerådet. (2014). *FN's Børnekonvention*. Billund: Børnerådet.
- Brennan, E., & McElvaney, R. (2020). What Helps Children Tell? A Qualitative Meta-Analysis of Child Sexual Abuse Disclosure. *Child Abuse Review*, 29(2), 97–113.
- Callaghan, J. E. M., Alexander, J. H., Sixsmith, J., & Fellin, L. C. (2016). Children's experiences of domestic violence and abuse: Siblings' accounts of relational coping. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 21(4), 649–668.
- Callaghan, J. E. M., Fellin, L. C., Mavrou, S., Alexander, J., & Sixsmith, J. (2017). The Management of Disclosure in Children's Accounts of Domestic Violence: Practices of Telling and Not Telling. *Journal of Child and Family Studies*, 26(12), 3370–3387.
- Cossar, J., Belderson, P., & Brandon, M. (2019). Recognition, telling and getting help with abuse and neglect: Young people's perspectives. *Children and Youth Services Review*, 106, 1–10.
- Deloitte. (2019). *Analyse af kommunernes praksis på overgrebsområdet*. København: Deloitte.
- Elliffe, R., Holt, S., & Øverlien, C. (2020). Hiding and being hidden: The marginalisation of children's participation in research and practice responses to domestic violence and abuse. *Social Work & Social Sciences Review*, 22(1), 5–24.

- Eriksson, M., & Näsman, E. (2012). Interviews with children exposed to violence. *Children and Society, 26*(1), 63–73.
- Evang, A., & Øverlien, C. (2015). "If You Look, You Have to Leave": Young Children Regulating Research Interviews about Experiences of Domestic Violence. *Journal of Early Childhood Research, 13*(2), 113–125.
- Ezzell, C. E., Swenson, C. C., & Brondino, M. J. (2000). The relationship of social support to physically abused children's adjustment. *Child Abuse and Neglect, 24*(5), 641–651.
- Flåm, A. M., & Haugstvedt, E. (2013). Test balloons? Small signs of big events: A qualitative study on circumstances facilitating adults' awareness of children's first signs of sexual abuse. *Child Abuse and Neglect, 37*(9), 633–642.
- Hafstad, G. S., & Augusti, E. (2019). Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten. In *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Henze-Pedersen, S. (2021). 'Because I love him': Children's relationships to their parents in the context of intimate partner violence. *Childhood, 28*(2), 231–244.
- Henze-Pedersen, S. (2022a). A Spy in the Family: Trust in Sensitive Research with Children. In G. Spencer (Ed.), *Ethics and Integrity in Research with Children and Young People* (pp. 135–148). Bingley: Emerald.
- Henze-Pedersen, S. (2022b). Ethical Practices of the Family Child. *Sociology, 57*(4), 733–748.
- Henze-Pedersen, S., & Bengtsson, T. T. (2024a). Developing a model for child participation in child welfare services. *Child & Family Social Work*.
- Henze-Pedersen, S., & Bengtsson, T. T. (2024b). *Model for BørneInddragelse på MyndighedsOmrådet (BIMO-modellen)*. VIVE notat. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Jackson, S., Newall, E., & Backett-Milburn, K. (2015). Children's narratives of sexual abuse. *Child and Family Social Work, 20*(3), 322–332.
- Jernbro, C., Otterman, G., Lucas, S., Tindberg, Y., & Janson, S. (2017). Disclosure of Child Physical Abuse and Perceived Adult Support among Swedish Adolescents. *Child Abuse Review, 26*(6), 451–464.
- Jobe, A., & Gorin, S. (2013). "If kids don't feel safe they don't do anything": Young people's views on seeking and receiving help from children's social care services in England. *Child and Family Social Work, 18*(4), 429–438.
- Jones, D. P. H. (2000). Editorial: Disclosure of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect, 24*(2), 269–271.
- Kemp, A. M., Maguire, S. A., Nuttall, D., Collins, P., & Dunstan, F. (2014). Bruising in children who are assessed for suspected physical abuse. *Archives of Disease in Childhood, 99*(2), 108–113.

- Korkman, J., Santtila, P., Drzewiecki, T., & Sandnabba, N. K. (2008). Failing to keep it simple: Language use in child sexual abuse interviews with 3-8-year-old children. *Psychology, Crime and Law, 14*(1), 41–60.
- Lemaigre, C., Taylor, E. P., & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse and Neglect, 70*, 39–52.
- Linell, H. (2017). The process of disclosing child abuse: a study of Swedish Social Services protection in child abuse cases. *Child and Family Social Work, 22*, 11–19.
- McElvaney, R., Greene, S., & Hogan, D. (2014). To Tell or Not to Tell? Factors Influencing Young People's Informal Disclosures of Child Sexual Abuse. *Journal of Interpersonal Violence, 29*(5), 928–947.
- Morris, A., Hegarty, K., & Humphreys, C. (2012). Ethical and safe: Research with children about domestic violence. *Research Ethics, 8*(2), 125–139.
- Morrison, S. E., Bruce, C., & Wilson, S. (2018). Children's Disclosure of Sexual Abuse: A Systematic Review of Qualitative Research Exploring Barriers and Facilitators. *Journal of Child Sexual Abuse, 27*(2), 176–194.
- Oldrup, H., Christoffersen, M. N., Kristiansen, I. L., & Østergaard, S. V. (2016). *Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Oldrup, H., Lindstrøm, M., & Korzen, S. (2011). *Vold mod førskolebørn*. København: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M. H., Frederiksen, S., & Henze-Pedersen, S. (2020). *Psykisk vold i hjemmet. Et vidensgrundlag*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Ottosen, M. H., & Henze-Pedersen, S. (2021). *Fysisk vold og seksuelle overgreb mod børn: En vidensopsamling*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Øverlien, C., & Holt, S. (2018). Including Children and Adolescents in Domestic Violence Research: When Myths and Misconceptions Compromise Participation. In S. Holt, C. Øverlien, & J. Devaney (Eds.), *Responding to Domestic Violence* (pp. 97–112). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Paine, M. L., & Hansen, D. J. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review, 22*(2), 271–295.
- Prout, A., & James, A. (1997). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. In A. James & A. Prout (Eds.), *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (pp. 7–33). Oxen: Routledge.
- Punch, S. (2002). Interviewing Strategies with Young People: the 'Secret Box', Stimulus Material and Task-based Activities. *Children & Society, 16*(1), 45–56.

- Reitsema, A. M., & Grietens, H. (2016). Is anybody listening? the literature on the dialogical process of child sexual abuse disclosure reviewed. *Trauma, Violence, and Abuse*, 17(3), 330–340.
- Schaeffer, P., Leventhal, J. M., & Asnes, A. G. (2011). Children's disclosures of sexual abuse: Learning from direct inquiry. *Child Abuse and Neglect*, 35(5), 343–352.
- Schönbucher, V., Maier, T., Mohler-Kuo, M., Schnyder, U., & Landolt, M. A. (2014). Adolescent perspectives on social support received in the aftermath of sexual abuse: A qualitative study. *Archives of Sexual Behavior*, 43(3), 571–586.
- Social- og Boligstyrelsen. (2023). *Håndbog om barnets lov*. Odense: Social- og Boligstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2016). *Kommunalt beredskab: Vejledningsmateriale til håndtering af sager med overgreb mod børn*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2020). *Kommunale beredskaber til forebyggelse, opsporing og håndtering af overgreb mod børn og unge - En guide til kommuner*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2022). *Den professionelle tvivl: En håndbog om tidlig opsporing af overgreb mod børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- Thulin, J., Kjellgren, C., & Nilsson, D. (2020). Children's Disclosure of Physical Abuse - The Process of Disclosing and the Responses from Social Welfare Workers. *Child Care in Practice*, 26(3), 285–299.
- Vikander, M., & Källström, Å. (2023). What children exposed to domestic violence value when meeting social workers: A practice-oriented systematic research review. *Child and Family Social Work*, 29(1), 287–298.
- Vrolijk-Bosschaart, T. F., Brilleslijper-Kater, S. N., Widdershoven, G. A. M., Teeuw, A. H., Verlinden, E., Voskes, Y., van Duin, E. M., Verhoeff, A. P., de Leeuw, M., Roskam, M. J., Benninga, M. A., & Lindauer, R. J. L. (2017). Psychosocial symptoms in very young children assessed for sexual abuse: A qualitative analysis from the ASAC study. *Child Abuse & Neglect*, 73(2017), 8–23.
- Walsh, K. (2005). Researching Sensitive Issues. In A. Farrell (Ed.), *Ethical Research with Children* (pp. 68–80). Berkshire: Open University Press.

VIVE